

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204722

UNIVERSAL
LIBRARY

Sultana Chand Bi

OR

**THE LAST DAYS
OF
AHMEDNAGAR
AN HISTORICAL DRAMA**

BY

KOLACHELLAM SREENIVASA RAO

Pleader, Bellary.

SECOND EDITION.

PUBLISHED BY

K. SATHRUGHNA RAO

BELLARY.

PRINTED AT THE ANDHRA PRESS, BELLARY.

1926.

(All rights reserved for Publishing, Translating and Staging.)

[Price Re. 1—0—0.]

శ్రీ

నల్ల నాచాందు బీ నాటకము.

ఇది

బళ్ళారిలో వక్రీలుగానుండి

కీ. శే. బహుశ్రీ॥ కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారిచే

రచియింపఁబడినది.

వారిజ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు కె. శత్రుఘ్నరావుచే

బ్రకటింపఁబడియె.

పెండ్లవహుస్థు.

బళ్ళారి.

అంధ్రముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1926.

Registered Copy-Right.

చెల రు. 1—0—0

శ్రీనివాససుకవి జీవిత చరిత్ర.

ఎవ్వరిచివరన రాజీవరంగస్థలంబున నలువరాణి నిచ్చలును నట్టువలుసలు పుచుండునో! ఎవ్వఁడు కున్యాభ్యావిషమాభ్యుతయగు కాళిదాస కవితాసుకన్య కను దనదు సందేవినిచే చెప్పితిల్లెజేసి, వెజ్జులమిన్నయని వన్నెకెక్కెనో! ఏమహా మహా దివ్యనామామృతమును పీఠభూషణుని యక్షరాస్యకొక్కఁడైన నీభు విని గానంబడఁచో! ఏమహితచార్మిని యశోకుసుమంబులధరియించి దివారక నిశేధులు పుష్పచతులను సాక్షకనామమును బడసిరో! ఏవిద్యదవతంసుండు అనన్య జనసామాన్యమగు మహామహిమపాఠ్యయ చిరురమునకు మాన్దర్శియయ్యెనో! అట్టిచుళుకీకృత సకలశాస్త్రజలధియగుకోలచల శ్రీచల్లినాథసూరి పంశమున మన శ్రీనివాస కవిముత్తావణి విరూపాక్షతేజ్రమునకు సమీపముననుండు కామలా పురమాను గ్రామమునఁ గ్రీష్టతకము 13-3-1854 తేదిలకు సరియగుప్రమాదీవ సంవత్సర ఫాల్గుణాశిత చతుర్దశినాడుచ్చువించె. ఇతఁడు బాల్యముననే సంస్కృత భాషను జక్కఁగ నభ్యసించి, విదవ నాంగ్లేయభాషయందసమానైదుష్యమును గపించి, కొంతకాలము రాజకీయోద్యోగిగనుండి, తర్వాత న్యాయవాదిపరీక్షల యందుత్తీర్ణుడై, బలారిపురఁదమున న్యాయవాదిగ వతలుచుండె. ఇతనికి నొక కూతురును నలుగురు కుమారులును గలరు. మఱియు నితఁడు 1917 సం॥ ఏప్రిల్ 7-వ తేది దేహశీపురమున జరిగిన విద్యత్సభయని ప్రసిద్ధిగాంచి యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్సభ కగ్రాసనాధిపుఁడుగ నియమింపఁబడియుండె. ఇట్లుండ నేతత్కవిచంద్రుండు రాజప్రణవీడితుడై యాంధ్రసువలయంబు వసివాడఁ గుకవిచ క్రంబు లుల్లసిల్ల 1919 సం॥రం జూన్ 23-వ తేదియస్తమించె.

ఇట్లువిన్నవించు సుధీజనవిధేయుఁడు.

రావాడ వెంకటరామశాస్త్రి

తెలుఁగు పండితుఁడు,

మునిసిపల్ హైస్కూలు, బళ్ళారి.

నాటకమునందలి పాత్రలు.

స్త్రీలు.

సుల్తానాచందుబీ	-	బీబాపూరురాణి
జోరియా	-	దర్శిభూపాలకురు
మేరి	-	ఆల్ఫ్రేడాచెల్లెలు
భీమక్కి	-	తమలపాకులమ్మనది
లతీఫ	-	ఆప్టేబేగు లంజ

పురుషులు.

అబిస్సుఖాన్	-	సేనాధిపతి
ఆప్టేబేగు	-	ఇందుల్లము సబాబు
ఆల్ఫ్రేడ	-	పోర్చుగీసు పాదరి
ఇస్మాయిలుమ్మ	-	మంత్రి
యెన్లీజాఖాన్	-	సేనాధిపతి
యాఖూబ్	-	ఉపసేనాధిపతి
హైయారుఖాన్	-	కొత్వాలు
హమ్మిదుఖాన్	-	సేనాధిపతి
రంగనాయక	-	పాళేగారు
భర్గానాయక	-	పాళేగారు
కుల్లునాయక	-	దొంగలదొర
పీనార్ము	-	ముల్ల
రఘునాథ	-	విప్రచిన్తోడి
వెంకోటాపండిత	-	వ్రాతంగాడు
మిరుకాశీమల్లి	-	సవాబు
డాక్టరియాగో	-	పోర్చుగీసు పాదరి
డానియల్ మిర్జా	-	అక్బరు కొమారుడు
సుల్తానుబేగు	-	ఆప్టేబేగు తండ్రి

ఖాన్ ఖాన్ ఈమొదలగు డిప్టీసేనాధిపతులు.

దొంగలగుంఠ, భటులు.

చాండుబీచరిత్రము.

(భామినీరాజ్య నాశనము.)

ప్రథమాంకము.

నాంది. సూక్రభానుఁడు.

శా. శ్రీరాజ్యముగ నేసతీమణి ధరిత్రీభారముకొనిన నా
ఘోరాజ్ఞ! ఖలకూహకారివితతి! నూర్చెఁగమహాధీరమై
వీంపేశముబూని శక్తియని పృథ్వీమాత కొండాడఁగా
నాంఁమూమణి నిల్చుఁగాత జనచిత్తోబ్బంబునన్నిత్యము.

కిం. ద్వైతాద్వైతవిశిష్టా
ద్వైతాభేదకు నిక్కువంగు బ్రహ్మం
బేతటిని నైకమత్యత
భూతలవాసులకుఁగఱపి పుణ్యమొసఁగుతఁ

నీ. ఫీడలై వేదవిచారులై మంగళాకారులైమను సాపదూరులార!
మాన్యులై సౌజన్యధన్యులై సకలమూర్ధన్యులై వెలయు రాజన్యులార!
నిష్ఠులై శీలగరిష్ఠులై సుగుణభూయిష్ఠులై రాజిల్లుశ్రేష్ఠులార!
భద్రులై దానకల్పద్రులై సుగుణసముద్రులై రంజిలు శూద్రులార!
శ్రీగులై సౌఖ్యసంయోగులై సద్యశోభాగులై విలసిల్లు భోగులార!

తే. గీ. నందనందను, నాశ్రితానందు, శ్రితస
నందు, ముచికుందముఖభక్తబృందు, హరి, ము
కుందు, గోవిందు, నందితనందు, స్వాంత
మందునిడి సేమమందుఁడీ యిందునందు.

(అమచ సభకునమస్కరించి నలుదిక్కులంబొలి.)

ఏమీ! నటిరాదయ్యెను? పనిజలమాయెఁగాఁబోలు! పదిలేనిపనికిఁ బ్రోద్దులాల దనున
నిజము. సకాలమునకుఁ బ్రారంభింతుమనిన నేదోయొక యంతరాయమువచ్చును.

(విదూషకుఁడు ప్రవేశించును.)

విదూ.— (సూక్రభారునెగాదిగఁబొంది) అయ్యా! నీవెవఁడవు? విశ్వాపారమునకుఁ బర్చినాఁడవు
ఓడమీదవచ్చితివియ? గుట్టముపైన వచ్చితివియ?

సూక్ర.— ఏమోయి! పరిచయములేని వానింబలెనడిగడవు? నీమిత్రుఁడను నూత్త్రభానుఁడనుగాదా

దూ:— (మరల సెగావ్ అలా) కాను కాను. నామి సైంకడుస్తు లేవ్వటివి? ఈదువ్వలు ఎలవ్వటివి? ఈసెప్పులకు మెచ్చటివి?

సూత్ర:— మిత్రము! ఆదయిన్నయును నాది ద్యాపితలత నాన్దింపితిని.

దూ:— (సెప్పులు) నేనెక్కడు. కష్టపడి ప్రాణమిచ్చితిని కాదు. సెంబాచారి పేరుము పేరునా?

సూత్ర:— (సెంబాచారి) ఏమోయి! ననుదొంగనను కొంటియో?

దూ:— ఎవరిని? నేనెక్కడికాదు దొంగగా యిది భుజము ముట్టికొనిచాచికొనె" ననుసామెతరితిగ నీతికే అడ్డుకునునున్నావు.

సూత్ర:— నీయగ్గ మేమి మతి?

దూ:— ఏమి నుంలేని ఇప్పటివారి పట్టతిరితింజాకలిమిపము కొంటిని

సూత్ర:— అటునుండినను గొన్ని గుంగునను.

దూ:— అప్పుడు నాదయిని. "గ్గ" నేనా? ముందా? ఏవ్యాపా మనకిటాపచ్చితిని?

సూత్ర:— వ్యాపా మేమియో? నాటములను బ్రాంచీ నాది ద్యాపితలముం జూపించితిని.

దూ:— బూటకము పదరించి ఎరసావసాది నైపుణముంజూప వచ్చితినినరాదా?

సూత్ర:— ఏమియో? నాటకము సేవసిన బూటకము నీ పటికెదవు?

దూ:— నాటకములు బూటకములు కావా? జరిగినవిజరిగిన లాననబ్రహ్మంతువా?

సూత్ర:— అచటపదరి గొంతెనాటకముం చేసినను నీతి ద్యాపితముం నాకిల్లంకమదగి పోవును "ఏకోహిదోహోగుణనిపాతే నీమజ్జతి" యను కవిరాజవాక్యంబువినివా?

దూ:— విన్నాను. ఆవాక్యముతప్పని స్యానుభవమునగన్నాను.

సూత్ర:— అదియెటులయో? కవిరాజవాక్యము తప్పగునా?

దూ:— తప్ప తప్ప. దానిద్రవ్యదోషముకటి యుండినచో గోటినుగుణములను నాకనము చేయను. ఇది నిజముగదా?

సూత్ర:— నిజమయో? నీమాటనిజము.

దూ:— నాటకములు సహజచర్యలుగావనునది నిజము. దోహవ్యక్తములుగాన దూషణీయములు.

సూత్ర:— అటుపలుకకుము. నాటకములు జనులనడవడికలకు సంస్కరించును. దేశాభివృద్ధియు సంఘ సంస్కరింపనును గోరువారు నాటకములు స్వపక్షపరపక్ష దాక్షిణ్యబుద్ధులుగాక ప్రదర్శించు చుండవలెను. అందునగొన్ని నీతియుతమగు ప్రహసనములు ప్రదర్శించినట్లైన నవి చౌడవృత్తకమువలె దుష్టులచర్యలుతిట్టుదు నీతులుదోధించును.

దూ:— నిజము. అయినను నాటకప్రదర్శనమందు గొన్ని దోషములు నైతమున్నవి.

సూత్ర:— అవి మనము పాటించదగినవికావు. "ఏకోహిదోహోగుణనిపాతినను న్నదోహే" అనునది వినివా? ఆదోషములు దుష్టనైజములు. నాటకములువదలిన దుష్టలకానైజస్వభావము నశించి పోవునా? దుష్టులుచెమదురని నకలమగుదాలవాలమైన నాటకములను దూషింపనగునా? దుర్వ్యభిచారియగు గొప్పయధికారి యొకప్రహసనమునుగని సంసారియైసది నేగగన్నులార

నన్నాను. కావున నాటకములన్నియును బూటకములని దూషించకు.

విదూ:— ఓ హూ! జరులకు నీవేలుగఱుచుకా నాటకములు? నీపొట్టసూటికిగదా? ఇచ్చటగూడ నభాసామలందిటు ద్రవ్యమివ్వకనినుఁ జూపెచ్చినారా?

సూత్ర:— (ఇంచుకొనినది) “దూషకా! నీవలికినచారిత్ర్యదోషవాక్యమిదట సాధ్యమైనది. మేష ధనికులము గాము. నాటకప్రదర్శనమునకు ద్రవ్యసాహాయ్య మవశ్యము. మననద్రవ్యము నయి నోకిడ్డిజాలఁగా కావున యథాశక్తివ్యయమనుననినాడను. మందిది విదూషకా! ఓడనుపవచ్చితిమిగాముని యెలక్షణించితిమి?

విదూ:— సముద్రమనతలనుండి వచ్చేకొంలు సమయము సాధించునారు. నీవును గడియారము జూచికొనుదు గాముమీరొకని కలవరించునుటవి కాన నేనావ్రక్షణిని.

సూత్ర:— గుట్టమెక్కివచ్చితిరిగాముని యెలయుజిగిలివి?

విదూ:— ఏమియుఁ గాను. నిక్కురుశిల్పము నిలిచినచోబసలునక యూగులామమంగిది కావున తె గుట్టమెక్కివచ్చితిమిగా మని యెలయుజిగిలి.

సూత్ర:— (విదూషకుని సంహారవేయఁజూపును.)

విదూ:— (దూరముననిది) హేచ్చరిక హేచ్చరిక శిష్యస్మృతియున్నది చండనాథికారులు చూచున్నవారు.

(పట్టపక్షము)

సూత్ర:— నట! కాలముమీటింపక నీవేకార్యమును జేయుచుదా?

విదూ:— (నటినిఁజూచి) ఏమమ్మా! మీవారిపుడే యోవడిగివచ్చినారు.

నటి:— నాథా! కాలముమీటిందిన తప్పెవరిది? కాలయనన్ని సొమ్ములింటిచోతుంకినఁ బరుల బలిమాలి యెరవడుగను నేడోపుకుంటినా?

విదూ:— ఓ హూ! ఈయన్లువారివినైత మెరవులసొమ్ములేనా? అటులయిన బరువులచేటు.

సూత్ర:— (స్వ|| గ||) ప్రశ్నించినట్టెల్ల నాగుట్టబయల్వెట్టి రట్టనేయును. తప్పనాపైనుండును. “నా కిబలమునాలుక” గదా? (ప్రకాశముగా.) నట! నాటకమునకుపక్షమింతమా?

నటి:— ఏనాటకమునకు?

సూత్ర:— మనము గ్రాత్రగనేర్చిన మహారాజి “సుర్తానాచాందుబీ” నాటకమునకు.

విదూ:— ఏమీ! తురకనాటకమా! అందులకే తెల్లగుట్టమెక్కితిరాయని నేనడిగితిని.

నటి:— నాథా! అనాటకము మనపూర్వార్థచారపరులయెదుట బ్రదర్శింప నేనించుక నందియిం చున్నాను.

సూత్ర:— సందేహమునకు గతమేమి?

నటి:— ఉ. నాయకుఁడెవ్వఁ డీకథకు నాయిక యెవ్వతె యుంచు నాటక న్యాయవిదుల్ విధుల్లనుచు నవ్వదురంచని భీతిఁజెందెదా

కాత్ర:— జాయ! భయమ్మదేల! మనశాస్త్రనిబంధన లార్యపాలితం
 బై సెసలారుచున్న సమయమ్మన నవ్వుములైన ధర్మముల్.

మా:— సరి. బదుకు తెల్లవాతను (నటినింజాని) ఆహ్వానింపఁగఁగనున్నయది.
 ఇంతకిప్పుడుదినవారు ముందెంతకుదగునని? “తొండముదిరియూసరవై” యనునది
 నిజమయ్యె. పూర్వీకుల నిబంధనలు పూర్వపక్షముచేసిరి. మనశాస్త్రములే వీరికివలయు
 ఇంకనీచారికి నీవారురారు.

కాత్ర:— ఓరీమూర్ఖా! ఈవారదాంశ యేలపూనితివి? అనునదియొకటైన నర్థమొకటి చేయఁదగునా?
 “కాలముకొలఁదివారు కాల్మికొలఁదివారు” అనునదియొకటే? పూర్వముండిన
 మహనీయులు శాస్త్రకర్తలైపుడుండిన గాలానుగుణ్యముగ వారువిధులవశ్యకముగ నేర్పఱచు
 చుండిరి. మనదురదృష్టమున నట్టివారనేకులిక్కాలంబునలేరైరి. (నటినింజాని) నటీ! అట్టి
 సందేహము నీకువలదు. మనోజయము మంగళము కావున మనము నాటకమునకుఁ
 బ్రారంభింతము.

సీ:— అటులైనఁ గర్తవ్యాంశంబిపుడెద్ది?

కాత్ర:— గానయుతమైన ఋతువర్ణన. నటీ! నేఁబోయి రాఁదగినపాత్రలను సిద్ధపఱచుచుండెద.
 మనవిదూషకుఁడు నీకుసాహాయ్యముగ నిచటచుండును.

సీ:— మంచిసహవాసము కుదిర్చితిరి. “ఇంగలముసంగతి బంగరకువన్నె. మంగలము సంగతి మడు
 గుకుమనీ” యను సామ్యంబయ్యె.

మా:— నటీ! అందుననేనెద్ది?

సీ:— స్పష్టమగ్రీధవివ్యతి. నేఁజెప్పనేల?

(సూత్రధారుఁడు నిష్క్రమించును.)

మా:— (నర్థగ) ఇప్పుడెచట నాథుఁడనేనెని (నటినింజాని) నటీ! ఇటురా. పిదపీగానప్రవీణత?

సీ:— మంచిది.

కం. మల్లికలననలు రాజితె

నల్లన భృంగములు వానినానుచు మదిరం

జిల్లంగ గానము సేయంగ

నిల్లాండ్రను వెదక సాగి రిలనువిరాగుల్.

గా:— హా! హా! ఎంతటిదీకాలమహిమ! విరాగులు నైతము సరాగులైపనికాసురాగము గోరిరికదా?

సీ:— నేనెంతటివాఁడను?

జురుహ } కామిని! యీమహిమూస్పదపట్టదగాన వైపుణికి రహిత
 త్తము. } నీ మృదులస్వనగీతముచేరెను నేరఁదాళంగనింక నేఁ
 గాముని బాటికి గందెదనేలవె కాటియల్బడనీక యో
 రామరా! “కంసవశీకురుతేభువిరామ” యన్నుడిచిత్రమే?

మన్వికానునక్తమైన పట్టదరతిగాసంబువిని విరాగులుసంసారులైరస ద్విరేఫగాసంబునకుఁ జేరికగ నీకలకంతరవంబు వినిననాకు మనోధైర్యంబుచెదరెనని పలుకవలయునా! “నారీలినా మమ్రలేణ కాష్టంసమత్సిష్ఠం” అని యుండెదన్నారీసాన్నిధ్యంబు బమ్మకైనను రిక్కు రెవులుపుట్టింపచా? నామనోతాప మార్చ సరసివగు నీవే నేర్పిరివి. హెచ్చులాడఁజాల “నిజముకురుచి బొంకుపాడు” గనునవినిననా? శరణి నీరుసంజీరి. నీళ్ళముం వెదివో పాలముంచెదవో నీభారము.

నటి:— ఓరీధ్రష్టా! నీనడక “నప్తస్యకాన్యాగతిః” యచులాగున్నది. ఈ యుష్మకుదుర్బరసన్యా యమునువదలి సుఖముగనుండుము. నీసరస నింక నేనుండఁజనదు.

(నిష్క్రమించును.)

విదూష:—అయ్యో! ఇంకనాగతియేమి? ఎంరవిశ్వాసఘాతకుండవైతిని. ఇప్పుడాలోచింపినఁ బ్రయోజన మేమి? “కాటివడి నేలదూరనేల”? “కానెడు పోనేల మూరెడుతగ్గనేల?” ఏమి నేయుదు? ముందిద్దేశముంబొనైన నేనున్నదికన్న సూత్రధారుఁడు ననుబట్టిదంత్రను. కావునఁ గాల్గకుబుద్ధిచెప్పటయ కార్యంబు. ఇప్పుడు బీజాపురమువారికి నహమ్మడునగువారికి యుద్ధము జరుగుచున్నదట. వారిలోనొకరివద్దఁజేరెద.

(నిష్క్రమము.)

శ్రీ

చాందీచరిత్రము.

అపరమోదయము - అపరమోదయము.

బీజాపురము.

సుల్తానాచాందూబీ - యిబ్రహీంఅహ్మద్ - యిస్మాలుముల్క్.

అబిస్ఖాక్ - యిబ్రహీంఅహ్మద్ - యిస్మాలుముల్క్.

సుల్తానా:—మిత్రులారా! అహమన్నగరు వారికినిమనవారికిని గలవైరము మిక్కిలియుండును. ఇట్లుగదా? వారు నాభ్రష్టింటివారైనను నాపైలక్ష్యముంపక తమస్వాధీనముపైఁగలవోధాగ్నిని యీ రాజ్యనాశనకారణమునఁ జల్పి యత్నించుచున్నవారు. దేవునియందునునధికారి వారికిలొనై యహమన్నగరు సేనకొఱంప మనలోయున్నమొన్న సమకల్పి కృష్ణాతీరమునఁ గలపల్లెలు కొల్లలు కొట్టుచున్నచోడని నాకుంచెలిసినది. మానవోపద్రవమునఁ జేసినజను లీరితిగర్జనముట కనుకారణముచుండుట న్నాయముకాదు. కొలునఁ గర్తవ్యము నానము విచారింపవలెను.

ఇబ్రహీం:—తల్లీ! గాజుగ సేను బాలుఁడనియును గాజ్యమేలు నీవిబలవనియును వైరులుతెలిసినారు. వారిగర్జనలెల్ల నిర్మూలంబు గావించినదప్పు వారికిఁ జెలివరాదు. యుద్ధమున వారిరూపు మాపి రాజ్యము నిష్కంటకముగ వేలమేని జనులు గాజులనుచి మమ్మాదిరింతురా? ఎవ్వఁడె తగువులనిడికొని సుఖముగనుండనగునా? తల్లీ! ఎటులనియినను మనసేనతో వైరులఁ దాడి యుద్ధమొనర్పవలెనని నాయభిప్రాయంబు.

అబిస్ఖాక్:—తల్లీ! మనరాజుగారి మాట శూరజనసమ్మతము. కావున యుద్ధమేకర్తవ్యమని నాకుఁ దోచెడు.

ఇస్మా:—తల్లీ! సందియమేల? ఈబాలుఁడు వదించినరీతి యుద్ధము కర్తవ్యమని నాయభిప్రాయము. భీకరవైరివారప్రాణనమీరము గ్రోలఁ జూచుమన దాక్షిణాత్యసేనయుండ, నరివీరమదాంధ కారపరివారకథానర్కురులై మనయాభీనీనియక సేనలుండు మనకు వచ్చినభయమేమి? జయము మనదనుటకు సందియమేమి.

ఇబ్రహీం:—తల్లీ! ఈతూరియుద్ధమునకు సేనునుబోయెడ, జయమాన్చించితెచ్చెడ.

సుల్తానా:—తనయా! నీవింకను బాలుఁడవు. యుద్ధమెఱుంగవు. వైరులు తమప్రాణములకురోసి పైఁ బడుదురు. యుద్ధమున రాజుండినవో వానినిఁ జంపఁజుత్తుంతురు. కావున నీవు రణమునకుఁ బోవుట తగదు.

ఇబ్రహీం:—తల్లీ! బాలుఁడగు సేను నిన్నెదిరించి మాటలాడిలినని తప్పెన్నకు. యుద్ధమున రాజున్నచోఁ దమరాజు మన్ననఁబడయవలెనని సేనచక్కఁగ యుద్ధమొనర్చును. కావున సేను యుద్ధ మునకుఁ బోవుటతమము.

ఇమ్మాయి:—తల్లీ! మనరాజు గారిమాట సర్వజనసమ్మతముగ నున్నది. మీ కాబాలనికై గలయనురాగముచే యుద్ధమున నే యపాయముగలుగనోయని భీతిల్లుదున్నవారు. రాజాయుద్ధమునం దారి లేకుట శ్రేయస్కరము కాదా!

సుల్తానా:— [రాజుచంజూచి] అహీలు! నీయిష్టానుసారంబొనర్పము యుద్ధమున శరీరమెల్లఁ గన్నులుంచుకొని యుండుము. (మంత్రినిజూచి) ఇమ్మాయిముల్కు మనసేనను రెండుకాఖలుగ విభజించి డక్కన్ గేనయంతియను రాజుగారి వెంటనుండనమ్ము. ఆవిసీనియన్ సేనయు రంగావాయుకిని భటులును మన ఆపిస్సుభావం త్రింపయుండనిమ్ము. ఈ రెండుసేనలు వేలు వేలు మార్గములుగఁబోయి శత్రురాజులను నిరుప్రక్కలనుండి ముట్టడించి యుద్ధమునర్పనమ్ము. ఆ సమయమునకుఁ గాలంబులేదు. వైశమ్పై సేనలెల్లరు యుద్ధమునకుఁ బంపుము.

ఇమ్మాయి:—తల్లీ! మీయూహాశిరసావహించి యొసర్చెను. అటులైన నేటికార్యములింతకు ముగించివెళ్లదము. కార్యములు మొదలగున్నవి.

సుల్తానా:—అటులొనరితము. (నిష్క్రమము.)

ఇమ్మాయి:—మీ మునుపటి మాటలు

బీజా పురము.

ఇమ్మాయిముల్కు [మంత్రి.] ఇస్లాజుఖాన్ [సేనాధిపతి.]

యూఖాత్ [ఉపసేనాధిపతి.]

ఇమ్మాయిముల్కు } ఊ. ఎన్ని దినములీగిరిని నింతికిల్వొగ్గుచునుండునక్కటా
స్వగతము } మన్ననసెయునట్టి యహమన్న గరిశున కేమిదెల్పుదున్
బన్నినయుక్తులన్నియును బమ్మెరవోయెను పొర్చుగీనువా
రున్న తెఱంగుఁజూడ మది యొప్పుదు వారిబలంబుఁ గోరగన్.

(అలోచన పభినయించి) హా! ఏమిసేయుదును? ఆసారి నమలరాని వారికేళ్లమై యున్నయది. నేనెన్ని మాయోపాయములు పన్నినను నాకేయది యపాయావహములై పరిణమించుచున్నయది. (అలోచించుచుండును.)

ఇల్లాజుఖాన్ ప్రవేశము.

ఇల్లాజు:—[ఇమ్మాయిముల్కుజూచి] సఖా! నీయూహావంబు మనోవ్యాకులతను దీర్ఘలోచనతయను సూచించుచున్నది. కారణంబేమి?

ఇమ్మాయి:—మిత్రమా! ప్రబలుఁ డబలాపాలితుఁడగుట పన్నగమునకుఁ బక్షిరాజు బొరకుటకాదే? ఇది యనవేడుదీయము గదా? మన యుద్ధమంతయు నయోధుయమై యూసరక్షేత్రమున మంచినవీణంబుమాడ్కి ఫలంపకున్నయది. గోవాధీశుల సాహాయ్యంబు గగనారవిందంబయ్యె. మరలవాకినివేడుట కొలుదినిఁదలఁగొకికొన్నట్లుగదా? రెంటువైదిన

రేవణరీతి రెండర్థాలా మనము చెడుదుము. ఇది యకర్తవ్యము. చంద్రాగమనంబు చకోరం బాణించి వీక్షించు భంగి మనమాటలునమ్మి యహమనగరాధీశుండు బీజాపూరు రాష్ట్రంబు డనవక మేపుడగునోయిన రెండరుచూచుచున్నవాడు. అదిచందమామ గుటికలుగ విర మించునేమోయని చింతించెను. మనకు దీర్ఘదేవునియైన “ఆవిష్ణుఖాన్” తనజేనతో నహిమూషకన్యాయమున జలదుర్గప్రాంతమందుఁ గాచినాడట. మనవరమమిత్రుఁడు “అష్టాదేగు” వానిసేనమండి యిశేకభటుల విడచియు వ్రయత్నంబున సఫలమనోర థుండైనైలననిభించెను. అంతటితోఁగార్యమగునా? ఒకకలతోఁజెల్లవాలునా? ఇంకమన మెవ్విధంబునవైన సమయసందుకట్టు కనిపెట్టి ఆవిష్ణుఖానునుబట్టి తుదిముట్టించినచో మిగత కార్యంబెల్ల మనము తలచినట్లుగుఁగదా? మిత్రమా! ఇట్టియాలోచనా జలధింబడి మునిగిలేలుచున్నాను.

ఇల్లాఖాన్:—మిత్రమా! ఆవిష్ణుఖాన్ వనతుడిముట్టించినంతటివని? నివంగిముందట నిట్టియా? ఆ యాలోచనవలదు. డాక్ డియాగో వద్దకుఁబోయిన మనయాఖాన్ ఖాన్ రానిమ్మ.

(యాఖాన్ ప్రవేశము)

యాఖాన్:—మిత్రులారా! వందనంబులు.

ఇల్లాముల్కు:—మిత్రమా! వచ్చితివే? కూర్చుండుము. అలసటఁదీర్చికొనుము. స్వాతివానకుమత్రైత్రజీవు జేదినటుల నీరాకటమేమెదురు చూచుచుంటిమి.

యాఖాన్:—సఖా! నిద్రాభోజనాది సుఖదురులై యహరహమాహవకేళికా దుర్గమాటవులంజొచ్చి విష మోపలఫలంబులం ద్రొక్కికూరారిశరవార ఘోరంబులకుఁజిక్కి స్రుక్కక, యుక్కు మీటి, పరభటుల ప్రాణంబులఁజెక్కిరగా మెక్కి నిమ్మ మావోటియొమ్మగుండియిల కెక్కడి యలసట?

ఇల్లాఖాన్:—బౌరా! శూరుల పౌరుషమిటులుండవలదా? మిత్రమా! నీవుపోయినవని రేమెరుగ్గొను? పండా? కాయదూ?

యాఖాన్:—ఫలముఖముగనున్నయది. ఇదిగో డాక్ డియాగో గారిజాబు.

ఇల్లాముల్కు:—(జాబంది చూచుకొనుచుండును.)

ఇల్లాఖాన్:—నేనునువినియెద. చదువుము.

ఇల్లాముల్కు:—కుంచిది చదివెద. (జాబుచదువనారంభించును.)

మిత్రులారా! వందనంబులు. మీయభీష్టంబుప్రయాసలభ్యంబు. మదీప్సితప్రతిఫలంబున కంగీకరింతులేని మీతలచిన కార్యలాభంబంద నేనందియింనులేదు. ధార్వాడరాష్ట్రంబు ధారాదత్తముగ నావశవలచవలెను. నాలుగు లక్షలదీనారములిచ్చుట కొడంబడవలెను. లక్షదీనారము లిచ్చడందింపవలెను. యుద్ధభటుల వ్యయముమీయది. ధనాగార సంపూర్ణాధి కారంబు మీరువహించినపుడు మిగత మూఁడులక్షల దీనారములిచ్చుటకుబద్ధులై యుండవల యును. సంగ్రహలేఖయని నందియింపకుండి, వివరములు మీమిత్రుఁడుజెలుపును.

ముదగల్లు.

డాక్ డియాగో.

ఇల్లాజా:— ఏమీ! ఏమీ! ఒకటి కంటే పదిలుగావు భార్యక రాష్ట్రంబంట! అంతయంత ధనంబు గాదు నాలుగువల దివారములంట! పైపెచ్చు భటులవ్యయమంట! ద్రవ్యసంపత్తి దేశ నష్టము. డొరా! దురాశయ పేరలేదుగదా?

ఇన్నూలు:—(అలాచననభినియించి) మిత్రమా! ఆనాలోచితాభిప్రాయం బవధీరతంబుగావున నెన్ని యను ఇక్కడవిచారించవలెను. రాష్ట్రాధినాగారంబు మనవిశిష్టపత్రదు నాలుగులక్షలనే నారములిచ్చుటహెచ్చా? సమయమునకుఁగాని యుక్తము సవాసముఁడనివల్లగముగదా? అహమన్నగరుతో బీజాపూరము కలసివచ్చుదు భార్యకరాష్ట్రంబెంత? గోష్పదిముగదా? భటులవ్యయము గణనీయమా ఇకలాభము విచారించెము. పాశ్చాత్యభటుఁడొకఁడు స్వదేశభటసహస్రమునకు భుజిబలంబున సమంబనిచెప్పినొప్పు. బుద్ధిబలతారతమ్యంబున్నహొ వాక్తిమతకాంతరంబు. పాశ్చాత్యభటుఁడొకఁడుభటభరితావాభంగకరంబుగదా? అసర్వ రూపాయోః ఫలమేవ సాధ్యం” అనునది మఱచితియిదా? స్వాతంత్ర్యము స్వర్గలోకమనునది యెఱుంగదా?

ఇల్లాజా:— మిత్రమా! నీనిష్ఠాంతంబు దీర్ఘలాంచనాశనతంబుగావున నపశ్యానునలేణీయంబు. ఈమన హాస్యంబు సుక్తానా చూడుబీకెఁ దెలియునేమోయని సంశయింతును. గోడకుఁజెల్లులు వాకిలికిఁగన్నులున్నది వి కోడిమలు పలుకరా? వీనులతోనిమూల పేయియామడ విసంబంధు నని నుఁచరా?

పం. మనరాణి దిగ్వి వినినా

గనలుచుఁగాలాగ్ని మాడ్కిఁగఁమున్న మనపై

విసవే యాసతిమహిమం

బస సింహస్వప్నమిచ్చి నరికిరితెలికీ?

మిత్రమా! మనవార్తయింత వెలువడిన మనగొంతెన్నకోరికలన్నియును వంతలగునుగదా! ఏకాంతమంతయు లోకాంతమగును.

ఇన్నూలు:—నిజము నిజము. మున్నుకన్న మిన్నగ నామెయందుగౌరవబుద్ధియున్నట్లు నటించినయోముఖ విషకుంభ ప్రాయలుగనుండవలెను. మనసేవనురెండు భాగములుగవిభజించి యందొకభాగ మునుగొని నేను మనరాజయిన ఇబ్రహీంఆదీలును గలసికొనియెద. రాజాగారివద్ద వక్ర విషయములు పఠరించి నన్నికహెచ్చించి యహమన్నగ రాధీశుండెవిరినతటి నడియధమున నాసేనతో నతనింజేరి నట్టేటబుట్టి ముంచినరీతి రాజానుజ్ఞింపఁపెన. మఱియుక భాగపునే నతోనీవు అతిస్పృహనును జేరి జంబుకన్యాయమునమైరించెంచి తటివేచివానిఁ నకు యింపుము. పిదప దాడియాగో తెచ్చినభటులను బురస్కరించికొని బీజాపూరు కోటను ముట్టడింతము. లోనున్నజనులకు ధనధాన్యలంబులందనటు లొనరించినచోతుల్ని పాసాయిత్రతచే పంపగమముగజ్జీఁపెందు. కోటకు శురంగముంచి మందునించితాల్చిన

లోకినుల్లెగు మృత్యుదేవతకు నేకాహుతియ్యెదరు. నీకపూవాదక ధనాధికారములు మనమిసమకూరు.

ఇల్లాజా:— అప్రవిశాతముగదా నీకుంత్రాలోచన. యుక్తిశక్తిగొల్గు. సంతసిందితి. వైరశుద్ధియెవరికిఁ దీపుగాదు? సంతసము ఫగముబలముగదా?

ఇన్నాలు:—మిత్రమా! మనకుంత్రాలోచన తెలియక శంకాకలంకకలియడై యహమన్నగరాధీశుండే మియుఁ దోషకయైయున్న ఇప్రదేవానికి మనయదంతయును దెలిపెద. మనమింక వేయి కార్యశోక్తులబలె నెలిచినచోట విలువక “యేనకేన” న్యాయమునఁగార్యము సాదింప వలెను.

యాఖూబ్:—మిత్రులారా! ధనాధికారాంతమునకు నది మంచియొప్పుగద. ఆవిస్మయానును జంప్రవణకు నేతెప్పలోతెప్పవేయును

ఇల్లాజా:— మిత్రమా! డాక్టరుగోగారికి బదులువాయునుపుగదా?

ఇన్నాలు:—అదినయఁగూడెనని, అటులే ఆస్తికృత్యము వ్రాయుదును. మనమిప్పుడు వెళ్లుదము.

కిం. తలఁచినచని తలఁచియుంటు

ఫలియించిననరుని భాగ్యఫలమునకే

యిలసామ్య? మింకనురాణిగఁ

దలయిత్తిన నెలఁతనడచి ధన్యుడనగుమక.

(చిహ్నము.)

చాండుచీచరిత్రము

ద్వితీయాంకము - ప్రథమరంగము.

ము చ గిల్లు.

పాదిరిడాకడియాగో (స్వగతము)

సీ. అలసుథాంఘువిలాస కలితాననవి కాస
చంపక సుమనాస చారుహాస
అంచితనిటల భాక్కుంచితకుంతల
యపరాప్తమీశ శాంకాభనిటల
చామీకగోపమ చంచలాసమదేహ
నవగోమల మృణాళనాళబాహు
మదమత్తహంసాప మాసరంజితయాన
చకితచారుకురంగ శౌభవయన

తే. గీ. బాల, శైవాలసమరుచినీలకేశ
జాల, లవలీదళకిపోల, లీలననల
మేలువిలుకానికేళినిఁ దేలకున్న
నేలనామేను? జాలినేజాలందాళ.

నాచిత్తము చిత్తజాయత్రమై యవ్వుత్తకాశినియగు మేరి యందుహుత్తినది ఆబంగరుబొమ్మ
నవతారుణ్య లావణ్య శృంగారంబనదృశముగదా? ఆ గాంగేయాంగ భోగాభోగ
సంయోగసుఖంబుల ధిక్కరించి యోగినిఁబరి రంగారు జెంగావినలువలనధరించి తన
బొంగారుప్రాయంబు జాజులుమంగలమ్మున వేచినరీతి నింగలమ్ము పొలునేయుచున్నయది.
యావనవిధవమ్ము వనమ్మునఁ గాచినతెన్నెలంబలె పమ్మునేయుచున్నయది. అలరులవిలుకాని
కఱకుటలుగులఁచిక్కి విరాళిసైఁపసోపక యాయరాళకవసుఁగాంచి వాల్చూపుల నేఁ
జొత్తసన్నలయిన నాచిన్నైలాడిచూడదు. నాయువంతం బాఘననితంబిగిముఖాముఖం
దలిపెదనన్ననో యాశాతోడరి సోదరుండు సవాదాని నెడఁబాయకుండు. ఏమిసేయనగును?

(ఆలోచనసభిసయించి.)

క. సరి సరి కర్తవ్యంబిది
దరిఁగంటిని వరదఁజోవుదారిని నిఁకఁ బా
దరిసోదరునింబంపెద
సరిసిజముఖ నెటులనైన సాధింతువెనక.

గోవాంధ్రాధికారం నేకలు నామాయావాగురకుఁ జక్కినవాచుకారా? ఇష్టార్థసిద్ధికి ససత్కంబు పదింపరివారెవరు? సోదరులయెడభాటున నాజడజాక్షి నాకొడఁబడదేని జడువేల? బలాత్కారమున్నదిగదా? నాదిలంచినజామిప్రదేవానెద.

(జాబుప్రాసించువురు)

భాగ్యవరులగా !

తమయానలి శిరసావహించి మరజాతిమరముఖ్యాధికారతఁబూని యాటునెలయ్యెనుగదా? ఇచ్చటించుధికారి యుచితానునిత జ్ఞానవిహితుడై గౌరవాగౌరవములపై దృష్టిరుచక గోచ్రాచున్నట్టి నశనరించియున్నవాఁడు. వానిచర్య మనమతగౌరవ విపర్యయముగ నున్నయది. పాదనీకులు పాటులు వానిపరమమిత్రులు. మనమూలపురుషులచే విదేశములందుఁ గరకాలాని ప్రయాసస్థాపితములగు పీఠములకు నమాన్యతయు, మతమునకుఁ గళంకంబునుఁ దెచ్చుటకు గట్టిదుష్టఁడొక్కఁడందెనంటలు. వానితోపరి పాదరిగనటించినను, జార్యావలం తేరి పెఱచానిపట్టినదను గాలివాల్చిగన్నాఁడను. నిజమునిలకడమీదనెఱుంగనగు. ఇట్టిమిథ్యమని యిపుడునిర్ధారించుటకుఁ గారణంబులేవు. అందమపరిచయం గారణంబునులేని నుండిన నుండ నగును. ప్రస్తుతమీయాత్మేదాన గోవాకురప్పించికొని విచారణార్హతలయెదుట మీ నొందినచోఁ దగినసాక్ష్యము నిర్ణయముగనుండును. మేరియా విషయమింకఁ గొన్నిదినంబులు చూచి ప్రాసించునెద.

తమవిధేయుఁడు

ముదగల్లు.

డాక్టర్ డియాగో.

(మరలనానొంది) ఇందేదోషమునులేదు. ఇరితకంఠెనధికంబు సందేహస్పదంబు. (జాబునడచి) ఇంక బీజాపూరు విషయమాలోచించెద. ఇన్నాటుముల్కు నాయ్కాధ్యక్షంబు నెఱవేర్చినిధ్వవడెను. ప్రస్తుతస్థితిగతులు చూచిన బీజాపూరు నశించునంతోఁచెడు. కాకతాళి యన్యాయముగ నా సాహాయ్యమువలనఁదన్నాశము సిద్ధించినచో ధారాదగాప్తంబు నకు నేనురాజునగుదు. గోవాకారాధికారి మద్బంధువుగదా? వానిచేఁజెఱునుండు మద్యే యిలువగొందఱిని విడిపించి వారింగూడి నామిత్రులకు సాహాయ్యపడెద. సాహసముచేసెద ఇప్పుడీ జాబునంపెద.

(నిష్క్రమము.)

ద్వి ప్ర య రం గ ము.

ముదగల్లు పాదరీలగుడి.

అల్మేడా (పాదరి). మేరి (అల్మేడా చెల్లెలు) డాక్టర్ డియాగో (పాదరి)

టీకు—బాలికలు—సేవకులు—భటుఁడు.

అల్మేడా:—(పీఠమునలిచి)

ఆ. నె. తెలివిలేటలుండి తెలియఁజాలరు భూరి

మాయయ నెడిపొరను మాయఁబడుచు

దేవ! నీదుదివ్య భావంబు నెఱుంగరు
కానబోవుమయ్య జ్ఞానమొసంగి.

భా)త్వవరులారా! అజ్ఞానాంధకారమునంబడి దానిదప్పి యంధులంబులైదిడుగు శరీరభారులకు జ్ఞానంబును జగద్దేవీప్రమానంబగు దీపంబుఁజూపి పాపాత్ములనుమరక్షించెనుగదా యాగరిష్ఠుడైంబు. కలుహంబువిధివిమగ్నులైన యాధూలోకజనాళిఁదెప్పయై వారిముప్పుడప్పించిన పరమశ్రుతుఁడు దాగరిష్ఠుడైకంబుగదా? ఈస్వప్తిలో విశిష్టజనులు దుష్టశిష్ట ప్రవిష్టలై జరామయాదికష్టములచే నికృష్టులైయుండ పట్టివారికి నర్హోత్కృష్ట పదవివిచ్చుట కైయిష్టమిశ్రునింబలె జన్మించి వారికష్టములదొలఁగించి ముక్తిహర్ష ప్రవిష్టులంజేసెను గదా యాగరిష్ఠుడైంబు? ఇట్టిదైవంబును శేలుంబవల్లు నయవినయభయభక్తుల భజించుట కన్న నితరంజేమున్నది?

(అనుచు నిమిలితనేత్రుడై నిలిచియుండును.)

(భటుఁడొకఁడు ప్రవేశించి యొకజాబు దాఁడియాగోకిచ్చును.)

దా|| డి||:—(జాబునందిచిదివి తలయూచించి విహదమభినయించి ఆత్మేదాసుడాది) సోదరా! దైవగతి విచిత్రము. తగ్గుముగ్గు లేరికిదప్పవు. తానొకటితలఁచిన దైవమొటితలఁచుననునది నిజమయ్యె! అకటా! వాతాంబువర్ణాశనులందోలు పునీతులకేనా యిట్టికష్టంబులు?

ఆత్మేద:— భా)త్వవరా! ఏమియీవ్యవసము? ఆజాబునందు విహదోదంతంబైదీయైన నన్నదియా?

దా|| డి||:—మిత్రమా! ఉన్నది. ఈపాపినిశేనే యన్వార్తనీకుండెలుపునది విధాయకముగనున్నది. నీయపన్యాసంబిక నువనంహరింపుము. “నచచైవాత్మనింబలం” అనునదివీతెఱుంగనిదియా? రానున్నది రాకనిలుచునా?

ఆత్మేద:—సోదరా! సందేహవార్ధిలో ననుద్రోయకు. అంతటివిచారకరమైనవార్తయేమి?

దా|| డి||:—(స్వగ|| తెలిపెదను యత్నములేదు) సోదరా! నిన్నీయధికారమునుండి వైయధికారులై తప్పించినారు.

ఆత్మేద:—నాయం చేనిందనారోపించినారు?

దా|| డి||:—మిత్రమా! వివరములధికారులు వ్రాయదురా? జాబందిన తక్షణముననే నిన్నుగోనాకుంబంపుకలుల వారియాజ్ఞ.

గీ. లెమ్ము లెమ్ము పొమ్ము వమ్ముగాదిది సమ్మ
తమ్ముగాదు; నీవు తడసిలేని
యమ్మహాధికారు లతిహ్వారులగువారు
రమ్ముపయసమగుచుఁ బొమ్ము మిత్ర!

మిత్రమా! అధికారులెంతటి దయాళులారో నీకుఁదెలియునుగదా ?

అశ్వేద:— (స్వగతము) చైవసంకల్పమిది. కానికాలమున నందఱుగారివారే! అధికారులగునట్టి క్రూరులైన నేవేమిసేయఁగలను? మందిరి. సమ్మతంతునకు నిందలభయమా? (డాక్టర్ డియాగోసుఁజూచి) ఈమఱాదికారమున నదిగోకొనుము. (అనుచుముద్రినిచ్చును.) మిత్రమా! ఈదినమున నేత్రయాణమునటసాధ్యమా? లేకలేదనిచే ప్రయాణమునయున్నది గాని మానవునకు నదిశక్యమా?

డాక్టర్ డి:— అధికారులు గడిగడియ యెత్తుచుదురు. ఆకప్పుపోయి యీతప్పుపైఁగిస్పినముప్పుగు. (మేరీయానుకూచి) మేరీ! ఆయాధికారులకే నీపైనింతకార్యము? హా! అయో! ఈవ్రకాశముమీఁది నీవుపోజవదని నిర్బంధించినారు. అకటా! ఎంతటికాతన్యమిది? ఉండనియ్య అంతటి కరుణావిహీనుఁడనా నేను? వలయునపుడు నాయుతుమర్తించి బొందుము. వెలివెడలుటకు నేనమ్మలించెద. అధికారులు ననుదండింపనిమ్ము.

మేరీ:— సోదరా! ఇదీనీయునుగ్రహమని యెంచెద.

డాక్టర్ డి:— (అశ్వేదానుఁ జూచి) సోదరా! నీవునైశ్చెయ్య వయనమ్మగమ్ము (మిగతవారిసందఱినిఁ జూచి) భక్తలారా! ప్రార్థనచే. మీమీమందిరిములకువెళ్ళుడు. నేను నాకార్యనిర్వాహక స్థానమునకువెళ్ళెదను.

(అశ్వేదా మేరీతప్ప మిగతవారు సమ్మతిమింతురు)

మేరీయ:—

శా. అన్నా! నీన్నెడఁబాసియుండఁగలనే? యాపన్న నున్న నున్న నీ వెన్నుండేనివియోగవార్ధినిఁ బడక వేయన్లలావంచు నే నెన్నంగాదె! దురాత్ముఁడాఖిలుఁడు నన్నే కాలమున్గొంచుక నన్ను త్వేయుచునుండుఁగాదె! యిక నేకనీరుగారింతునో?

(కన్నీరుఁగార్చును.)

అన్నా! గోవుచ్చస్యాయమునఁ జన్న నాటినుండి యెన్నఁదునిన్నెడఁబాయని నాకీనాఁ డీయెడఁబాటు కలిగినే? ఏమిసేయుదు? నేనొంటరిగ నెటులుండుదు? ఈడాక్టర్ డియాగో యెవుడును ఖూకాక్షివ్యాయమునఁ గీడుచూపుననుఁ జూచుచుండును. నీ ప్రాపున నాకీయాపదరాదను మోదముననుంటిని. నామదంబునకుం దుదికలిగె.

అశ్వేద:— చెల్లెలా! బాష్పములురాల్చుకు. వచ్చినకర్మము వలదనినఁబోవునా? వయనమునిలువనగునా? ఆజ్ఞోల్లంఘన చేయఁదగునా? సోదరీ! మేరీ! నామారుగ నినుఁ గాపాడుచుండునటు మన టిహాగారిని యడిగికొనియెద. వలదీదుఁఖము. వలదు. ఇప్పుడేనేఁబోయి టిహాను విలివికొనవచ్చెద.

(అశ్వేదా నిష్క్రమము.)

మేరీ:— హా! వికటినివదల్చిలో మునిగిలెని? నాసారిటికర్తి నర్థికమేరి హైదయతప్పను తల్లి! వర్ణకమేరీ!

ఉ. నిన్ను చలించి నిండుమది నీవవశ్యములై భజింతునో
యన్నులమిన్న! నీవిటులనాదరతక ననుజూచెదేల? నా
కెన్నడు నెట్టికష్టమున నేయడఁబాటునుగానిలేని నా
యన్నకు నిట్టిభిన్నతను నొవహిలంగను జేయనేలొకో?

సా! మఱా? వీనామదిక్షఁబూనినచేవి నీవుగారా? ననుఁద్రోవ దిక్కిపుగాక మఱేమ

దా||డి||:- (మఱంగునదాచికొని) స్వగతిము.

బౌరా! దీనియంగసౌందర్యంబు త్రిలోకమోహనకరంబు. గానవిజ్ఞానంబన్ననో యసూ
నంబు. ఈత్రెలోకమోహి సరసమందితతి మానశరునికేళిని గూడక మానినమానవుని
జన్మంబు హేయంబు. విటదృష్టికంటకముగదా యీవధూటికాపు. (ముందుపచ్చిమరల
వెనుకకుంబోయి యిరుకు యాగాచననభినయించి) మఱాచార్యుండైననేమి? విషయా
ధీరుడనుగానా? ఆ వారిజాక్షి హృదయంబెవరెఱుంగుదురు? అతరుణి ననుఁగరుణించెనేని
నీధరణిని నాకంటెనన్యఁ దిశరుండెంచు? కావున ప్రారంభమున దియ్యనినెయ్యంత
బలుకుల నయ్యువిదనియ్యకొలిపి ప్రద్యుమ్నక్రీడకుంబ్రాధించెద. అదరింపదేని సోదరుని
నధికారులచే జంపించెనని వాతివాడితనంబుఁజూపి భీతిఁగల్పించెద. అదియును ఫలింప
దేని బలవంతమ్మున్నదికదా? వెలివెట్టినేని ద్వేషకారణము నారక్షణగనుండును. ఈ
లేనిపోయి యాగాచనలిపుచేలి? హృదయమా! బెదరకుము. ఈదినంబుననే నిన్నానంద
వాసింజేల్చెద.

ఉ. సుందరిమేరినింగనుచు జొక్కెడుమానసమా! మరుండు నిక,
జిందరవందరకబటపి చేయువికారమునైచి ధైర్యముక
బొందుమ, యిప్పుడేనుజని పొంకపుమాటల బోటిఁగూడి యా
నందరసాధిఁ దేల్చునికనమ్ముమ నానుడిపోడిమిన్దరక.

(మేరిసరసకుఁబోవును. మేరివడఁకుదు లేచినిల్చును.)

మేరి! లేవనేల? భీతిలేల? నేనన్యఁడనా? కూర్చుండుము. నేఁడుగదా నావీనుల తనివిదీటు
నీ యనమానగానంబు వింటిని.

మేరి:— సోదరా! నీకు నాయందుఁగల ప్రేమాతిశయంబట్టిచికాని నిజముగ గానమునందు నేనంతటి
నేర్పరివిగాను.

దా||డి||:- (అ|| గ|| మోహితీకయంబున బాగుగనుండెను.) (ప్రకాశముగ) మేరి! నీపైనాకుంకల
ప్రేమాతిశయంబునకుం గారణంబు నీసౌందర్య గుణాతిశయంబు.

మేరి:— సోదరా! నాసౌందర్యంబుననెంత? నాగుణంబుననెంత? నర్వంబునకు వర్ణికమేరికదా
కారణంబు? అన్నా! గోవాయధికారులు మత్స్యేదయ్యం బనినుండికమ్మించిరేల? ప్రాణంబున
మరలివచ్చునుగదా?

డా॥డి:- మేరీ! నీయన్ననిరవరాధియని మృత్యువుపారినుండి తప్పించికొనివచ్చుభారంబు నీపైనున్నది.

మేరి:- అన్నా! అదియెటుల?

డా॥డి:- అడుగనేల? అదికరతలములకముగనున్నది.

మేరి:- (స్వగతము॥ ఇదియేమోదురాలోచన.) (ప్రకాశముగ) అన్నా! నీమాట లనర్థములు గనున్నవి.

డా॥డి:- అనర్థకములుగావు. సాగ్ధకములే.

మేరి:- ఏలాగు?

డా॥డి:- (నగుచు) లలనా! లావణ్యతారుణ్య శ్రీసహితపు నీవుగావా?

మేరి:- ఉండవగు. దానికేమి?

డా॥డి:- యావనధనసంపన్నుడను నేగానా?

మేరి:- (తలయూచి) అయిననేమి?

డా॥డి:- నుండరీ! మరల విచ్చి చెప్పవలెనా? నీకుఁజెలియదా? మాయీరువురకు శరీరసంబంధంబు గలిగినచోఁగుండనంబు బంగరునందుఁ బొందించిన యందమగునుగదా? చంద్రచంద్రికావ్యా యమున నుండనగుఁగదా! కన్నులున్నపుడేకాటుక, జవ్వనమపుడే సుఖము.

మేరి:- అన్నా! ఏమిమాటలివి? సర్వసంగపరిత్యాగిని దైవసేవక దీక్షవహించిన యాచార్యురాలను నేనుగానా?

డా॥డి:- (నగుచు) నేనునట్టి యాచార్యుడన. కావుననే సంబంధము చక్కఁగఁగుదురును.

మేరి:- (ఁనుకలే) అన్నా! నన్నంతచులకనఁజాడకు. ఇట్టిమాటలదాడు.

డా॥డి:- అలికులవేణీ! అలుకవలదు. ఆలోచనలేక చలుకవలదు.

డా॥డి:- సీ. అలరులవిలుకాని చిలుకులకునుజిక్కి

వెలఁది నీకలయిక వలచినాడ

మేరి:- యమదమాదులమించు విమలాత్ముడవునీవు

సుమనాశుగాళికి స్రుక్కునగునె?

డా॥డి:- తరమటే తరుణి! యీతనుతాపమోర్వగ?

శరణనువాడను కరుణఁగనుమ!

మేరి:- వలదురా యీకొలఁదలపకురాయన్న!

కలకాలమిలుఁగాల్చు కలుషమిదిర

డా॥డి:- తాళజాలనుబాల! జాలమేలొకొచాల!

లాలింపవేనను లోలనేత్ర!

మేరి:- సరసముగాదిది సరసకురాకురా దురితాత్మ!

యలుగుమా దూరమగుచు

డా ||డి||:- వాదములను బెంచి కాదనఁజూడునే!

యాదన్నతను తాపమాచరించంప

మేరి:- అపగతమతి! యిది యచనుతినుగును?

యపలంపములనాడ నఘముగనన

డా ||డి||:- గీ. బాల! నీకేల? వదలుమా గోలతనము

మేరి:- కూళ! నీకేల? యీలీల నాలితనము

డా ||డి||:- లోలలోచన! యాలములేల చాలు!

మేరి:- మేల! యోల! కలుషాలవాల మిదిర.

డా ||డి||:- ముత్తేధతూనా! ఇట్టిహుటలబ్రహ్మజనమ్ములేదు. ఇదిమఖానుధపసమయము. నీజవ్వన ముటవీచంద్రికాన్యాయమగుటఁగనుట నాబోటి యావనాధ్యునకు సంకటకరము.

మేరి:- సోదరా! మతాచారగణులను మతకరించి యిట్టివెతల సుగములఁగోరుటతగునా?

డా ||డి||:- సుందరీ! నతతము నీనంగలియి నాగలియని మతిఁబూనిననాకు మతమేల? మాన్యతయేల? వేదందయానా! ఎందఱు మతాచార్యులు నరసిజాత్యులతో సంబంధముగల్పించికొని విదేశ ములందు వేదాంతోపదేశకులుగ సంచరింపరు? ఇనసామాన్యమునకు వేదాంతోపదేశకుఁడగువాఁడు తనవలదినవనితకుఁ గామశాస్త్రోపదేశకుఁడు గాఁగూడదను విధియున్నదియో?

మేరి:- ఓరీదురాత్మా! నీమతము “భ్రష్టస్యకావాగతి” యనువానిమతమనుసరించినది. ఇదియధర్మము. “ధగ్మహిషేతుతస్సుఖం” యనునదివినవా?

డా ||డి||:- సుందరీ! మేరమీటు మారునుభంబులు చూఁఁగొనుతఱి నీవిపరీతపరిభాషలేల?

మేరి:- మానవాధమా!

కం. మానావమానములగలి

కానక కామాంధ! నీవు కరిసామ్యుఁడవై

స్నానముచేసియు దూళిక

మేనెల్లనుజల్లికొనుచు మెలఁగుటమేలా?

దురాత్మా! స్మరణసన్నాతుండవై విహితావిహితములు వివేచింపక చిరకాలమానిరంబగు మతవిబంధనల మతకరించు నీమాయలుమానుషముఁధీరత్వమానుషము. “పేరుగొప్ప తోరుదిబ్బ” యను లోకోక్తిలక్ష్యభూతుఁడవు కావలదు. కదవపాలును వివక్షణమొకటి చెఱుదిత్వము కదలేనిక్రిత్తిగళంకములేకు. మతాచార్యుఁడవని పేరునొంది. యీవిగతవివేకాచార్యుఁడవను కుండునఁగుండవలదు. నీరీతి “చేసేదివివేకా దూరేదిదొప్పరగుడిసె” యనునానది. ననుసరించినది. ఇఁక నీదుశ్శీలతాశీల వాక్యంబులువలదు.

డా ||డి||:- వేదందయానా! వేదాంతహితోధనలకిది వేళకాదు. నీమదుత్తనానుడులే ప్రమాణము.

లగ్నెన్ద్రేనీ “అట్లను ప్రాణము ఆచార్యాధీని” మను నానుచీకేల ప్రాశస్త్యంబుగలుగరాదు?
కలిగేనేని నీయగ్రప్రాణంబులు మదిధీనంబులుగదా? మదగజయానా! మమినునియెదులు
పదును ములుకులచే నానుచితిమరుచెదరెను. జాగునైపంజాల.

మేరి:— ఓరీకష్టాత్మా! నీయుల్లుత్తాశక్యంబు నేనినజాల. నీచక్ర “నభూతోనభవిష్యతి” యనునట్లులై
నది. పంచశరభూతావేశిత నీనిపునునపంచమే ముఱచితివి. ఛీ! మలివాశయా! ఇందులది
వెదలుము.

డా||డి||:—కం. లాలవచనముగ వాఙ్మాలము
హాలాహాలలీల నీకు నగునెట్లురుచి?

మేరి:— ఛీ! కాలానలముగ బాలిశ!
మేలగునేగ్రోల? నేల మేలములింకక?

డా||డి||:—లలనాలలానా! లాలవచనజాలంబు నీకు రుదినపదు. ఇంకవాలాయమేవని. (అనుచునమీ
పించును.)

మేరి:—కం. మేలా యీవాలాయము?
కూళా! యింపుగునె కాలకూటముగ్రోలక?

డా||డి||:— బాలా! బలవంతమ్ముగ
గోని నినుఁగూడి మరునిగీటుడంగింతుక.
(అనుచునరనకుంజని కేల్వట్టియీడ్చును)

మేరి:— హా! హతకా! దురాత్మా! నన్నంటకు. అకలకటా! (యఱచివేల్చెమూర్ఖిలాను).
(దూరంబున గోడమఱుంగున నిద్రించునవకుడులేచి యటులిటులంగని)

నేవకుడు:—[స్వగతము] ఏమియిది వాతల్లిమేరీధ్వనిగనున్నది? ... ..
తల్లి! మేరీ! ఎచటనున్నావు? ఏలయఱచితివి? [అనుచునమీపించును]

డా||డి||:—[స్వగతి] ఈశన్వశ్వరుడు సుఖకంటకుడుగా నెచటనుండి వచ్చెను? (అనుచుబరుగిడును)
[అత్తేడా టీకూలవ్రజము]

అత్తేడ:—[నేలబడిన చెల్లెలినిజూచి నేవకునిపై గనులెట్టచేసికొని.] ఓరీ! వాచెల్లెలయఱచి నేల
వాలినది? చెప్పెదవా? నినుఁగీతునా?

నేవకుడు:—[వదలుచు] తండ్రీ! కారణమునాకునుచెలియదు. మఱుంగున మైమఱచి నిద్రించియుంటిని.
ఈతల్లియఱచెను. అధ్వనిని నేవచ్చునంతలా మీరునువచ్చిరి. ఇచటనుకేరునులేరు.

అత్తేడా:—[చింతించి మేరికిగాలి విసురుచుండును. మేరీలేచి తనసోదరునిజూచి కన్నీరుఁగార్చును]
మేరీ! కన్నీరుగార్చెదవేల? నేలవైచాలితివేల?

మేరి:—అన్నా! నాపాలిదనంబులె సాక్షాత్కరించితిని. హా!

౩౦. హతభాగ్యమ మన నేలా?

క్షీతికిఁబరువుగను వలదుజీవమిఁకను; దు
ర్గతికిఁగనను గుఱిఁజేసిన
మలిహీనుని మొగముఁ జూడ మానితమగునే?

అల్పేడ:—సోదరి! విలయాచారము?

మ. విపరీతంబగు నీవిచారకరమా వృత్తాంతమేమమ్మ? నీ
కృప నాపైఁగలదేనిఁ దెల్పెరవుగా? కీదేమియుఁ లేదుగా?
యివుడీమిత్రునిఁ దోడి తెచ్చుటకు నే నేగఁ నిరీక్షించియే
యపచారంబొనరించె నే కిరుఁదాహయింతగాఁ జెల్లెలా?

మేరి:— సోదరా! నాదురదృష్టమునకు నీవు పరితిపింపవలదు. ఆ పంచమాధముండు, ఆయనా
చ్యుండు, ఆపాపి డాకాడియోగో యుచితానుచితింబు లెఱుంగక కేఱడంబుటాడి “కామా
తురాణాంనధయంనల్లా” యుపరీతినఁజెంచి కల్లుదాగిన కపిబలె, కశ్శములేని గుఱ్ఱము
బలె, విడిబడి నామానభంగమొనర్ప నమకశ్చెను. అఖలండు నా కేలంటినవెంటనె గోవ్యా
ఘ్రన్యా యమురీతిఁ, గటికచేతిగొశ్చాయుబలె, యూగతపశుపుభంగిఁ గడగడవడకి స్తోలి
నేలవాలితి.

అల్పేడ:—హా! హా! హతకా! దురాత్మా! హతస్వరదవునీవు. ఈవింబున నాచేసీవుహతుఁడవు.
మానబలికిరక్తబలి [ఆమచుఁడీహచేతినున్న దుద్దకట్టి గుం?కొని పెట్టును]

మేరి:— ప్రియసోదరా! శాంతము. శాంతము కోపముపాపమూలము. [టీకూడుఁజూచి] అన్నా!
నాయన్న వలదన్నును పెట్టెను. కుటిలత్వముగూడుగఁ గుడుచు నాదురాత్మఁడుదాండియోగో
కుఱియేప పదిభినిముముంప నెనరుపెట్టునో? అయ్యా! నాసోదరునెటులైననూజడించి
యిటుపిలిచికొనిరమ్మ.

టీకూ:— తల్లీ! భీతింపలదు. నీయన్నకుఁదొడుగ నేవెల్పెద.

[నిష్క్రమము.]

(అల్పేడా, టీకూ మరలప్రవేశింతురు.)

అల్పేడ:—(హా! హా! యని యనురువిడుచుచుఁ గట్టిపారవై) హా! హా! ఆటలనావకుండు దొరకఁ
డయ్యెనే? నానిప్రాణానిలంబుగ్రోలునంతవఱకు దపచాపంబు బలెదండవ్యామానమగు నాజే
హంబుననూఱుట కలుగదు. ఏమిసేయుదు?

మేరి:— సోదరా! అగ్రహవకుడవుగానేల? ఇందుకనెన్నుదించి యాలోకించుము. ఇలునకు నిలు
పెల్ల విషముగదా? కల్లకానిసామ్మకదా? కల్లపసిఁడికేఁగాంతులు మొందుగావా? తనినుండి
తప్పించిన కోపమునఁ దన్నుఁజంపచ్చెనని యధికారులకుఁ జరిపిన మనగతియేమి? అధికా
రులో యె దీసె ననఁ గొట్టుననఁగట్టు చునువారు. మానమా నిధిహతులము. ఇదియోలోచిత
వలదా? అకటకటా! “ఇనుమునుగూర్చియగ్గి నమ్మెటపెట్టు” యనునీతి నానుండికదా

నీకిన్ని కష్టంబులు? నేడెవరుతో బడనేని నినుంజుపించెదనని యాత్రూరు:డా డెను. అంతటికి నోపినవాడే యాకతినుండు. భలులకు వివేకము గలుగునా?

అల్లేడ:—చెల్లెలా! అటులైనఁ బ్రపంచమేమునింగిపోవును “ నిజమునీటిలో మునుంగదు. నిప్పునంగర గదు ” అనునదినినవా? వానిమాటయ వేదవాక్యమా? వానినొసటనే ప్రొద్దుపుట్టెనా?

మేరి:— అన్నా! అనుభవరహితునివలె మాటలాడెదవుగదా? విచారణాధికారి పక్షపాతముననేనిం బదివేలుగురు ప్రశ్నోత్తరములు ప్రమాణముచేసి యేకవాక్యతగఁ బలికినను వారియందఱి యందు నొక్కొక దోషమారోపించును. భటునిమాట బూటకమగు.

అల్లేడ:—(అలోచన నభినయించి) చెల్లెలా! నీవు నిజమాడితివి కర్తవ్యమిపుడెద్ది? ప్రాతఃకాల ప్రయాణము నాకుండప్పదు. నీవా యిబలవు. ఒంటరిగ విచటనిలుతువు. వాఁడా యక్క టికములేని కటిక. ముదిరినమాఘండు. అధికారులా వానిమాయావాగురకుంజిక్కినవారు. అయ్యో! వరుల నొకమోహుమాట పలుకరించి యెఱుంగనిమనకెట్టిబాధ లొదవెను? హ! వైవమా! సజ్జనులకేనా యిట్టిసంకటములు?

శ్లో. మృగమీనసజ్జనానాం తృణజలసంతోష విహితవృత్తీనాం॥
లుబ్ధకధీవరవిభునా నిష్కారణమేవవైరితో జగతి॥

టీకా:— స్వామీ! మీరేలచింతించెదరు? మన నవాబుగారి వద్దకు మీరుపోయి యిదటజరిగిన వృత్తాం తిమంతయును చెబుటఁడి. వాదదీర్ఘలోచనవరులు. కర్తవ్యంబు మీకుఁజెలుపుదురు. నేనిదట నేయండెవ.

మేరి:— అన్నా! మనయన్నయ్య వచన మవశ్యానుసరణిఁబని నాకునుదోచెను.

అల్లేడ:—నిజము. మీరు భద్రముగనుండుఁడి. మననవాబుగారి వద్దకు నేఁదోయివచ్చెద. ఆలస్యమునకుఁ గాలంబులేదు.

(నిష్క్రమము.)

తృ తీ య ర ం గ ము.

డిల్వారుఖాన్—గణేశపంతులు—దర్బారుసింగు—అల్లేడా.

(డిల్వారుఖాన్, గణేశపంతులతోఁ జతురంగమాడుచు)

డిల్వారు:—(గణేశపంతులనుఁజూచి) గణేశపంతులా! ఇకనాల్లాటలలో మీరాజకట్టఁబడునుగదా!

గణేశ:— నవాబుగారు! మాటలతోనగువనికాదది. రాజానుసంతతి యవలీలగాఁ గట్టుటకష్టము. మీకు మంత్రియేలేదు. లొటపెటగుట్టుములా రాజాను నిర్బంధించునది?

డిల్వారు:—అటులయినఁ గానిండు. లొటపెటమాట, ఎచ్చటికిఁబోదురు?

గణేశ:— మూలయొంటికి వత్తునఁడి.

డిల్వారు:—ఇదిగో గుట్టుప్రమాట. ఇప్పుడేమిసేయుదురు?

గణేశ:— రాజాను ముందటించికి జరుపుదును.

డిల్వారు:- నారాజు నొకయింటికి ముందటికి జరుపుదును. ఇత్రుడేమందురండి?

గజేశ:- (ఆలోచన నభినయించి) నిజమండీ! నిజము. రాజానిర్బంధించఁబడిను.

(దర్బారులకుఁగ వ్రచేశము.)

దలి సింఁగు:- స్వామీ! పాదరీ ఆల్మేడాదొరగాయవద్ది చ్చార్లమునఁ గాచియున్నారు.

డిల్వారు:- రానిమ్ము! (దర్బారుసింగు నిష్క్రమించును) (గజేశపంతునుఁజూచి) పంతులచారూ!
తమకుఁబ్రోచైనది. నెలపుతీసికొనుఁడు.

గజేశ:- అవునండీ! కాలము మీటిసది. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)

(ఆల్మేడా వ్రచేశము.)

డిల్వారు:- ఓ హూ! హూ పాదరీ గారు! రండి. (అనుచుచున్న పాణిపీడనంబొనరించి) ఏమిదియచ్చె
రుపు? అకాలమునవచ్చిరి? మీముఖభావంబు వ్యసనసూచకంబుగానున్నది.

ఆల్మేడ:- నవాబుగారు! ఖలసమీపవర్తలు సుఖదూతులనునదిమీరెఱుంగనదియా? పన్నగముండిన
మందిరములోఁ బరుండిన నిద్రపట్టునా? మానమే ప్రాణమునువారి కీయవనియందునికి
తగదుగదా?

౪. మానంబీధర నెప్పఁడు

ప్రాణంబుగఁజూచు వాఁడు పరిభవమొందుగ

మానావమానములఁదృఢ

మానంబుగఁగాంచువాఁడు మనును సుఖముగగ.

డిల్వారు:- ఏమండీ! మానహానికరంబయినపని యిచ్చడేమితటస్థించెను?

ఆల్మేడ:- చెప్పటనిగ్గులచేటు. చెప్పకుంటప్రాణముచేటు.

డిల్వారు:- అయ్యో! ఏపాపమెఱుంగని మిముఁబోలు శుద్ధాత్ముల కెవరేమిచేసిరి?

ఆల్మేడ:- నవాబుగారు! నవీనముగానేతెంచిన డాక్టరియాగోయను పాదరీని నాకును సంతరంగ
శుద్ధిలేనిది మీరెఱుంగుదురుగదా?

డిల్వారు:- నిజము. మాటలనందర్భయున మీ రత్రదత్తుడు వారిచర్యను దెలుపుచుంటిరి.

ఆల్మేడ:- అకడేమియేమియో నాపై దోహదోపణ మొనరించి యధికారులకు వ్రాసియుండవలెను.
కానిచో నాకేల యిన్ని దినంబులులేక యిత్రుడు నన్నుబనిసుండితప్పించి నిచారణకు గోనాకు
రమ్మని వ్రాయుదురు? ఆ క్రూరాత్ముఁడు డాక్టరియాగో యధికారుల యాజ్ఞాయని ననుఁ
బనిసుండితప్పించి తక్షణమే గోనాకుఁ బ్రయాణముగమ్మని గృహంబునకుఁబరిపి నాసోదరి
మేరి యెంటరి గానుండునపుడు మానభంగమొనర్చి కిరాతకన్యాయమున బలాత్కరించెనట.
నాచెల్లెలు గుండెబుడెడిది యిటుచి వేలవ్రాల నందు నిద్రించినభటుఁడు లేచి యుచటనిం
బోయెనట. వానింజూచివాఁడు పరుగిడెనట.

డిల్వారు:—(కోపముతో) ఏమండీ! మానినమానహానికి సరుకట్టిన మానవుని ప్రాణంబులుదీయక యూరకుండునట్టి మీ జాతివారి యొక్క హెచ్చండీ! కుక్కకాటుకుం జెన్నవెబ్బన సరి యన్నట్టు మాలో నిట్టికృత్యంబునకుం జెర్రవెఫయే శిక్ష, వసతిలవిషయమందు మీ జాతిరీతి బొత్తిగా నిండ్లమని నిర్ధరించెద! డౌరా! ఎంతటి స్వార్థంబిది? ఎంతటి దౌష్ట్యము! ఎక్కడుం బోయిన మానము రొక్కమిచ్చినను వచ్చునా? స్వేచ్ఛ సంతాపకృత్యము కలక్షయమని యా కలనాపకుండు దెలియఁదాఁడెఁగా?

ఆల్ఫ్రేడా:—ఏమి నేయుదునండీ? ప్రాణంబులోని పానిప్రాణంబుదీయ సరుకట్టియెంతవేదకినను వాఁడు దొరకఁడయ్యె. నేను రేపు ప్రాశంకాలంబున గోవాకుఁ బ్రయాణంబు గావలెను. అచటి విచారణాధ్యక్షులు వీనిబంధువులు. వారచట నన్నేమి నేయుదురో? ఇచట యీ కలు మత్తుకుండు నా చెల్లెల నే బాపపెట్టుకో? నాగతి సందంజివీ వ్యాయమనునరించెది. అడ కొత్తునఁజిక్కిన పక్కబలె నామనము చిక్కినది. కర్తవ్యాంశంబెన్నియు నాకుం బోఁచక యున్నది.

డిల్వారు:—(దీప్టలోచన నగినయింద) ఇప్పటిస్థితిలో మీకు గోవాకుం బోవునది కర్తవ్యము కాదు. ఈ యబల యెటుంటిగా నీచటయంటి యుపాయంబు. ఈ రెంటిని సమపాతము నుపాయం బొకటి నాకుం బోఁచినది.

ఆల్ఫ్రేడ:—అదియేమి?

డిల్వారు:—పాదరిగాదూ! స్వబాతివైరింబు సమకూరి యుహమన్నగరు, బీజాపూరు వాఁకిఁ గొన్ని దినంబులుగా యుద్ధములు జరుగుచున్న విషయంబుం దమకువేద్యముగదా?

ఆల్ఫ్రేడా:—నిజము. వినియుంటిరి.

డిల్వారు:—ఆయుధమునకు బీజాపూరుసేవ రెండుకాఖలుగా నేర్పడి యుద్ధగంగంబునందుండ “యిన్ను లుముల్కు” రాజద్రోహియై రాజానుజంప నుత్సమించెనట. దానింగనపెట్టి యా విశ్వాసఘాతకుని గారాగృహంబుననుందినారు. మఱియొక కాఖలో సమూహకలహం బులు సంభవించి రాజద్రోహియగు “బల్లాజుఖాజ్” చంపఁబడెనట.

ఆల్ఫ్రేడ:—అకటా! ఇట్టి సమూహకలహంబులగుదా పరరాజులకు ఇయ్యనూడ కోల్పోకంబులు?

డిల్వారు:—నిజము. దైవానుగ్రహమునఁ బ్రస్తుతము యుద్ధప్రసక్తి నిలిచినది.

ఆల్ఫ్రేడ:—కారణంబేమి?

డిల్వారు:—ఈ యుద్ధమునకుఁ గారణభూతుఁడయిన యిస్లాల్ గా రాకస్మికముగ మృతినొందిరట. వారితండ్రి ఘరల సేవ సిద్ధపఱచికొని దండయాత్ర జెడలుటకుం, గొన్ని దినంబులుపట్టును. ద మనవారేమో సకల సన్నాహ సంసిద్ధులై దక్షిణదిగాగంబునఁ గాచియున్నవారు.

ఆల్ఫ్రేడ:—అదికదా బుద్ధికుశలత.

డిల్వారు:—ఈ యుద్ధంబున కహమన్నగరేకుండు మీ జాతివారి సాహాయ్యముపేక్షించినాడట. ముద గట్టులోఁగ్గుండు పాదరి వాఁకిం దోడ్పడి కార్యములు నెరవేర్చుచున్నాడని మనసుల్తానా ఛాందుబీగారికి సమాచారంబుదెలిసి వారిదినంబుననే నాకు వ్రాసినారు.

అశ్వేదః— (అచ్చవడి) ఏమి ఏమీ! పోతుగీసు పాదరి యిహమన్నగరు వారికి లోబడినా?

డిల్వారు:—మిరు నిర్దోషులు. ఆ డాక్టరుగో కృత్యంబిది. వానిచర్యలు చూచుచే నీ ను చున్నాను. ప్రకృతము మీ రక్షణార్థము మీము రాజద్రోహులుగానెంచి జలదుర్గమున నుంచెద. గోవాయధికారుల బాధకుండి మీరిచ్చుచు తప్పించికోనియెనరు. ఈ క్రూరుని నడవడికి సేనిచలం జక్కగఁ బరిశీలించి మహాధ్యక్షులకుఁ జెలుపుచుండెదన్లు. ముండెటు లయిన నటు కానిండు “ నందోరాబాధవివృతి ”

అశ్వేదః— (దీర్ఘలోచన నిభినయించి) నవాబుగారు! కలుహిత్తులుండు కాటియలు పడుటకం టెను శుద్ధచేతెక్కులుండు నిర్బంధము సుఖముగా ననుభవించెదము. మమురక్షించు భారంబు మీయిది. కాయకొడవలి మీ వశపఱచెద. సమయమున కై నవారే మిత్రులు, సాహసము చూపినవారే ధటులు.

డిల్వారు:—మీము నచట రక్షించుటకై నా బాల్కన్సే హితులగు దర్వీషుగారిని నచటి యధికారిని లిఖించెద. ఆ దర్వీషుగారు సకలవిద్యా విచక్షణులు. మాంత్రికులు. వైద్యశాస్త్ర ప్రవీ ణులు. స్నేహపాత్రులు. మీరీరాత్రియే ప్రయాణముగండు. (అనుడు “ దర్బారుసింగ్ ” అనిపిలుచును.)

దర్బారు:— స్వామీ! ఎచ్చరిని.

డిల్వారు:—ఈ పాదరిగారిని వీరిసోదరిని జలదుర్గమునకుఁ బిలుచుకొనిపోయి దర్వీషుగారి యింటిలో నుండుము. ఇప్రదేవెదలుము. (పాదరి గారింజూచి) పాదరిగారూ! మీ సోదరీసహితులై వెళ్ళుండు. ప్రాప్తనది.

(నిష్క్రమింతురు.)

చాండుబీచరిత్రము.

శృతీయాంకము - ప్రథమరంగము.

జలదుర్గము - ఆవిస్సు - దర్శిషు - ఆల్ఫేడా - అన్యుజేగు - రంగానాయక
మేరి - జోరియా.

ఆవిస్సు:— జోరియా! ప్రయాణంబయ్యెదననినఁ గన్నీరుఁగార్చవేల? నే నిను మఱుతునను నంది
యమా?

ఆ. వె. వలదు పనరుహాక్షి! వలవంత సీకింత

కార్యభారమున్న కారణమున

నరుగువాఁడఁగాని యకట! నామనమ్మె

నిచట నిలిపినాఁడ నిజముగాను.

సుగుణకలాకలాపా! ఈ మాట నిజమని యిదిగో నీ కేలంబెక [అనుచు జోరియాకేలం
టుకు] నాటి! ఈరీతి నుద్విగ్నచిత్తయై వ్యాకులతఁ జెందుట నీకుండు నా యనురాగంబు
సందియించుటగదా?

జోరియ:—ప్రియతమా! ప్రయాణంబున కంతరాయంబుఁ బ్రతిఘటించి చలుక నే నేమిపిచ్చిదాననా?
గుఱా! దేహోగ్ధంబుఁగనుట దేహికిఁ బ్రథమధర్మంబుగాదా? నిన్న నే జ్వరమించుక
తగ్గెను. గాయమిఁకను బసేమియాఱుదు. ఈ చలువగాలి దృఢాంగులను నైతము బలహీను
లనుజేయును. అక్కారణంబునఁగదా ప్రయాణంబిపుడే వలదని మనపాలి దైవంబువలె
పచ్చిన పాదరీదొర పలికెను? నృపథదేహధారికి సంపదగదా?

ఆవిస్సు:— భామా! నీ యుపచార మహిమంబెట్టిదియో గాని నే మున్నుకన్న నిప్పు కత్తెధికారోగ్య
స్థితి మన్నవాఁడను. భవదనురాగాతిరేకంబు నాయందపరిమితంబు గావున నీవీరీతి నంది
యించెదవు.

మ. అనురాగాతిశయంబునుండు విషయం బందుకమనోవృత్తి గో
పనతక దానిపురోభివృద్ధిని మదికాభావించి యెల్లప్పుడే
యఁబుమాత్రాధియు సంభవింప నదియే యత్యాయతికాజేసి తా
వనరుక లోకములోన నైజమిది యో భామామణీ! కానవే?

జోరియ:—ప్రియసఖా! వీన్నతనంబునుండి యాకలముదని కోవలనీరుఁద్రాచి కానల నివసించుచు వన్యం
బులబల మనిన ననుబోలుమానిని నీనాగరిక భీరతురోపచారోత్పలకం బదులిడ నేర్పునే?
ప్రియతమా! ప్రణవీడితుండైన స్మారకముదప్పి నీచచ్చటికి వచ్చినపుడు వినుజూచి అయ్యో!
ఱూ కునుమనుకుమారకాయుండెన్నఁడు లిన్నఁగలేచి తనవచనమథానుసేవనచే నావీనులఁ
దడుపునోయని నేచిలి. దైవానుకూలంబున కీక్రుకాలంబున నదితటస్థించె. నాటంగోరె

తావక సర్వలక్షణాన్విత కుంచరవిగ్రహంబను బీజంబు నా హృదయశ్రేత్రంబుననుంచి యను రాగ రసముచేఁ బెంచుచుంటిని. ఇట్టితేఱఁ బ్రయాణంబు నిన్న నీవాదిన పలుకులు ములుకులమార్చి పీఠులగుచ్చెను. రాత్రియంతయు భవద్వియోగాగ్నిజ్వాలలం దవుడే వడ్డటు సంతపించితి. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబవలంబించి ప్రయాణంబిత్రము వలదని వేడికొందమని వచ్చితి! సఖా! నిజముబలికితి. తమింపుము.

చ. పయనమనక వియోగమను పావకయోగమేగాక యన్యమే
మయినను నున్నదే? నిజము నాడితి వేడితి నీక్షమాపణ
ప్రియములుపల్కి పోవుటచి ప్రేమయనందగునే? యరిందమా!
దయఁగలదేని నీవు నను దవ్వులఁద్రోసి చనంగ న్యాయమే?

అపిష్యు:—అలికచా! భవపాంశుగంబులచే గలిచి యనురాగపాశముచే నను బంధించితి
నేనునీశరణుఁ జొచ్చినవాఁడను. నీయనుమతిలేక ముందొకయమగిడఁ చాలుదునే! నేనిత్రుడు
బీజాత్రికి వెళ్ళి నాతల్లిసమానురాలుగానున్న సుల్తానాచాందుబీరాణిగారికి రజోర్వింకలిగింప
రాజద్రోహవార్తలు చెలువనేని వైరులు సమయముగాచి నాత్రై గొండెములుపల్కి యే
కీదొనరింతురో? గొల్లయేమటినఁ జోడేళ్ళకుత్సవముగదా?

చం. వినుసఖ! జోరియా! పురికివెళ్ళక నిచ్చితినేని వైరుల
జననికి, చాందుబీకి, మది సందియ ముందెదురీతిఁ గొండెముల్
వినిచి మఱే కలంతలను బెంతురో? కీదొనరింతురో గదా?
మనిగనుమేలటంచ నెడిమాట యథార్థముగాదె? మానినీ!

సఖీమణి! రాచకార్యముండునగదా నీయెడ బాటయినను సహించి శరీరాయాసంబును నిరతు
గొనక ప్రయాణము నిర్ధరించితివి?

జోరియ:—ప్రియసఖా! అటులయినచో నీ ప్రయాణంబు సకారణంబుగనున్నది. నాథా! దుస్సహాయుని
యూనియోగంబెటులయిన సహించియుండెద. దీనురాలిపైఁ బ్రేమమటవక. (ఆకుడు
గప్పిరునించుచు.)

చ. అబలను నీదుప్రేమకును నాస్పదురాలను దీనురాల నీ
నిబిడవియోగమేగతిని నీగుడునంచని కుందుబాల నో
ప్రబల! పురంబుఁజేరఁగనె భావమునన్నను దవ్వుచేయకే.
యుబునుననైన నీశుభము లూటటకైనను నాకుప్రాయమా.

అపిష్యు:—జోరియా! నీవు బావ్యవూరిత నయిననగుట నేఁజూచియోర్యఁజాలను. తీసికొనిపోము.

పురికేరి యచట రాజకార్యములన్నియునుఁదీర్చి నిన్ను విలిపించెద. నిజమిది నమ్ముము.

(తర్విష, పాదరి, రంగనాయకుల ప్రవేశము.)

(అపిష్యుభావ నానిజూచి లేపంబోవ నందలు వలదని నివారించుట)

దర్శింపు:—బాబూ! ఆ గాయమునొప్పి యిప్పుడేటులున్నది? రాత్రిసుఖముగా నిదురపట్టెనా?

అవిస్మయ:—మహాత్మా! నీయనుగ్రహంబున నాకుం గాయమేమున్నట్టగవకను. ఈపాదరిగారి యాదృశ సామర్థ్యంబొకటియో లేదనినందులకే నాశ్రయింతున్నాను. నాప్రయాణంబునకిక నేయటంకమునులేదు. తన యగుమని యొకటిమే వేడైనది.

దర్శింపు:—అవిస్మయ! అటులయి పీపు తేమముగఁ బోయియున్న బీదనాంద్రను మము మఱవదుము. నీపంజరీవతాగృత సురక్షితునిగ నుండకొమ్ము.

(అస్మత్ బేగు ప్రవేశము)

అవిస్మయ:— అస్మత్ బేగులు, అన్యన్యాలింగన వందనంబు లాచరింతురు.

అస్మత్:—[అవిస్మయానుమోదించి] మిత్రమా! నీయగుంబుఁజూడరోగనివారణమయినట్లు తోచుచున్నయది, గాయమునుగఁగమయినదా?

అవిస్మయ:—సఖా! ఈమహామిథ్యాపుల యాదృశమహిమచే వితికితిని.

అస్మత్:—సంతోషము సంతోషము, (దర్శింపు గారింజూచి) దర్శింపుగారు! ఈచిన్నది యెవరు?

దర్శింపు:—అయ్యా! ఇది నామనకురాలు

అస్మత్:—నేనెన్నఁడుఁ జూచియుండలేదే?

దర్శింపు:—అయ్యా! మీరు గొండపైనుండువారు గావున మీరెన్నఁడుఁ జూచియుండరు.

అస్మత్:—ఈచిన్నది వివాహిరయో? అవివాహిరయో?

దర్శింపు:—అయ్యా! అవివాహిర.

అస్మత్:—(తలయూచించి) (అవిస్మయానుమోదించి) మిత్రమా! నీవిచటనుండి వెళ్లునపుడేపాదరిని నీతనిసోదరిని నీవెంట పిజ్జాపురుకుఁ బిలిచికొనిపోవునటుల ముదగల్గు నవామిగారు వ్రాసి నాట నీవటులొనరించెదవు గదా?

అవిస్మయ:—హా! అది నాకు సంతోషకరమయినవని. దారిని నీపాదరిగారి సాహాయ్యముగావలయును.

అస్మత్:—[చిటునగుపునగుచు] వారిసోదరితోద్పాటునైతము పలయునేని నీకులభించును.

అల్పేడ:—[కోపముతో] ఏమండీ నవామిగారు! ఇటునర్కగర్భితముగా మాటలాడుట మీకుఁ తెద్రుకమా? యత్నములేక చిక్కినమాత్రాన చులకనగాఁ జూచుటతగునా?

అస్మత్:—[కినుకతో] ఏమోయి నాస్తికాధమా! నీకేమితలపాగురా? నామాటయ దుఁ తెడుగేమియున్నది? దారియందేదయిన సాహాయ్యమువలయునన్న నీసోదరిచేయదా? మీల్లా నాడువారు పరపురుషులనంటుట దోషమా?

అవిస్మయ:—[అస్మత్ బేగునుజూచి] మిత్రమా! ఇందుక నెమ్మదించి మాటలాడుము. ఈపాదరి తెలివికల శస్త్రవైద్యుఁడు. నాస్తికదోషోపగమ జాలివైషమ్యకారణంబునఁ బరస్పరదూషణ సాధకముగా నేర్పడినది. ఆజాలివారికి మనమే నాస్తికులము. [పాదరిగారినింజూచి కనునన్నఁజేసి] పాదరిగారు! మీరుద్వరలోఁ బ్రయాణనిష్ఠులుగఁడు వెళ్లుడు (పాదరి నిష్క్రమించును) (అస్మత్ బేగునుజూచి) మిత్రమా!

మ. సరికాదిమతభేదచర్చలు మనీషాకిల్వనాజాతముల్
తరమే మేరికిగాని దీనజనులక ధన్యాహ్వానం హేళి గా
వరపుం బల్కులుబల్కె? దుచ్చమది, నీవా గొప్పయిద్యోగివై
వరవంశోద్భవుడయ్యా దీనజతి సుర్వుక బల్కె గాన్వాయమే!

అన్యో:— సఖా! నేనుబోయివచ్చెదను. అచ్చట మనచారిశ్లెల్లరికు నానందినంబు లప్పింపుము. నెల
విమ్మ పోయివచ్చెద, (దీర్ఘభుజుఁడని) దీర్ఘభుజుఁడూ వందనంబులు, పోయివచ్చెద.
నెలవస్తురా?

దర్శింపు:— మంచిదిండి మీకు వైకుంఠమేలొసంగుఁగాఁ.

(అన్యోజేగు మరల బోరియానుఁజూచి పోయాఁచి నిష్క్రమించును)

అవిష్కు:— (బోరియానుఁజూచి) బోరియా! తాతగాని గృహంబులోకి విలిచికోసోయి న్నా
నంబు నేయింపుము. నేనువిచ్చడేవచ్చె (బోరియా మఁచిదయించు దర్శింపుగారిని విలిచి
కొని నిష్క్రమించును) (రంగనాయకఁడని) రంగనాయకా! ఈయన్యోజేగు
దుష్టపర్వను జూచితివియో? వినికంటికి పథికార కావరముగిప్పినది. విని పథికారమిచ్చినది
విచ్చివానిచేతికి పచ్చుకొత్తియిచ్చినదెనది.

రంగనా:—నేఁడా? మొదటినుండి యెఱింగినదేను. అతఁడు రాగాభిమాను.

అవిష్కు:— రంగనాయకా! వైరిచేరికజిక్కి స్రుక్తిపోలినపుడు నాప్రాణంబుఁగాపాడిన పరమ
మిత్రుడవనీవు. నీకుంచెలపని రహస్యంబెద్ది? నేనీదీర్ఘభుజుని గృహంబుఁబొచ్చిననాఁకి
నుండి తాదృశ్యలావణ్యఖియైన బోరియా నాకుంజేయు నుపచారంబుపొందితంబు. ఈ
కోమలాంగి లజ్జావనతవదనయై కలకాక్షవీక్షణంబులచే నాయుండునురా గాఢాతంబు వెల్లడించు
చుండెను. మాయురుపురీమానసంబులు పరిస్పరానురాగబంధంబులయ్యెను. ఇప్పుడే నా
వెంబఁచిలిచికోసోయి పరిణయంబగుటకు సమయంబుగాదు. అన్యోజేగుయొక్క దుష్ట
చేష్టావికారంబులు దుస్సహంబులైనను సైచితి. నేనులేనితఱి నాజడాత్మండ్రి జడజనయన
నేయిడుమలంగుడుపునోయని జడిపెది. ఏమిసేయుదు? ప్రయాణప్రయాసంబునకు
నే భయపడను. ఇదియొక్కటియే నాకు హృదయశల్యమయ్యెను.

రంగనా:—అవిష్కుభావ! నీభటుడిచటఁ బ్రాణంబుననుండువఱకు నేభయంబును నీకువలదు. కా
ర్యాంతరంబున నేఁబోయినను నాచేరిక్రిందనుండు బోయచారిని గొందఱిని నిచటఁ గావరి
యించెద. నీవుసురక్షితముగాఁ బురింజేరుము. కొన్నిదినంబులలోనే నేను నీజాతూరుకు
వచ్చెద.

అవిష్కు:— ఈ బాలానుజీవిఁ గాపాడు భారంబు నీయది. నినునమ్మి ప్రమాణమయ్యెద.

రంగనా:—మంచిది. అటునమ్మియుండుము.

(నిష్క్రమము.)

ద్వితీయః శంకరుః

జలదుర్గము కోట

అస్మత్కథే - లతీఫా - జోహూరు - అబ్దుల్లా - రహీమాన్,

అస్మత్కథే:—(నిట్టూర్పుడుచుచు లతీఫానుఁజూచి కనుకతో) హా! హా! లతీఫా! చాందాలీ! కులటను
గల్గిన నమ్మకుమనునది స్థిరపఱచితివి. కలకాలంబు నునుఁబోలు వెలయాలికలయికల నేఁ
గాలంబుఁగడపవలెనను తలంపుతో నను మోనగించితివి. నాకుందగిన కుందరదనయిందెందుఁ
లేదని మందలించితివి. ఇన్నగరుననే యొకయమ్మలమిన్నను నేఁగన్నారఁగంటిని. ఆతరుణి
మణి స్త్రీసౌందర్యంబునకుఁ బరమాపథియై వసుంధర సంచరించు దేవతావనితంబోరెఁ
గ్రాలుచున్నయది. ఆచికినికదానిబొమ్మను నేఁగాంచిన తఱిసుండి యనంగ రాగరసవాంఛి
మునింగి నిర్దమింపఁజాలనైతి. ఔరా! సౌందర్యమా!

సీ. పులు గడిగినమించు పుత్తడిబొమ్మయో?

కందర్పనూతన క్షమశరము?

తొగలరాయని చాయ నగియెడిఱిగినిగో?

జగదభినవభాగ్య జలజభవయ్యో?

యంపెసలారెడి తొలికారు చిగిమించో?

సౌరభాపూర సంచారలతయ్యో?

కలికిమాటల నేర్పుగల విరిబంతియో?

మదనమోహనవర మంత్రఫలయ్యో?

గీ. అనఁగవెలయుకల్కి యంగజాపూముల్కి

యిందువదన రమ్యకుందరదన

కమలనయన గంధగజయాన త్రిజగానఁ

గాననెందు వింతచానవినవె.

అ వాలుగంటిజాఁడివాలారు హృదయ తూపులు నాకరీరమెల్లఁగ్రుచ్చి కాటించు
చున్నయది.

మ. తరుణీ! తెల్పఁగఁజాల నాయలిన సౌందర్యాతిరేకంబు నా

కరియూహస్థని కామబాధితుఁడనై కానంగలే నేదియున్

భరమా! మారునిపట్టుకొమ్మయగు నా భామామణిస్థూడ కీ

బరువైతోచు శరీరమోషంగ? లతీఫా! మాటలించేటికిన్?

లతీఫ:— ఏమండీ! నిజమాడిన నిష్ఠురము నాకువచ్చిననుదానిండు. కంఠసంక్రాంఠ సంతప్తులై మీరే
యింటినిఁ జూచినను సొగసులదొంతి! పువ్వులబంతి! మదనునిమదదంతి! యని యంతములేని
పక్ష్యతొఱచిచ్చిచిచ్చిగ వర్ణించుచుండురు. కాముకులకు వివేకముగలదా! అకామినిని మీరు

గానినవ్రదు మీరతిహితగనుంటిరో? మధుపానాతికయతచే మర్తిలియుంటిరో? ఈ గ్రామమున నాకుఁ గానరాని కామిన మీతఱుకానవచ్చెను? మీకు మూడవసేత్రమున్నది కాఁబోలు.

అస్మక్— లలిఘా! హేమ్యమాటకాడకు. చేతఁ గానివానికిఁ గూర్చు వెంటదుగానా! ఇటువంటి నువ్వగు నిజముగ నొక యెవ్వోయెదుగని మచ్చకంటినిఁగని నుంటియింటికింటికింటి నొచ్చలేనీ. అదే ర్వకరచేసి దర్శింపుగారి మనమరాలు.

లలిఘా— (పక్కననవ్వి) అహ! అహ! తెలిసెను. తెలిసెను. పనితెల్లవాతెను. దక్కనినంబరధము గదిర్చికొంటిరి. అనంగ భూతాచేశులకు నుదితానుదితజ్ఞానంబుండునా? మిమఁ బోలు లక్షాధికారులట్టి చిచ్చులమారి మనమరాలినా కోరునది? రత్నాలులినుపకీ యెంగలి కాళించినట్టాయెను. కుసుమగంధుల పెరుసలుగని కలమునానిఁ బోకార్తురా? ఇట్టిసంబం ధము తిరముగ నతకునా? నీటికినీకి నెయ్యముగలుగునా? నూనెయునీరుమగలయునా? మీరేల యీవిచారంబుఁ జేయరైతిరి? మీవద్దలు దీనినినన మీకు బుద్ధిచెప్పిరో?

అస్మక్— లలిఘా! నీకుఁ బొగుతు తలకెక్కిమితమీటి మాటలాడెదవు. నీకాతిబోధన తవరడిగిరి? మన ముగలనినచోట మతముగలయును మమతగలయును. ఇదియేనామతము. అత్రిజగన్మోహి నిని నామనోరమను నిచటికిఁబట్టి తెప్పించెద. ఆమధురాధరయనంబున నాయందనురా గంబు గలుగునటులూనరించిన విధివిధానోద్వాహంబుననే దానింగూడెద. మున్నుభంగి నీవును భోగినిగానుండనగు. ఈయానలిమీటి నటించితివేని నీడివఱకు నిచ్చినధనంబెల్ల వెళ్లగ్రక్కింది యీకొండక్రింద నిండినవహించు నీటికి నీకండ లాచుసులుగనిదెద. ఇదిమృ ఘలాపముగాదు. ఈ నా తరహారమాన. (అనుచుఁగల్గి కేళఁబూతుడు)

లలిఘా— (గడగడవడఁకుచు) స్వామీ! ఇదటనేనుందునది మీయభీష్టంబు నెరవేర్చుటకుఁగాదా! మీయిష్టంబురీతి నటించెద.

అస్మక్— అటుచేయము బొమ్ము. ఇదిగదా బుద్ధివశిలినమాట! (లలిఘా వందనరీతియొనరించి) “ఈపాపిహృదయావు వారెవరునులేరు. బొఁగాదని వంకలూరై చెప్పుచునులేరు. ఏటితం కరయెవరుదీర్తుర? ఏనిచేఁబెక్కి ముక్కుచున్నాడు. తప్పించికోమటకు దీక్షిల్లేడు” అని పలనరీతుడు నిమ్మగిమిందువు.) బోహళారు! (అనియలుచును.)

బోహళారు— ఉన్నాను. వచ్చితిని (అనుచుఁబ్రవేశము.)

అస్మక్— బోహళారు! నిన్నటిదినంబున నామాట ఇవదాటిన “తాటూ” యను నానిగతి రేమయి నది రేమింబుగదువుకదా?

బోహళారు— ఎఱుగుదును! మహాప్రభూ! కొండమిదినుండి క్రిందికిఁద్రొంగుంబడెను.

అస్మక్— అవిధేయతగదా నానికట్టి వధఁచెచ్చినది? నేవకులు స్వామియొక్క మీరరాదు.

జోహూరు:-నిజము మహాప్రభూ! నిజము.

అస్మక్-దే:-జోహూరు! నీవు డొక రహస్యకార్యంబుచేసెదవి. బుద్ధికాలిపై హెచ్చరికగలిగి యాపని నెరవేర్చుము, ఏమితికిచేసి నీకరీరము నీతికాపని నమ్ముము.

జోహూరు:-స్వామి కార్యమొనరించుటయుం దొడలన్నియుం గన్నులుగలిగి ప్రవర్తించెద.

అస్మక్-దే:-సరి సరి. జోహూరు! ఈదినమున ... తెలిసినదా! ఇజ్జేదినమున సాయంత్ర నిమయమున గొండక్రింది భాగమున నెచటనయిన నీవు దాఁగియుండవలసినది.

జోహూరు:-చిత్తము వెల్లదను. (అనుచు నిద్రమించుకొనును.)

అస్మక్-దే:-(కోపమునలేచి) ఓరీ! జ్ఞానకూన్యూదా! పనియేమయినది? నీవచటేమి నేసెదవు?

జోహూరు:-నిజము నిజము. నేనచటదాఁగి యేమి నేయవలెను?

అస్మక్-దే:-అచట దర్శింపు మనమరాలు జోరియాయను చిన్నదియొకలములపై వచ్చును. అట్టితనీ నీవచిన్న దానింబట్టి నావద్దకుండెమ్ము. తెలిసినదిగదా నీవీదినంబున జేయఁదగినవని?

జోహూరు:-హా హా! యని వ్యసనపడుటనయిండును) మహాప్రభూ! ఆదిన్నది మీకేనేరంబొనరించెను?

అస్మక్-దే:-(కోపముతోఁ గత్తిచేయును) ఓరీ! మూర్ఖుదా! నీకీతలగొట్టుమారితనమేల? మాటువలుకక నాయానలిసేసెదవా? కాదేనినీకుతక యాతరవారంబునకు బలియిత్తువా?

జోహూరు:-(వదలకుచు) మహాప్రభూ! మీయానలియొనరింతును. ఇప్పుడే పోయెదను.

అస్మక్:- అటుచేయుము. వలయునేని నీకుసాహాయ్యముగా “బేహారును” విలిదికొనిపోమ్ము వెళ్లము.

జోహూరు:-చిత్తము (అని వెళ్లుచు) (స్వగతము) ఈక్రూరుని బారింబడి తప్పట తెబ్బలివారంబడి జీవితుఁడుగా వెడలుటయగదా? (నిద్రమించును.)

అస్మక్:- (స్వగతము) హా! వంచితర నిశితకరోత్పీడితస్వాంతమా! నీదురంత చింతాధరంబంతయు నేటి నీసంతంబయ్యె. ఆలోలోతర లోచనానందకర రూపలావణ్యచిత్రయగు మత్తకాళిని చిత్తజా ముఖంబుల నిన్నింతలొడదెల్పు ... ఏమీ! హృదయమా! చెదరిబెడలెదవేల? అమ్మండ యాన కందర్పకేరిలో వినుఁబొందదని నందియమా! వలదు. వలదు. ఈ పోయినభటుఁ డాఘాఁబడిని దోడిలేదనియెదవా? కాదు లేకున్న నేమి? ఆయుధ్యమారంభమునకు వానితల బలిగానిచ్చి నేనే యా ననలకెన యగు మెల్లనిమేచానను దెచ్చి నీసంప్రార్థా నుభవంబునకిచ్చెద. నాయాన. నాతరవారమాన నమ్ముము. ఆతరుణిని నితరశ్రీలంబుదె పాశ్చాత్యలికొవయొగభోగినింజేయక విధివిధానంబుగఁ జరిజయంబయ్యెద. మంచిది ఇచ్చెదట నేనేమి నేయఁదగినది యున్నది? ఆరాకేందుముఖరాకకు నెదురుదూచుచు, బ్రాకారముఖచాస్వరంబునఁ గాచియుండెద పోయెద.

(నిద్రమించును.)

శ్రీ తీ య ర ం గ ము.

జో రి యా ప్ర వే శ ము

(స్వగతము) హా! హా! దైవమాయ దురూహ్యంబు. నిష్పత్రప్రస్థఫలంబగు నీవర్వత ప్రదేశ పాదపానికి నవపల్లవకుసుమఫణితాపాంబుఁ బ్రాప్తింపె. కుభదూఖంబులు శకటగత చక్రం బుంబలెఁ దిరుగుచుండునను ప్రతిధ్వక్తి, కలిమిలేములు కావడికుండలను ప్రవాదంబీ ఋతు హాసముఁదెల్లరటం దెల్లంబుఁ జేయుచున్నయది:— హా! హా! మలయానిలంబోధితతరు కాఖల సర్తనలు గనులకు విందొనిర్చుచున్నయవి.

కి. మలయగిరి మలయజంబుల

కిలగుక భాగ్యతనుగన్న గుఱచహుండు

తలమందలి కొమ్మలకును

కులుకుల సర్తనలు గఱపు గురువుగపయ్యెన్.

కాననంబన నిటులుండవలదా! ఏకొమ్మఁజూచినను పల్లవశోభితంబు, కినుమలతావృతంబు సురుచిరరసాన్నిత ఫలాభిరామంబు. శుకపిక శారికా నికరమాధురీణారవంబు.

కం. ఈ చిగురుటాకు లగుంగద

నాచిఱుక్కోయిలలమిందు నంజుండగుంగదా

సంచలకల కీఫలములు

సీచిలురుగోల వానిసిగ్గుకొని యెదన్.

[అనుచు నాకులుపండ్లు గోయుటనభినయించి.]

ఇడిఁజాలుఁజాలు. ఇదియే యాదినంబున నాపిల్లలకు సిండుపంచువయగును. ఇరుకుక విశ్రమించి యింటికిఁబోయెదను (అనుచుఁగూర్చున్) ఏమీ! యాస్థానమహిమయోకాక నా మానసచాంచ్యమో లేనిపోనియాలోచన లేమేమియో పాటుచున్నయది! ఈపలువన్నెలు చిలుకలు మేరమీటి పలుకుట మారుపనికి నన్ను వెక్కిరించు చున్నయవి. ఈశారికానికరంబు సరసంజేరి ననుంగేరి పొడుపుమాటలచే నను ధికిరించుచున్నయవి. ఈగండ్డుగోయిలలు కండక్రొవ్వి కనురెట్టజేసికొని రొల్లిదంబుగ నీలలువేయుచున్నయవి. ఈ కులయానిలుండు చెలరేగి యబలనగునన్ను నంటివలంపఁజేయు చున్నాఁడు. ఇట్టితీటిని నామానసాప హరుండు స్థితచికిషితలోచనంబు నిర్మలగుణగణోదారుండు నాసరసమండిన నిట్టిగంధ వహూల గర్వంబు సర్వంబు నిర్మూలంబగు చుండెనుగదా! అపుడెంతటి ముదల్లిని నేనుమట్లు చుంటిసో గదా! ఇప్రదేలయామాటలు? అపురుషవరేణ్యుని పునర్దర్శనానుభవంబు నాకెత్తదు గలుగునో? ఆరసికుని భావగర్భితానురాగకటాక్షంబు నామానసంబుఁజొచ్చి యహరహ మా పురుషతల్లజుని చరణసరసిజంబుల సరసకు నీడ్చుచున్నయది. నామానసంబున్న పలుపోవుటకు సిద్ధపడినది:...ననుఁజొందిన మానలక్షాభయంబులది బుద్ధికాదని వెనుకకు

లాగుచున్నయది. ఇట్టిదకాఫకరఁ గృశించు నన్నాదువనమోహనుండెత్తడు సదియుఁడై రంపించునో? ఈ హా! ఏలయియోకలు? సంపన్నులు చపలచిత్తులు. మఱిశేవారిసామ్యం. అవస్థై కాఁఁడునన్ను మఱిధియుండునా? మఱివఁడు. ఒకపేళ మఱిదినచో నేనేమిసేయఁ గలదు? దిర్ఘాగవ్యథచే నేఁబడుపాటంతయు నుత్తువును నొక జాబువ్రాయుదునా? (అలో చననభినయించి వలదు వలదు. అదిచులకనయగును. ఆతఁడువనవధలి యైదుదినంబులే గదా యుద్వేగు? (అతడు వేళ్ళొందును) అపుడేయచటఁ గార్యభారంబంతయుఁ డీఱి యుండునా? ఊఁడదు. ఇంచుక నెమ్మదించిగాచియుండెన--ఇట్టితలములందు నేనొంటరి గా నుంట దోషంబు.

కం. ఎలమాచిపురులనుఁగొని

కలకంఠములాము దేగి కలకంఠములన్

జెలఁచేగి యీలలేయుచు

జెలుల మనోధైర్యములను జెఱచునునిసటన్.

ఇట్టి దుష్టావస్థంబుఁ దొలగి దూరముంటయమేలు. వెళ్ళవను.

(జోహారు, బేహారుల ప్రవేశము.)

జోహారు:—(బేహారుగని) బేహారు! చిన్నతనమునుండి మన్ననల లాలించిన బాలనుబట్టెటెలు? పట్టివశుప్రాయుఁడయిన యావీశునాథముని వశవఱదుటెలు? ఎన్నిమారులొచిన్నది యిచ్చటనే మనలంజేరి యాకలములు గోయించుకొని మీయుపకార్యపరిమితంబని వలుకలేదు? వట్టి! ఒకచిన్న పాటపాడుమనిమనమువేడనాచిన్న చెప్పి తూరులుతన గానపై పుణ్యంబుఁ జూపి మనకు ముదంబుఁ జూపి మనకు ముదంబు గూర్చదు? ఇట్టిముద్దుపట్టిని నా క్రూరునకుఁబట్టి యిచ్చుటెలు?

బేహారు:—జోహారు! చిన్ననాటినుండి యెన్నెన్నియో యిడుమలంబడికన్నవారి కాళ్లుగడిగి యన్న ముఱుట్టిందిట్టిని చివికెంచినయొకండల నాఖిలని కరవాలమునకు బలియిచ్చుటెలు?

జోహారు:—నిజము. నిజము. దుర్లరణమెవరు గోరుదురు.

జోరియో:—(వారిని నమిపించి) జోహారు! బేహారు! వందనంబులు. క్షేమమా.

జోహారు:—అన్యుక్షేమము. వట్టి! ఇట్టినిజప్రదేశములందు నీవొంటరిగా నేలనంచరించెదవు?

జోరియో:—జోహారు! నేనుకూనిచో నాకవరాలము లడవినుండి తెచ్చియిత్తురు? నాతాత గుడ్డి గదా?

జోహారు:—అమ్మా! కొండమీదనుండు “అన్యుకబేగు” నిన్నెపుడయిననుఁజూచెనా?

జోరియో:—ఇప్పుడయినది దినములక్రిందట మాగృహంబునకు వచ్చియూడెను. అపుడునన్నుఁజూచెను.

(జోహారు, బేహారు జోరియోమోముకరుగని తలయూచించి నిట్టూర్పుపడుదురు.)

జోహారు! ఏల నిట్టూర్పు విడిచి వ్యసనపడియెదవు?

జోహారు:—అమ్మా! నేనేమని వచింతును?

జోరియో:—జోహారు! వచింపరాని ఘోషంబిదియేమి?

(జోహూరు, బేళారులు తమలో దాము నీవేయని వదించుచుందురు) (వారిరువురినింజాచి.)

అదియేమి మీముఖభావము లొక తీరుగ మారివని? కారణముఁజెలువ నందియుంచు చున్నారు?

జోహూరు:--తల్లీ! చల్లకువచ్చి ముంతవాపసేల? అక్రూరుండాస్మకబేగు నిన్నుఁబట్టితెచ్చని యాజ్ఞ యిచ్చినాడు.

జోరియ:--గడగడవడికి తొట్రుపాటుతో] జోహూరు! నేనాయధికారికే యథరాధం బొనర్చి తిని?

జోహూరు:--బిడ్డా? లేలుకప కాఁమెవరొనరింతురు?

జోరియ:--తండ్రిలారా! నాతాఁయిండ్లందు నా రాకకుఁగాచియుండిను నేఁజోయివచ్చెను.

జోహూరు:--తల్లీ! మేమీప్రపంచముపై నాశవలనఁగదా నిన్నుఁగృహంబునకుఁ బోవదలనగు.

జోరియ:--జోహూరు! ఏమి యింతకఠినత పెడించెదవి? నాతాతముదునలి. పైఁగానుడ్డి. నాపైఁజం చప్రణాంబులందికొని జీవించినాడు. నేనున్నఁగాని యన్నపానాదు లతనికిసమకారవు. నేనెటువత్తును?

జోహూరు:--జోరియా! ప్రపంచజ్ఞానంబు లేనిబాలవునీవు. నీవువచ్చుట యెవరుగోరి? నేనే బలా త్కారంబుగ నెత్తికొని పోయెనను. [అనుచుఁబట్టును. జోరియా పట్టుకొనిపోవుచు.]

భూ. ఆహారాదులులేక వందురుచునుం డాతాత నారాకకై
జోహూరు! యిదియేమి? నన్నదలరా! జోహూరులకేసెదగ
ద్రోహంబేమియు నీకుఁ జేయనెపుడు? దుష్కర్మమీరితి నా
కాహా! చేయఁగఁజేతులొడువటరా యాబాల్యమిట్లుండవై?

జోహూరు:--జోహూరు! ఈయన్నమిన్న పలుకులు ముద్దులుగులుతుంచును. కానిని వినుచున్న మనకు గాలిపుట్టుట నిజము. ఆకతంబున మనముజచ్చుట నిజము.

జోహూరు:--నిజము బేళారు! నీకుటలు నిజము. ఈవిప్రువాని ముద్దుమాటలు వినులంబడకముగ్ధులై యెత్తికొని పోవలయును [అనుచుఁబట్టియొత్తుకొని నిష్క్రమించును.]

తరు రి య ర ం గ ము.

జోరియ - లతీఫా - అస్మకబేగు - భీమకృష్ణ.

జోరియ:--[స్వగతము] [హా హా యని నిట్టూర్పు వినుచుచుఁ గప్పియుంచుకొని.]

జో. అక్కట! యాదురాత్మకై నాకృత్యమును లేకలేనట్లు
నిర్మలమైనదేమిగదా? నేరికొనియెందులకొని చెప్పిన
విత్తములేదేమి? చక్కఁబడితి. దురుద్యమమునెంత? భూమి
మక్కువఁబెంచు తాతకును మర్వ్యపక్షులెటు తెల్పుకొనుచు?

అక్కటకటా! ఇక్కటిక యిక్కటికములేక యిక్కడను నన్నీలవట్టి తెప్పించి యుండును? హా! హా! కారణము ఏచారిత్రవేలని కలుషాన్ని కలుషముకామాంధులై కన్యాత్వదూషణమునకు వెలువరనిజ్ఞులు వదిలవరా? మంచిది. మానభంగసమయమున నైతము వ్యసనాధీనమాన సయ్యె యబలాధీనాం బువ్వస్థనామధేయంబు సేయటవాకుండగదు. కలిమిబలిమి లేక యున్నను గలశీలములబలిమి కలుగదా? మానసము శూన్యమయ్యెనా? నేనా! ఈభలు గల నాయులపాయంబు బలీష్ఠుదానను? మనంబుం గంటెను బ్రాణంబుమోచా? చూడవను! అట్టిసమయము రొసము.

క. మానసమోచన దేరుకను

మానిని నందినటు మహిచిహాన్యమే? కానీ

నీనికీనే నశనగుదునె!

మేనంబుబ్రాహ్మచరిలమ్ము మేలగిననుకన్.

అయ్యా! అన్ని పానాదులుగానక నాయెడ బాటున కోర్కక నాతాత రేమగునా? అన పంచప్రాణంబులు గోరువెట్టి చిన్న నాటినుండి నన్ను బింది పెద్దజేసిన ముసలితాత నాకా రణంబునగన్న కష్టంబు లనుభవించులనివచ్చె గదా! అంధుండు కడపదాటి వెలివిడలం జాలడు. నాయునికి రెంటు లిటుంగును? నేనెవరిచే నాయుదంతంబుం దెలుపంబూనుదు? హా! దైవమా! యెంతటికష్టంబు దెచ్చితివి? అంద మప్తకష్టములు దెచ్చుననుది నిజమయ్యె.

[లతీఫా ప్రవేశము.]

జోరియ:—[లతీఫానుచి] అమ్మా లతీఫా! నీవెచ్చటనుండి యిచ్చటికివచ్చితివి?

లతీఫా:— జోరియా! నేనిచట నే యుండుదానను గదా?

జోరియ:—లతీఫా! నాడు నీవు నాగ్రంబునకు వచ్చినపుడు నీగ్రామము ముదగల్గిన పలికితివి గదా!

లతీఫా:— జోరియా! నేనుట్టి పెరిగినది ముదిగల్గెను. ఇప్పుడుండునదీకోట.

జోరియ:— అమ్మా! ఇచటేల యున్నావు?

లతీఫా:— అమ్మా! దూపయావనధన సంపన్నుడీ “అన్నకజేన” ననురప్పించి తనవద్దనుంచికొని యున్నవాడు. అనుగుణోదారునిమగువ యగుటకే ఎగలాడి వలచునును?

జోరియ:—[ఇండుక యాలోచించి] అమ్మా! లతీఫా! ఈవ్రథువేల నన్నుబట్టితెప్పించెను? నేనేమి మంలొనర్పితివి?

లతీఫా:— అయ్యో పిచ్చిదానా! నీయం దేతవ్వనులేదు. నీయందనుగ్రహించిన యతనిదేశపు. దేశ దేశములనుండి యనేకులువ్రథువులు చక్రవర్తులు తమవిద్వలను నతనికిచ్చి పరిణయంబు నేనెడనుని వ్రథికలబాగ్నియందు వారిని దిరస్కరించి సేదరాలవను నీవైద్రేమపెంచి వలచి మోహించి యనుగ్రహముంచి పిలిపించెను. ఇదియే యతనితప్ప [అనుచునప్పుడు.]

జోరియ:—అమ్మా! లతీఫా! అబలనయన నను భటులచే బట్టించి తెప్పించు ప్రీతితో విలిపించు అయ్యా! ఇది యొక్కదీ భర్తము?

లతీఫా:— జోరియా! దానికి గారణంబున్నది. నీవు నైగుమతస్థురాలవు. అతడో పూజి. మత తారతమ్యంబుంబట్టి నీతాత పరిణామంబున కొడంబడునో పడడో యను సందిగ్ధము గలిగి శుభకీర్తినిన్ను పొలిపించెను. రూపవర్ణినిజూచి మోహించిన యావనపురుషుండిటు లొసరిండుట యేమిదోషము? ఈపురుషులచేణ్యునిచే పరిపంబడిలివి నీవెతభాగ్యవతివో?

జోరియా:— లతీఫా! ఇట్టిభాగ్య సంబంధము నాకు ఎదవనక బ్రతిబంధకమేమయినం గలదా?

లతీఫా:— హా! హా! అటులనకు. ఇట్టివయి వలదునుటకు నీకు నోరెటులాడెనే? ఎంతదౌర్భాగ్యవతివే నీవు? కోట్లధికారులవిడ్డ లితనికరుణాపాంశావలోకనమున కుపాయనమిచ్చుచుండ నీభాగ్య విశిష్టతనుపలభిమైన యిట్టి నిధిని వృధీకరిండుట తగునా? నిర్రా మోకాల్పొద్దవిధంబు నీచండంబు.

జోరియా:— లతీఫా! నీవేమయిన దూషింపుము. నాకిట్టి సంబంధ మున్నంతము.

లతీఫా:— ముగదా! నీమూర్ఖతచే జేటుమూడునని మున్నున్న గా ముహూర్త మున్నురించి వలికె దను. నీసమృతి యున్న నేమి లేకున్న నేమి. నెయిలికట్టినరు జేటకానికముద్దా? బలవం తులు తిలకినవని బలవంతమ్మన నయినను బరిణమిండును. సమృతినించినచో సుఖమ్ము మున్నుండించు.

జోరియా:— (కన్నీరుగార్పుచు) తల్లీ! లతీఫా! అటుబలత్కార సమయంబుండటస్థించెనేని నీవు నాకు సాహాయ్యపడియొదవు గదా?

లతీఫా:— (తలద్రిప్పుచు) నేనా! మంచివని! నిరుదోలు నిర్భాగ్యుల దోడ్పడిలినేని నీకంటె నిర్భా గ్యునగుదు.

జోరియా:— లతీఫా! ఈపాపిగృహంబునుండి నన్ను వెలువరించు వెరవెడయులేదా?

లతీఫా:— చాలుజాలు. శేపురాత్రి నీకుంబరిణయంబగు. వీడవ నీవే నీప్రియునిగూడి యానంద రసాబ్ధి నోలలాడుదు నీటినుండి నన్నే వెడలింప వెరవు వెడకుదువు.

జోరియా:— (హా! యునదఁకుదు గన్నీరుగార్పుచు) తల్లీ! లతీఫా! నీ కన్నవిడ్డవలె ననుమన్నించి యీదురాత్ముని బారినుండి తప్పించి నాయిల్లుజేర్చవే. నీపాదంబుల బడియెదను (అను చుఁ బాదములుబట్టుకొనును.)

లతీఫా:— జోరియా! ఇదియేమి పాపమే? చరణములు బట్టుకొనియెదవు. లెమ్ము. అనిగోసీప్రియం “డాన్సుకదేగు” వచ్చునట్లున్నది. అతనిని వేడికొమ్ము. నేఁదోయెద (అనుచు నిమ్మ) మింపయత్నించును.)

జోరియా:— తల్లీ! సన్నొంటరిగా నాకంటకుని బారికి ఎదలి పోనగునా? వలదు వలదు.

(అన్మౌక్తదేగు ప్రవేశించును. లతీఫా నిమ్మ)మించును)

అన్మౌక్తదే:— (జోరియాయుజూచి తలయూచి చిలునవ్వువగుచు) సుందరా! ముగదా! ఎంతటి గొప్పదినంది? నీదర్శనభాధంబుచే నాలోచనయొకశంబు ధన్యతగగ్గె. ఎలనాగా! ఎల ననుజూచి దేహంబుదాఁచుకొనియెదవు? పార్వతికర్వరీకాననా! నీపుష్కరాంగసుందరిని. బ్రహ్మసోహినివని నేవలది విరాళినిండిలిని. మరాళరాజగళునా! నీస్మితవక నీతమోక్షమలం

చించుక చూపవేల? కరుణాకటాక్ష పుష్పగులుల నన్నుఁ జూడవేల? కలకంఠ కాకలిస్వన సామ్యంబునొందు నీకంతోత్సలు రెండు నావీనులంతోనువవేల? చకితచమూరులోచనా! నీయసమాన కనుమనముకోమూంగంబు నాఁడు నీమందిరంబునఁబాదిన తఱిసుండి సుమళ తపిపీడితుఁడై నేఁబడువాటు దైవంబైఁబుండు. ఉపారాజముభీ! గడియ యొకయంగంబు గాఁ గాలంబుఁగడసితి. తన్వీ! నా తనుతాపంబుఁదీర్చి వియోగాగ్నిఁ జల్పార్చికోరినకోరిక ఫలింపంజేయు భారంబునీయది. చిలుకలకొలికి! నాయభండైశ్వర్యం బీశరీరసహితముగ నీవళపఱచితిని. భవదధీనుడతైత్తిని.

కం. లలనాలలామ! నేనీ

కలయిక వలచితిని నన్నుఁ గలఁపక యింక నీ

చిలుకలపలుకులు నెఱపుచు

గలయవె నాదారవగుచుఁ గనవే శుభముల్.

కోరియ:—అయ్యా! ప్రపదములోఁ బరశ్రమనధనాప హరణప్రవీణులెల్లరు నీబడఁగవటవిద్యార్థులౌ ధిమ గలవారు కాఁదోలు. సహజ భీరువులగు నబలల బలాత్కరించి పట్టితెప్పించు ధర్మంజే కాప్రాధ్యాసత నేర్పితివి? కలిమియున్న మాత్రాన కులశీలముల విచారమువలదా? పూజ నీయంబగు పటాచీసంశంబునన్నట్టి యెట్టికట్టడితనమునకు గుఱియైతివి? నీకును నాబరె నక్కచెల్లెఁడులేరా? మారునకల్లాగ్నియేరయిన వారివీరి బలాత్కరించితిని నీ వొప్పువా? పేదరాలిదివీసనుగు వారెవరిని తలంచితివా సర్వంబును విచారించు సర్వసాక్షియైవంబు లేదా? సాధులబాధించుట శ్రేయమా? సారసనేత్రలయొడ సాహసమా?

చ. తగవరివయ్య నీవిటు లధర్మముఁబూనఁగఁ బాడియే? విధుల్ జగతి విధించు కోవిదులు శాస్త్ర విధిచ్యుతిఁజేయఁగాఁతులే మగువలు మాధనీయలను మానవనీతి వృథాకఠింతులే తేగడరె వ్రేలుచూపి గుణధీరులునిన్నుదలంపుమామదిక.

అయ్యా! వలదీ కులదూపకమైన దురాచారము. తరుణులయొడనీచేతజ్ఞానరంభిన నను దండిచువారెవరు? తరుణుల నవహరితు ధర్మంబెవరు నేర్పితివి? ననుజడలుము. నా తాళి యంధుండు నాక్షింపదుచుండు.

అన్నకాదేగు:—నాగనాసోదూ! నీచారుతర మాధురీణచననజాలంబు మదుపాలంభప్రలాపంబుగఁ బరిణ మించినను వదంతరామృత సేచనచేఁ జింతాగ్నిఁబరితప్తంబగు నాయంతరంగంబున కింత యంత యనబోవే శ్రేయంబొనర్చి నంతనందొనగూర్చ! తరుణుల వారించు ధర్మంబెవరు నేర్పితివి? యడిగితివి. ఆ ధర్మరహితులయొడప్రపంచజ్ఞానశాస్త్రంబుననుండి ప్రకృంచితి. ఇంక నీవు నాచీరజంబున నీకునెరితరా? కేకాకలశయునుండమగదా? మానసి! లేనియ యట్లుగా నీకులభూకల్పబోధించితి నా మానసియేఁ బోలింది నీకుండుంచినది. నన్నుఁ జక్క నాచీరబుడతల్లెడిదు ముందనను దేర్చిననునీచే (నీటిపించును.)

* సం. అంగగునే యిటు లంగన నున్న ను నారడి సేయక గామాంధా!

అస్మై బేగు:—అంగన! నీరుచి రాంగముజూచిన నింగజుడే రాగాంధుడో

జోరియ:— సంగతమేయిది సామానవృత్తిని సాదులనేపక? గ్రూరాత్మా!

అస్మై బేగు:—ద్రుంగంగ నన్నిటు క్రూరుడుమారుడు కోమలి! చేసే ధర్మంబే?

అంగనామణి! పంగనలకిది సమయముగాదు. వలచి తనించి తెచ్చికోనిన పనితను నిన్ను వలదనిన పదలుతాడనుగాను. పోతుకధవడు. బలవంతులైనవారే బరిణయము చేసికొనియెదను.

జోరియ:— ఓరీదురాత్మా!

గీ. వాలుంగంటిని నెవడని వాలయించి

కలయఁజూనినఁ గలుషాన్ని గాల్చుఁగాడె

చలము బలవంత! తగునె దుర్బలులపైస?

వలదు బలవంతమిది బలు వంతయగును.

ఓరీదురాత్మా! వారిజనయనలు బారుషహీనలని యొన్నకు. మగువ తెగిందినఁ బ్రాణము తృణముగగణించు. అటు బలాత్కరించితివని నీ పశవమునది నాపాపిశిరస్థము మాణిగేము గాదు. శ్రీహత్మదోషము కీరికీలలబడఁ గ్రూరి కలకాలము నిజమయిన గాల్చును.

అస్మై బేగు:—కం. శాతోదరి! శాపములకు

మాతలు వనజాక్షులనెడి మాటలు మృషలే?

నీతోడ వాదులేలిక

భ్యాతిగఁగల్గెనుగురుఁ గలతును రఘులకా.

సారసా! నీ శాపములకు భీతిలువాడనుగాను. శారీరమానసతత్త్వపారతమ్యోపన్యాసము నివలన విలుటకు నేనిచటి వచ్చినవాడనుగాను. శరీరమువెంటనే మనము గాక శత్రుకణి యున్నదియో? .

[లరీఫాయని యటచును. లరీఫావచ్చును.]

లరీఫా! నీ దుష్టబుద్ధికి దృష్టాంతమరేదో చూపిరిని. నా పరిణయమునకును పడకకును నీవడలిని తీవ్రతావ్రేకి నిర్ధవలుచువేని నీకగుళిక్రూరంధముడనే నుడినివాడను. ప్రాణముపై నపేక్షగలదేని నీవు జాగరూకతైయుండెదవు.

[అనుడుఁ గోపమున నిష్క్రమించును.]

* ఇది నూతనవృత్తము. వింశతిచ్చందంబగు కృతియందు 28097-వ వృత్తియే. ఛా. ఛా. ఛ. మ. గ. గ. గణములు 7-13 యక్షులు (పాటగఁబాడెదను)

లరీఫా:—(వ్యంగము.) పీనిలోనవాచానము “వ్యాధివదచులబ” న్యాయమునుసరించినది. అక్క
పైనఁ గోపము కుక్కపైనఁ దీయఁచున్నాఁడు (జోరియనుటగాది). నాపాలి! ముచిగట్టి
చానపు దొరలిలి. నారొమ్మనఁగుంపటి పెట్టిలి. నాప్రాణముపై నున్నావు. వానిఁ
బొందుటకు నీవుసమ్మతించవు. నిన్నువదలను వాఁడనుమరించఁడు. నడుగు గండమునాకు.
చెంపపెట్టకచోట గోడపెట్టకచోట. ఆయ్యా! బిడ్డా! జోరియా! నీవు కార్యా
కార్యములలోదొంపవేల? ఈ మూర్ఖతనుఁడి ఫలంచేమి? ఎటులనయినను నిన్ను వాఁడు
గలయననునది స్వతస్సిద్ధము. మానభంగమైన పదవ శేతుయినశేమి? ప్రాణము
వదలెదవా? దానినుండి లాభమేమి? నాహితమువినుము. పీనిబొంది శుభమునందుము.
అడుపుట్టువయై పుట్టినపు డెవనినోయొకనిఁ గట్టికొనవలెనుగదా? ఆశాచింతము.
నెమరువేసి నహుము. శ్వరపదకుము.

జోరియా:—(ఊరకత) లరీఫా! ఇట్టి మాటలాడకు. చేతనయిన నాకుందోడ్పడుము కాదేని గూతలిడక
నీవారి నీవుచొమ్ము. ఇట్టి హితకర్తృత్వము నెఱవకుము. నీయుపదేశము నాయలకు
సిద్ధింపదు.

(భీమక్క, లరీఫా, లరీఫాయని యఱచును.)

లరీఫా:— భీమక్క! వచ్చితివే? తమలపాకులకట్టలు తెచ్చిలివికాచో? ఇటుతెమ్ము [అనుచుఁ
కట్టలందికొని]. భీమక్క! ఇదట నేయుండుము కట్టలులాననుంచి వచ్చెదను. [అనుకు
నిష్క్రమించును.]

జోరియా:—[భీమక్క పాదములపైఁబడి] తల్లీ! ననురక్షింపుము. నారాత జలదుర్గముననుండు దర్శిపుకు
నాయనికిఁ బెలుపుము. ఈదుర్జాయుం దాస్త్రికేసు నన్ను భటులచేఁబట్టి తెప్పించినాఁడు.
బలవంతున్న నీవుపరిణయము చేసికొందునని నిర్ధరించివాఁడు. అయ్యా! తల్లీ!

సీ. జననాది నాదు జీవనమిటు వనటలఁ

గనిమనుటయ్యెనే? కన్నతల్లీ!

మానముగదవె యీమహిని మానిసులకు

మానని భూషయై మహిమఁగాంచు

కన్నులుగానకయున్న నారాత యే

పన్నములంబడి సన్నగిలెనో

ఉల్లమునందిటు లేల్లదమందుచు

దల్లిరో! మనఁజాలఁ గల్ల గాదు

తే. గీ. గడియ యుగముగ గణించి వడినదాన

గంటకంబున జాతీన కళికబలెను

ఏమిసేయుదు? భీతినాకేమిలోప

దకట! నాగతి సీపాదమయ్యె నేడు.

(అనుచు మరల పాదములుబట్టుకొనును)

భీమకర్క:—(జోరియూను లేవనెత్తి) బిడ్డా! ఊహితిలుము. నీమళ్ళిట్టలు పంజర్యు. నాకును నీకుంటి
విడ్డలున్నారు. అయ్యో దుర్మార్గుడా! అందఱిట్టివారుండినఁ బ్రపంచమే ప్లాచగునుగదా?
కలువమున నీమఠాదు కలఁతలో మునుఁగకపోదు. లఠీఘా వచ్చుచున్నట్టున్నది.

(లఠీఘా ప్రవేశించును.)

లఠీఘా:—(భీమకర్కనుంజూచి) భీమకర్క! కేపు మాదొరగారి వివాహము. తమఱపాదులకట్టలు
సూరు తీసికొనిరమ్ము. దీకటివడును వైశ్యమై వెళ్తుము.

[భీమకర్క నిష్క్రమించును.]

(జోరియూనుకాచి) అమ్మా జోరియూ! నాపలికిన హితమ్ముఁ జిక్కిగనాలోచింపుము.
మూర్ఖతవదలము.

జోరి:— అమ్మా! రాతిని నానపేసిన మెత్తనునా! నీహితమ్ములు నాకు విహితమ్ములగునా?

లఠీఘా:— నీ తలచాఁత. ఏమయినను జేసికొనుము. నామాట నీకురుదొంపకు. చానివట్టుదల గోఢా
పుష్పమువంటిది. గోవృషస్వామిమాన నినువదలక వేన్నంటినత్తకు నామాటకలఁచికొని
యెవవు. నేఁబోయెద.

(నిష్క్రమించును)

జోరి:— హా! ఇట్టిదికదా వైవచిచ్ఛేరింబు. దీనిగడవనవలెవళము? కేవటి గండమునకు నేఁకు
గుండనేల? వైముపై ఛారముంచి నిద్రించెద.

(నిష్క్రమింపును.)

పంచమపాదము.

జలదుర్గము - చర్వీఘ - కంగానాయక - భీమకర్క.

చర్వీఘ:—(కన్నీరుఁగాత్తుచు) హా! వైవచా

నీ. నా ముద్దుమనమరా లేమాయెనో?

యేల రాదాయెనో? యర్థరాత్రియయ్యె

కాంతారమున దారిఁగానక చిక్కెనో?

రాలెక్కుతటి జాటి నేలబచ్చెను?

వ్యాఘ్రుభట్లకాది వన్యబులకు భత్య

మయ్యెనో? యహిదప్తయయ్యెనొక్కో?

కాముకవంచనా క్రాంతయై చిక్కెనో?

కారణం బిదియని కానరాదు

తే. స్త్రీ. అంధుడనునేను మూర్ఖము ఫరయలేను.

కాన కేటుపోగు? నాచిన్నదాచివార్త.

యెటుల తెలియుదు? వైవమా! యెవరుదిక్కు?

ప్రాణమిశ్రేణినిబ్బంగఁజాల బాలలేమి.

ఈ! జోరియా! జోరియా! ముద్దులబిడ్డా! నాప్రాణమా! రాకనిలచితేల? అకటకటా! విషమగ్రావంబులనెక్కి యాకలముఁగోయుచు జాతి నేలంబడి స్మారకముదప్పెనా? స్వోవితానార్య సంఘాతరక్తగ్రావలబాటికిం జిక్కిలివా? కుటిలకాముకవంచనా వాగుకులం బడితిదియా? అయ్యో! జోరియా! దుర్భరకరామయగ్రస్తావ్యవస్థ చిత్తుడనై యసహ్యంఘతాంఘకారంబునంబడి దిక్కుఁగావక భూమికి బరువుగా బ్రలికెడి నాకుం బ్రాణాధారంబుగనుంటిదిగాదా! నామాఱుప్రాణంబుగా ననుబోషించుచుంటిదిగా! బిడ్డా! నీ వడవులకుంఁగోయి యిడుచులం బడుట నేఁజాడలేనని యెన్నిమాదులు బలికినను తాతా! మనకుఁగావలసినది యెవరుబెచ్చియిత్తురు? మనకేవరుదిక్కు? దైవానుగ్రహం బుండు పఱకు మనకేయిపాయంబు రాదని నన్నూటడిండు చుంటిది కదా? పట్టి! నీవు వయోభంకురాలవయిలెని యింక బాహ్యసంఘాతంబు లొకనిండయనిన తాతా! చిల్లశుద్ధి గల మత్తకాళిని యెత్తితి నెవటయున్నను నింకరాదని పలుకుచుంటిది కదా? జోరియా! నీవియోగంబొక నిమిషంబైన నైతినోవుదునా?

మ. అవసీతుం డవసీతుఁడౌజ్జయిడె నా యక్షీద్యయం బల్లనాఁ

డవియం గొట్టంగఁ బుట్టదాయె వ్యసనం బానాఁడు నాకింతగా

నువిదా! నీవిపు డింటఁగానమి నయో! యుల్లంబుదావాగ్నిచే

దవులం బడ్డటు దహ్యమయ్యె వశమే? లేల్ల! యిలన్నిల్వఁగఁ.

ఈ! ఈ శరీరము దుర్భరము దుర్భరము. జోరియా! నాకెంతదుఃఖముండినను తాతా! యని నీవు నమం విలిచినతోడన నాకెంతసుఖోపమువచ్చించుచుండెను గాదా? ఇత్రజేల యింతటి దుఃఖాగ్నింఁగాలుచున్న నమం జాడక మాటాడక మఱుగుపడితిని? నీవు లేని నాజీవమింక నుండనేమి? మండనేమి? ఈ! జోరియా! జోరియా! (అనుచునేలంబడి యుండును.)

(రంగనాయకుని ప్రవేశము.)

రంగా:— (ద్వగతము) ఏమియిది? ఇంతరాత్రియైనను మీరుతలనాళిలెఱచి నిద్రించుచున్నవారు.

(అనుచుముందటికిఁబోయి నేలంబడిన దర్శింపునిఁజూచి) ఏమండీ! దర్శింపుగారు! నేల నేల వరుండితిరి? ఏమీ! మాటలాడకయన్నాడు? నేను మీరిప్పుడు రంగనాయకుఁడను. మీ మేముంబు విచారించికోనిపోను వచ్చితిని.

దర్శింపు:— (లేచి) ఈ ఈ! రంగనాయకా వచ్చితివా? నా జోరియా నెవటనయిననుఁ జూచి తిదియా? నేఁడు మూడుజాములపు డేదనికి నాకలములకైపోయి యర్ధరాత్రియైనను రాక తడనెను. ఒకగడియ పాచ్చుగ వెలుపట నిలువ వెఱచువారిక యేకారణంబున నెందు నిలిచెనో తెలియదు. నాకేమా భయమయ్యెడు. రంగనాయకా! నేనేమిసేయుదు? నాయునికి వ్యర్థము. వ్యర్థము.

రంగా:— (ఊర్వవడి చేసుకుని నిలిచిపోను) (స్వగతిము) ఇది యూరప్ దేశము. దాన్నికాదేను
కృత్యము (వ్రతాశ్రమముగా) కర్వించువాడు? మీరూచితియు. దుఃఖించుచుంటేను. నాథు
లందఱునుబంబు వెళుచుండెద.

(భీమకృష్ణ ప్రవేశము.)

రంగా:—(భీమకృష్ణనుఁజూచి) షేమమా? భీమకృష్ణ!

భీమకృష్ణ:—అయ్యో! దుర్మార్గులరాజ్యమున షేమమెచటనుండి వచ్చును?

రంగా:—ఏమీ! అటు మాటలాడెదవు? నీకేమిదుఃఖము సంఘాపించెను?

భీమకృష్ణ:—నాకేమిదుఃఖము గోరవయ్యా? ఒకరికి పేదను పచ్చినదితేవు మనకు గదా? నాకును
వయస్సు కూతురొకతె యున్నది.

రంగా:—ఏమీ భీమకృష్ణ! సంబంధములేనిమాటలాడు చున్నావు? ఒకరిదుఃఖమునకును నీవయ్యను
కూతురునకు సంబంధమేమి?

భీమకృష్ణ:—ఏమయ్యా! ప్రాయంపుఁ బడుచులనుఁజూచిన పరువపుఁగోడకాండ్రకుఁ గన్నులునుండి మిడి
నిపోవుదుమను గదా? మీబోటివయోవంతుల బ్రతుకంతయునింతయేగదా? వయస్సొవల్ల
కాడోయనియందచా?

రంగా:—ఏమిత్తల్లి! అటు మాటలాడెదవు? పరిభ్రామలను పిమ్మటలుగాఁ గనుటయే మాచాలిసీరి
కదా?

భీమకృష్ణ:—అయ్యో! మిలికి నీలియుండినదా కాల్చి నిలివచ్చును?

రంగా:—త్తల్లి! నేనుగాని నాచాలివారేరుగాని నీకే యపకృతియొసరిందిరాని?

భీమకృష్ణ:—అయ్యోకర్మమా! ముసలిముండకు నాకు నెవరే యపకృతియొసర్తురు?

రంగా:—భీమకృష్ణ! నీవిడ్డకయిన నెవరేమిసేసిరి? అట్టి దుష్కృత్యము లెత్తుచుగాని నేని యెఱుఁగు
గతు మేము?

భీమకృష్ణ:—అయ్యో! బంగారువంటివాడు మీరేమిసేయుదురు? చారిలోనొంటరిగా వనాధలు దొరకి
నచో వారిని దోచికొని పోదురు. ఇంతే. మీరు దోచినధనము మరల సంపాదించనగు.

రంగా:—భీమకృష్ణ! మితరు దోచినధనము మరలసంపాదించనలవిగాదు?

భీమకృష్ణ:—దుర్మార్గులచే నవహరింపఁబడిన స్త్రీల మానధనము.

రంగా:—భీమకృష్ణ! ఏ దుర్మార్గుఁడే మానిన మానధనము దోచెను?

భీమకృష్ణ:—[అలోచన నభినయించి] అయ్యో! నీవు నా ప్రాణమునకు యుష్కుఁడవు. పెద్దవారి
జోలి నాకేల?

రంగా:—త్తల్లి! నీమాట రహస్యముగాఁబడెద. వెఱవక పలుకుము.

భీమకృష్ణ:—[వలదిక్కులఁజూచి] ఈ ముసలి దర్శింపుగాని మనమురాలిని “ అన్నకాదేను ” కట్టి
కొనిపోయి తనయుల మంచికొనియున్నాడు.

దర్శింపు:— హా! హా! జోరియా! ఎంతటి దురాత్ముడీ చిక్కితిని? కే యింతటి దుర్మార్గుడా? [అనుచు
తేలి] హా! హా! రంగావాయకా!

సీ. హాడువాటన నవవల్లికబోలుచు

గడగడవడఁగుచు బడలెనేమో!

పవనాభిహతమైన బాలరంభయుబోలి

యవనిమైవ్రాలుచు నలసెనేమో!

చిలుపలగుమినున్న చిలుకనుజ్జోలుచు

నలివేణి కళపళ ముదెసేమో!

ఁదుపులు బాసిన కొదమబొకనుబోలి

ముదిత భీతి చాల దెవరెసేమో!

గీ. నీతిపథహీనుచేతను భ్యాతిచెడెను!

గూరుబాటికి గుఱియయి నీరజాస్య

తాత! తాత! యశించని తత్తయగుచు

నేగతినిఁబట్టిపోవునో! యెఱుంగ నకట!

రంగానా:—[దర్శింపునిఁజేరి కూర్చుండఁబెట్టి] దర్శింపుగావు! మీరు దుఃఖంపకుండు శోఱిద్దును. నే నంతయును జక్కపెట్టెదను. [భీమకృష్ణునిచేరి] భీమక్కా! ఈ గమాచారము నీకెఱుఁగెలెను?

భీమక్క:—రంగానాయకా! దినదినము నేనా “ అన్యైశ్చేగు ” మందిరమునకుంబోయి తమలపాకల కట్టలిచ్చి పచ్చ వాడకరీతి నేడును బోయియుంటిని. జోరియా ననుంజూచి దుఃఖించి తియ్యదంతంబుఁ దాతతోఁ దెల్పుమనివేడెను నేనాబాల నూఱిడింది యీ దర్శింపుగాఁజేరి యిదంతంబుఁ దెల్పుచున్నదిని. తేత్రరాత్రికిఁ బరిణయంబునకు బలాత్కరించునట.

దర్శింపు:—అకటా! కష్టము కష్టము. దుర్భరము దుర్భరమీట్రతుకు.

రంగానా:—దర్శింపుగాఁదూ! మీరించుక యూఱిడిల్లియుండుదు. (భీమకృష్ణునిచేరి) భీమక్కా! ఇచట తునమి దర్శింపుగాఁగిని దైవముగా నెన్నుచున్నాము గదా?

భీమక్క:—సందియంబేమి? ఇప్పటికి మూడు నెలలు పూర్తిగా మించలేదే నా విడ్డకు భూతావేశ మయినప్రదీ కుచానుభావుండు తాఁయెఱుకట్టినది?

రంగానా:—అటులయిన మనమందఱ మిత్రునిఁజేరి సాహాయ్యము నేయవలసినది ధర్మముగదా?

భీమక్క:—అయ్యా! మనలిదాసను నేనే సాహాయ్యముఁ జేయఁగలను?

రంగానా:—భీమక్కా! నీకుండి యొకమాట సాహాయ్యము గావలెను.

భీమక్క:—ఏమి మాటయది?

రంగానా:—సహజముగా తేత్రసాయంకాలమునఁ దమలపాకలిచ్చుటకు నీవచ్చటికిఁ బోయెదవు. అప్పుడు రహస్యముగా జోరియానుంజూచి తేత్రరాత్రి కామున్నర కాలమునందు నోటకుఁ దక్షిణదిక్కునుండి యాలలు మూడయినంతనై యాదిక్కువాకిలిఁ దెలుదులగు తెలుపుము. ఇది నీకుండి కాఁదగిన సాహాయ్యము.

భీమక్క:—అయ్యా! పిచ్చివాఁడా! ఆ యింటి నలుదిక్కులు విచ్చుకత్తులతో భటులు గాదియుండురు.

రంగానా:—భయకా! అట్టిభీతి నీకువలదు. చరిత్రమువివరించుని భటులందఱు: వచ్చుతాని ముత్తిని పడియించుదురు.

భీమకర్ణ:—కుందిది. రంగానాయకా! నీమానలిరీతి నే నా వారికిఁ జెలిపికచ్చెద. పోయివచ్చెద.

[నిష్క్రమించును.]

రంగానా:—[చిరస్వప్నంజాలి] దర్శింపగాదా! మీరు వెళుచును. తేత్ర ప్రాతఃకాలంబుననే నాభటు లిరువురు మీవద్దకువచ్చును. వారివెంట మీరు నిల్లి తేత్రనందురుదును. అర్థరాత్రి జోరి యాను విలిచికోని యడటికి నేనువచ్చును. మీరు కొన్ని దినంబులు బీమారాజు నా మిత్రుఁ డగు భర్తానాయకుని పోషణచోనుండుదును. పిమ్మట బీకాపూరుకు మిమ్ముఁబంపుఁ బ్రయత్నంబు నేనెద.

దర్శింపు:—రంగానాయక! నా జోరియా దొరకునివచ్చో నేనెవ్వరైనను వచ్చుటకుఁగాని వెళువను. జోరియాయ చెప్ప భారంబునీయిది. నీవే నాకు నావధుంభవవు.

రంగానా:—దర్శింపగాదా! స్తుతులు విని పొంగుటకు నమయంబు గావించి. చేయఁదగిన కార్యంబుగొప్పది కాలంబునెల్లము. కావున మిమునింజిల్లొఁ బరుండునీ పోయెదనురంజు లెండు.

దర్శింపు:—అటు నేనుము.

[నిష్క్రమించును.]

అ అ వ ర ం గ ము.

అన్యుఁ బేగు-రఘునాథ-లలితా-భాజి-భావకు బేగు-హేదరు బేగు.

అన్యుఁ జే:--స్వరము.

సీ. చెదరకుచి త్రమా! చెలువులచెలి యల్పై
బహుకాలవాంఛిత ఫలముదొరికె
మదన! నీయుద్ధతి మధియింతె నెదిటిస
మదనతి జోరియా మహిమకలస
మధురవాగ్ధనవతి మానినీమణిచిక్కె
పలుకకు చిలుక! నీ పలుకుములుకు
వీనులవిందుగా విందు నాచెలిగాన
మికనేల పికమ! నీ యీల లెదట?

తే. గీ. నేడునుఖరలించెదెడ వెలఁతఁగూడి
యన్నియును నల్పేనేటికి నలిశయముగ
నన్యమేమిక నేఁగోర భన్యఁడైతి
లేరు నాసరిపుణ్యలు లేరుభువిని.

అ. అ. ఇట్టి యశశ్శాస్త్రకలాపణ్య తాదృశ్యభన్యయ్య. త. పుణ్యభింకు. నాభ్యుత్పత్తి. యనుటకు సందియంబేమి? ఆ యునురాజమునిని నేటికెల్ల. నేనుభ్యాహుయ్య

కుభావచః (అలోచనసభివయిం) ఉద్వాహంబునకు ముల్లా యేమిఘాతంబు చేయునో? ముల్లానాపై ద్వేషంబు సాధించుదున్నవాఁడు. నేనానికారులు కొంతఱు చానివక్షమవలం విందియున్నాఁడు. మతతద్ధతిననుసరించి కవ్యావక్షంబుకావెవరని ముల్లాప్రశ్నించిన నే నైకరినిఁజూపుదు. లేనినఁగన్వే సభలోవిలిదికొనికమ్మని సాధించును. అప్రదావనిత తన్ను బలవంతమునఁబట్టి తెచ్చినాఁడనిన నాకార్యమునకు భంగంబుగలుగును. ఏమిసేయుదు? ఎటులనయిన మాయువుచికి వివాహంబయివదని మతత పుస్తకంబునఁ జేరవలయును. అటులనయినచో నాకెవరిభయముండదు. అటుకానిచో నీకళిముఖ కౌశ్యంబుగా నాకు దక్కువనుట నందియుంబు ... హా హా! తెలిసెను తెలిసెను. ఇదికదాశేమదీవికే వని. ఈముల్లా నామాటనమ్మకము మీదఁబుస్తకమునందుఁ బరిణయంబు లిభింపఁడేని .....

(రఘునాథుని ప్రవేశము)

రఘునాథా! నీకు వెమ్మొడ్డాయువు. తలఁచినగడియనే వచ్చింది.

రఘునాథా:- చాలుండీ! మావపుల యాయుర్దాయంబు శతవత్సరంబులని యుండగనే వారెన్నిన్నియో పోకడలుపోవుదున్నారు. వెమ్మొడ్డాయువయిన వారినిబట్టుటకు రెండు సంకల్ప చాత్రు. కథకు గాఢులేవు మంతకుఁ జెవులులేవు. ఈ మాటలకర్థములులేవు.

అస్మక్:- అవునయ్యా అవును. నిజమువలికిరింది. రఘునాథా! నీవెల్లెత్తుకు నావద్ద విద్రవిసోదములు సలుపుచుండువు. సేదోక వివరీతవిసోదంబు సలుపవలె. అదిరహస్యము. మాటయిద్పిత్తిచేని నీకుఁజాలిపెద.

రఘు|| నా:- అయ్యా! ఇన్నిదిసంబులు నీపోవ్యవర్గమునందేరి యీదిసంబుల నీకై యొకఁడనోదంబు సలుపు వెనుదీయుదునా? విశ్రులు ఫలాపేక్షితులు. ఫలమున్నవన్న నెట్టికార్యంబైనను జేయ నోత్రుదురు.

అస్మక్:- రఘునాథా! ఫలమునశేమిఁజాలె? కార్యసాఫల్యముయ్యానేని నీకు నూరువరచాలిచ్చెద. రఘునాథా:- ముదమందితి. తేనెవాల్చిక్షుఁ డెండ్లిసేసెద. అయ్యా! మీకార్యంబేమి? నిస్సందేహముగఁ చెలుపుదు.

అస్మక్:- రఘునాథా! నిజముబలికెదనునను. నేనీభోగినుల భోగములఁచేసారి పెండ్లియాడఁగోరితి. రఘునాథ:- నంతోషము నంతోషము. పెండ్లియా! ఇంకులకేలరహస్యము? అవశ్యముగానిస్స. దేశ దేశములకుంటోయి తగినకన్య నన్వేషించివత్తువా?

అస్మక్:- అశ్రమ నీకువలదు వలదు. నిర్వహణసేనప్రదే నిర్ధవఱుచుకొనియున్నాను. ఇంక నొకరెండు గడియలకు వివాహము.

రఘునాథ:- సరి సరి ముదమందితి “ శుభస్యకీఘం ” కానిమ్ము.

అస్మక్:- ఈ వివాహవిషయంబున నీనుండి యొక్కసాహాయ్యము గావలయును.

రఘునాథ:- అయ్యా! అదియేమి? నందియింఁచెదజేరి

అస్మక్:- రఘునాథా! తెలివెదమును ముదురుదులో భూతిలేనదే పెండ్లికాదు. ఇచ్చటిముల్లాకును కాదును దేవుడు.

రఘునాథ:- ఇందులకేల యింతచింత? మఱియొకముల్లాను వేలుగ్రామమునుండి పిలిపించినచో నతడు కాబోయి నెరవేర్చును. అయ్యవారులేకపోయిన సమావాస్య రాకనిలుచునా? ఈ ముల్లారానిచో పేటొకముల్లావచ్చి వనిముగించును.

అన్యోబే:-పెండ్లి యిప్పుడే కావలయును. పేటొకముల్లా వచ్చునంతవఱకు నాలస్యముగూడదు. ఈ ముల్లాయధికప్రసంగియొకస్వను సభకుఁబిలిచికొనిరమ్మని సాధించును. ఆకన్య సన్నుత బెండ్లియాడుటకు నిష్పవడదు. ఆకన్యను నేడేపెండ్లియాడి దానింగూడవలెను. పెండ్లిలేక కూడినచో భోగిని యగును. ఈదినమునఁ బెండ్లియయిననుఁ గాకయున్ననుఁ బెండ్లియయి నట్టై యాయితినములగు మోసగించి దానింగూడవలెను. పిమ్మట నిజమయినపెండ్లి చేసి కొని మరసంబంధప్రస్తుతములో వ్రాయించనగు.

రఘునాథ:-మీమాటలు వినినచో నన్నై ముల్లావేషము వేయుమని యిందురుగాఁబోలు, చిత్తము. అటులనే చేసికొని వచ్చెద.

అన్యోబే:-రఘునాథా! ఆతురపడకుము. ఈపురి ముల్లాను నేనపుడేపిలిపించినాను. అతఁడువచ్చు సమయంబైనది. అక్కాలంబుననీవు కన్యావేషముదాల్చి నన్నుంబెడ్లియాడ నమ్మతమని పలుకవలయును. నీ పేరేమనిన జోరియా యని తెల్పవలెను.

రఘునాథ:-ఏమండీ! జోరియాయెవరు? జలదుర్గం దర్శింపుగారి మనమరాలా?

అన్యోబే:-నిజము, నిజము.

రఘునాథ:-హా హా! మంచిసుందరి. మీకుందిగినది. కలయిక కుదిరినది.

అన్యోబే:-ఆ పడుచువేషంబు నీవు దాల్చవలయును.

రఘునాథ:-అయ్యో! అటుసేయుటకు తురకర్మ కావలయు నేని నేడేదమావాస్య. పైఁగారాత్రి. పైఁగానేను బ్రాహ్మణుండను. పైఁగా తీవు మాతండ్రితిథి. అంతకుఁబైఁగా నాభార్యగల్గితి.

అన్యోబే:-రఘునాథా! టైరంబువలదు. నిండా బిల్బలమునుఁగుచేసికొనినంజాలు.

రఘునాథ:-అటులయిన నాపని సంఘోషముగాఁ జేసెద. వేసాలన్ని గ్రాసాలకు! అయ్యా! సెలవున కిప్పుడేమయిన నిత్తురా? పిల్లపావలు పస్తుపడినారు.

అన్యోబే:-దుడ్డుకేల తనకలాడెదవు? ఇక్కార్యంబయిన లోడన యిచ్చెద.

రఘునాథ:-మంచిదండీ! అటులనే యిత్తురుగాక. నాకు వేషంబువేయను పరిచారికరా లుండవలెను గదా?

అన్యోబే:-నిజము (లతీఫాయని యజుచు.)
(లతీఫా ప్రవేశము.)

లతీఫా:- (అన్యోబేగనుకొని) ఏమండీ పిలిచితి?

అన్యోబే:-లతీఫా! నీవిత్తడీ రఘునాథుని చేతికిందనుండి యతఁడు చెప్పినపనియంతయును మీఱక చేయుచుండుము.

లతీఫా:- ఏమండీ! అటులాడెదరు?వానిని నేఁ జేయవలెనటండి?

అన్యోబే:-మీరిలిచేని దుర్మరణమే గతి.

రఘునాథుః--లతీఫా! నీకేసందియముచలదు. వీరు పెండ్లికిదవ్వకవచ్చున్నవారు. మనమంచులకే శ్వరపడవలెను.

లతీఫా:-- ఏమయ్యా! నీబోటివికరమైతికొను వానిని నేలదెండ్లి యాజవలెవా? అయ్యో! గ్రహించరమా!

రఘునాథుః--కాదు. మనవారిపెండ్లికి దగినచోరమును చక్కఱఱిగిచఱుచులెనందిసి. నీకీభయము. వలదు. రమ్మ! చోదము. నీవుచేయించగిన పనియంతయును జెప్పి చేయించుకొనియెడు.

అన్మృతా:--లతీఫా! నీవు మారాడకపోమ్ము. శెల్లుము.

(లతీఫా, రఘునాథుఁడు, నమ్మ)మింతుగు.)

అన్మృతా:--(స్వగతము) వివాహకాలం బొన్ననలబయ్యెను. అపాపి ముజ్జాయనువాఁడు వచ్చి నాతోఁగాలుద్రవ్వి కలహించుచు. నేనానులు గొలవఱు వానిపక్షమునియుండును. కానిమ్ము వచ్చినదంతయు రానిమ్ము వీరందఱొక్కటిగాఁ జూడనిమ్ము. నాతోఁగలహింపనిమ్ము. మరి యిమ్ము శాస్త్రార్థముగదా? ఈదినంబునఁగావన్న తేలిపగును. హా! ఆ యింకన సంగమ నుఖంబులేనిచో సోకనిమిషమాత్రంబయిన మనసు నిలువఁగలనా? ఆభామామణి రతిలేనీ సుఖంబీ రాతి యవశ్యమిబావ్యంబు. ఇది వాఁడొకఁడమ్మ. దీనిందిప్పించ ముల్లాకాకు ముల్లానుబుట్టించిన తొత్తుకొడుకు వచ్చిననుదుర్లభము. మఱియి. ఎంతెంతేమేమి నే నొందుకొఁచుచెడ.

కం. ఇల్లాలుగఁజేసెద నా

హల్లకనుమగంధి నెవ్వ రడ్డంబైనా

ముల్లా వలదనినను గా

హల్లా వలదనినఁగాని యతివను చదలన్.

(ముల్లా, ఖాచర్ బేగు, హేదరుషను, ప్రవేశము.)

హా హా! రండి. రండి. నమస్కారములు నమస్కారములు. మీర్చించుడు. హర్షించుడు.

ఇచట ఇచట. టేమమా? టేమమా?

ముల్లా:-- హే! హే! అన్మృతాబేగుగారు! ఏమియిది? అకస్మికముగా వివాహము దలంచుకొని పిల్లను దెచ్చికొని ముఠూర్తము నిర్ధరించికొన్నారా? ఎంతటిసాహసవంతులయ్యా మీరు?

అన్మృతా:--అంతయును దమ యాశీర్వాద ఫలమండీ.

ముల్లా:-- శుభము శుభము ... ఏమండీ! పెండ్లికి మీతలిదండ్రులు వేంచేసినారా?

అన్మృతా:--(ప్రక్కమరలి యేమేమోగొలుగుదు) లేదండీ. వారిచటికి వచ్చునంతటి యవకాశంబు లేదు.

ముల్లా:-- హే! హే! తల్లిదండ్రులుండియును లేనిపెండ్లియాయ్ది? మంచిదండీ. పెండ్లికూతురు తల్లిదండ్రులయినను వచ్చినారా?

అన్మృతా:--(కోపముఁబొంది) వారెందుకు రావలయును? పెండ్లికూతురొకతె వచ్చినం తెండికాదా

ముల్లా:-- అటుకాదండీ! పెండ్లికూతురు కలగోత్రములు చలువుటకును నోలినిర్ధరించుటకును నాడు పార్వము వారుండవలయును. తల్లిదండ్రులుండవలెను. వారులేకున్న నన్నదమ్ములుదం?

ఎ తెను. వారు లేరేమో బాధవులుండవలెను. వారును లేకయున్న మిత్రులుండవలెను.

అస్మక్ బే:- (కినుక చేబండ్లు గొట్టికొనుచు) మీరుపలికిన వారేమి లేరేమో చెప్పి నిలువవలెనా?

ముల్లా:— అట్టిసమయమునఁ గన్పడెను సభకుఁబచ్చి మాయెదుట నిలిచిమేమును ప్రశ్నలకును తరము లివ్వవలెను.

భావకో బే:- ఇదికాస్త్రసమ్యక్మయినమాట.

హైదర్ బే:- (నిజము నిజము ... అటుకాచేసి మర్యాదలెల్ల బగ్గయైనను తేయను వెనుదీయరుగదా.

అస్మక్ బే:- (కోపముతో) ఈవిలువలునులతోఁ బ్రయోజనంబేమి? ననుబోలు శీలత కలిసిత మాన్యత గా గొప్పయిధికారి నీచవర్తనకుఁ లోబడునని తెలంచితిరా?

ముల్లా:- ఏమయ్యా! కాస్త్రసభావనల ననుసరించునపుడు మానమర్యాదలమాటలేల?

అస్మక్ బే:- అటులయినఁ బెద్దిహుతురీ సభకురా నవశ్యమా? నామాటవాసిపైఁ బెద్దికార్యము నడపగా?

ముల్లా:- కాస్త్రాస్త్రమున యావగింజంతైనఁ బేయ నాపిగాడు.

అస్మక్ బే:- (హాసముతో “లతీఫా” యని యెఱుఁచును.)

(“లతీఫా” ప్రవేశము.)

లతీఫా! సభకుఁ బెద్దిహుతురు రావలయునని మీరు గొట్టికొనుచున్నవారు. పిలిచికొని రమ్ము. సమయమువచ్చినపుడు గాడిదనయినం గొలువవలెను. అనువుగానిచోట నధికుల మన్నం బ్రయోజనంబేమి?

(“లతీఫా” నిష్క్రమించును.)

ముల్లా:- (అస్మక్ బేగునుజూచి) ఏమయ్యా! మానమర్యాదలు పిడి మాటలాడితిని? నీకుకాస్త్ర మింత నిర్లక్ష్యమాయెనా? నీవును మాబలె మహమ్మదీయ మతస్థుడవుగావా?

అస్మక్ బే:- నే నేమతస్థుడనైన నేమి? నాపైగౌరవములేక నాస్త్రీనిసభకు రమ్మునటేమిపని? కుంచించి. సమయము సాధించుకొనుచున్నవారు. [లతీఫా కృత్రిమవధువును పిలిచికొనివచ్చును. కృత్రిమకన్య ముకుండికొని సభకు మార్కొగమై నిలుచును.]

అస్మక్ బేగు:- (ముల్లానుజూచి) కన్యవచ్చినది. ఏమియడిగెదవో యడుగుము.

ముల్లా:- మంచిపండ్ల యడిగెదను (అనుచుడునుకమించి కన్యపిక్కుకొని) ఏమయ్యా! నీవీ “అస్మక్ బేగును” పెద్దియాడ నమ్మరించిరియి?

పెద్దికూ:- సమ్మతి.

ముల్లా:- ఓలియెంత.

పెద్దికూ:- మారు వరహాలు.

ముల్లా:- ఎన్నఁడివ్వవలెను.

పెద్దికూ:- తేవు.

ముల్లా:- నీ పేరేమి.

పెద్దికూ:- రఘు. కాదు. కాదు. జోరియా.

ముల్లు— [తలయూచి] నీపయినేమి.

పెంకూ||— నలుబది. కాదు కాదు కాదు. పదారేండ్లు [ముల్లా సందేశముతో హైదరాబాదు
ఖాను కోటల మోముచును వారుతమ సందేశము తెలియజేయునటుల తలయూచె
చిరు.]

ముల్లు:— నీతలిచిండ్ల పేర్లేమి?

పెంకూ||— (అ||గ|| చిక్కిరిసి. అడిగి తెలిసికొనుటకు ముఱచిపోయి)

(ప్రకా.) తలిదండ్రులపేర్లు పలుకుట మా కులమర్యాదగాదు.

ముల్లు:— ఏమీ! తలిదండ్రులపేర్లు చెప్పగూడదని యేకాన్త్రములో నెవరునులేదు. [అన్యుజేగు
దిక్కుచూచి] ఏమండీ! జననీజనకులపేర్లుచెలుపుట విధాయకము. నిషిద్ధవిధి యెచటను
లేదు. కన్యయజ్ఞాత మాతాపితృకయ్యెన్నేరి సభలో మోమునునుగువిప్పి గుర్తింపదగిన
చిహ్నలన్నియును వ్రాసికొనవలెను. అటు నేయుట సమ్యకమా?

అన్యుజే:— (కినుకచే) ఓరి ముసలిముండకొడుకా! ఖాజీయియేడ్చినాదార మోముజూతునందువా?
ఛీ పలువా! తులుపమాటలాడకు. నాయిలువెడలుము.

(హైదరాబాదు, ఖాదర్ బేగు, కోపంబుతో లేచి)

హైదరు:— ఏమీ! అన్యుజేగు! తలక్రొవ్విమాటలాడెదవు! పాగురా? ముల్లా ముసలియని నిగ్గశ్యమా?
ముల్లా ముదనలియైనను మతము ముసలిదియో? మానమర్యాదలకు ముసలితనమువచ్చెనా?
ఇచటనుండు మేము పొరుషహీనులని తలంచితనియో? మతగురువును మతకరింపజూచె
దవా! అధికారమున్నది నెమలివలె నిక్కిగర్వించిమాటలాడితివేని నీకండలు తుండ్లుగా
నఱుకుదుము. తలిదండ్రుల నామంబుచ్చరింప లజ్జించుమానిని యొకమానినియో? ఇదిగో
దీనిముసుగుఁ దీయుదుము. పొరుషముండేనేని నీకార్యముజూపుము. మాతరవారమున
కాహుతిగమ్ము [అనుచుగన్య మోమునునుగుఁ దీయుదురు]

రఘునా:— ఛీ! ఛీ! చండాలులారా! నాసిగ్గుచెడిపితిరి. [అనుచుబరుగిడును.]

ఖాదరు:— ఓరీ! నీచాధమా! ఇట్టికృత్రిమోపాయంబులచే నెవరికొంపలు గూల్చినెంచితివి? కపట
వర్తనలు సాధకఫలములిచ్చునా నీ ముఖావలోకన చేయందగదు. [ముల్లానుచూచి]
ముల్లాగాదూ! ఈ పాపియింట నిలువంజనదు. లేండు పోవుదము.

(నిష్క్రమింతుడు.)

(అన్యుజేగు చింతచేదలవంచికొని యాలోచించును.)

అన్యుజే:— [స్వగతము] హీ! పనిచెడెనుగా? ఏమిసేయుదు? మర్యాద మూడుకాసులకుఁబోయెను.
సరివారిలోఁ దలవంపులయ్యెను. దుష్టప్రవర్తనచే నత్సలము కలుగునా? అధికారగౌర
వము సైతముతగ్గెనుగా?

సీ, అధికారగౌరవ మాఱిపాలాయె

గులకీర్తి మూడుకాసులకుఁ బోయె

సరివారిలోపల సడికి నాకరమాయె

వనితలలోఁదలవంపులాయె

ఇలుపన్నె వాసియు నులిపిమై పోవోయె

చరితంబ్రలు సుగము పోవోయె

కానివారికి నోటికొవరమెచ్చెను

శీలసంపన్నుల కొలిపొయె

గీ. పోని పోవునదెల్లను పోవునెల్లను

గతమునను దుఃఖపడ నేల? గలుగఁబోవు

కార్యపాథసఫలమెల్ల గణనకై

దేసి ముచమున మునిగెను పాసిమిరి.

హా! విమయినను దగ్గనిమ్ము. ఏమయినను బోనిమ్ము. మౌనము చెడనిమ్ము. కలము నాశనము కానిమ్ము. మతము చితిగలయనిమ్ము. పేరురీటుగానిమ్ము. అధికారిము వృథగానిమ్ము. ప్రాణముదానిమ్ము. ఆ బోరియా సంగమసుఖామభవము కలిగినంతాలును! ఈ రాత్రియే యొనఁగూడవలెను. పెండ్లియొన్నదైనదేమి? ... హా హా! [అలోచననభినయించి] సరి. సరి. బంగరుకు నంగనకు లోబడని వాడెవఁడు? కైబానిముల్లాకు ద్రవ్యాపేక్ష మెందు. వానింబిలిపించి నా యిప్తాకు సారంబు కార్యంబు సేరవేర్చుకొనియెద. (జోహూరుని యలుచును)

[జోహూరు ప్రవేశము.]

జోహూరు! నీచేతికొక జాబిచ్చెద. కైబానిమ్మి యిచ్చటి ముల్లకు విలిచికొనిరమ్ము. నీవెంట వంద రూపాయలు తీసికొనిపోమ్ము. అతిసికిమ్ము. అతిపావచ్చునంతవఱకు నడకునే యిండ్లి నిలిచికొనిరమ్ము. (అనుచుజాబువ్రాసి జోహూరుకిచ్చును జోహూరుచిత్తమనుచు నిష్క్రమించును.) [రఘునాథుఁడు అబూకరను ముల్లపేషమునుదాల్చి ప్రవేశించును.]

అబూక:— అస్మకజేగుగారు! వందనంబులు. మీరేలచింతించెదరు? ఆముల్లమీసిందెండ్లిచేయఁదాయెను. వాని యబ్బినేను జేసెద. వాకెవరడ్డపడియెవరో చూచెను. మీరు చక్కగాఁ గూర్చుండుడి (అనుచు నిలిచియేమేమో గొణుగుచు) ఏమిందీ సుభముహూర్తంబున గుడ్లగూబలు గూసెడు వింటిరా? అవశకనమిది.

అస్మకజే:— ఛీ ఛీ! ఇట్టిగుడ్లగూబల యాలలా నా నుభుపంటకములు? వానిని సరకునేయకుము. మంత్రములు రాకున్నను దంత్రముల పలుకులు గట్టిగఁబలికి పెండ్లిగానిమ్ము. (ఏమో రెండు మంత్రములు లోఁగావినఁబడులాగున యుచ్చరింపుమని చెప్పఁబలుకును.)

అబూకర్:— (గట్టిగా) నోటికివచ్చిన మాటలన్నియు దీర్ఘముతోఁబాడును) గృహములోనుండి జోరియాలేదు. జోరియా మాయమాయెను పోయెను. అనియఱుదు.)

అస్మకజే:— (ఆచ్చవడి) ఏమీ! ఏమీ! ఏమీ! జోరియా పోయెనా? పోయెనా? ఎక్కడికిఁబోయెను? ఎవరువచ్చిరి? (అనుచుపిటిలోఁబోయి నలుదిక్కులంజూచి మరలవచ్చి) అయ్యో! నా ప్రాణమా! జోరియా! జోరియా! [అనుచు మరల నలుదిక్కులంజూచి] ఏవరుచుట్టులు! (అనియఱుచును కేకలువేయును.)

(భటులందఱు మోగెదన్ సుగంధతో లేచి పట్టును.)

ఓరీచందాలులా! కావలెముందక కండ్లొప్పు ముక్కునొని నిద్రించితరా? నావ్రాణ ప్రాయము పోటిలితిరా? (అందిటిరిద్దఱు) ఓ ఓ! వందమాధములారా! ఆ మత్తకాశిని నిన్నటి మీరు ముక్కులేనిచో మీ ముత్తకలు నాకైకొనుచున్నట్లును. వెట్టికి. ఇచట నిలుచుట. (అ దఱునిష్క్రమించును) (రఘునాథు జూచి) ఈ నీమలుమత్తిట్లెఱుచుటయినం బడపోమిరు నెరుచు వారి ముఖమిచ్చెను. చీరచర ను. ముచు (నిష్క్రమించును)

రఘునాథుఁ— (స్వగతము) నీకిం దేటువాట్లొచ్చుచున్నది. అదియిది బలగ్న-రిండు వాండ్రొకఁడు చెక కుండును? పొట్టుకూటికి నే నెచట కిక్కిరిసి. నాగుట్టులముల్పడెను. ఇంక నెట్టియిక్కిరిం బులు చూడకు! ముల్లూకామార్గాఁడా? దానికారికిఁ చెలిపి నన్నే ప్రహత్యలపాలు చెయునో? ఏమి నేయుదు? దారిద్వీము దుఃఖివాజనము. దుష్టకార్యములకు దారిజూత్ర చుండును. ఇంతటి పరిపూని నిష్కర్మదైవ వీఁడేమయినచున్నో? తల్లిపంపునో? ఆఅడి ప్పాలెనిసి. లెంటికిఁజెడిచి రేపడవైతిని. దుస్సాంగత్యఫల మిత్ర దనుభవమునకుఁబడెను. “వానిన్నిగ్రీయితేకన్మ రుపద్ధి”ను భూమితే ” యనునది తప్పగునా? చేసినతప్పుఁ డక్కడెట్లుకొనకలేదును గదా? మెల్లన ముల్లూకయనరించెద.

(అన్యః-బోగ ప్రవేశించి యున్నదిమిందలికిఁ దిరుగుచు.)

అన్యః— హా! బోరియా! బోరియా! ఇకెక్కడి బోరియా? పోయెను. రంగనాయకుని చండా లుని యాధీనంచాయెను. అయ్యో! చేకడివాడవై. ఎలవేసిగాలిపట్టినట్లయ్యె (పండ్లఁ గొలుకుచు) ఆపాపాత్ముని కృత్యంబిది. వాఁడు నాచేఁజిక్కియుండినఁ గండలు చెక్కి యుండనా? ఇచ్చడేమికిని యేమి ప్రయోజనము? హా హా! బోరియా! బోరియా! నిన్ను వదులుట నావ్రాణమువదులుటయెగదా? నీవియోగంబు నా కనలసంయోగంబేకదా? హా హా! ఇంకనే నేటునునుదు? చిలుక బూరుగపంటికాశించినట్లారెను. సేనాకటిదలఁచితి. దైవంబుచేతుకటితలఁచె. ఏమందుచు? దీనికిఁబ్రతిక్రయ నొనర్చవలెను. (అలోచించి) (రఘునాథుంజూచి) రఘునాథా! నీవు వెళ్లుము. మరల నేఁ బిలిపించినపుడు రమ్ము.

రఘునాథుఁ— నా రు రు రు పాయ యలు.

అన్యః— హు హు! వెల్లిపాయలు. మంచించిపోమ్ము.

రఘునాథుఁ— మంచించండి. మీకిత్రుకు మనస్సమాధానంబులేదు. పోయివచ్చెద.

[ఎమేమోగొలుగుచు నిష్క్రమించును.]

అన్యః— [స్వగత] [అలోచనసభినయించి] చోరాగ్రేసరుడైన కల్లనాయకునకు రంగనాయకునకు కాలిద్యేవము. కల్లనాయకుని చోర్యాదికూర కృత్యంబులకు సర్వాధికారంబునిచ్చి బోరి యాను చెప్పించెద [అనుచు కాబువ్రాయట నభినయించి అల్లియన యజుడును సేవకుఁడు వచ్చును వానింజూచి] నీవీకాబు రహస్యముగానుంచుకొని వాయువేగమనోవేగమునంజుని కల్లనాయకునకిమ్ము.

అల్లిః— చిత్తము. (అనుచు కాబుండికొని నిష్క్రమించును.)

[నిష్క్రమము]

శ్రీ

చాందువీచరిత్రము.

తెరియాంకము — ప్రతిమంగళము.

సుల్తాన్ చాందువీ - కిరీకన్యుక్తస్థి - యల్లీఖాన్ - అబ్దుల్ ఖాన్.

ఆల్ఫ్రేడ్ - హైయాల్ ఖాన్ - వీరుసాయి - యుఫాల్ ఖాన్,

పీరు కాలీమాలి.

చాందువీ:-ము. వినుడీ! కాలవిపర్యయంబున మహావిశ్వాసము వైంచుచు
మనపోష్యులునఁ దెచ్చల్ల నలుగురుకొ ముత్రాధికారంబుల
మనమొప్పనైన దీర్చుచుకొనుటగా ముంఁద్రులుగఁగి; యో
జనలుక దలచుచు గొప్పభాగమున నంజద్రోహులగా దుష్టులక.

ప్రియసోదరులారా! వైవాగ్రహమునఁ బులిసినకొక్క చక్కెనుగదా మీరాజు. మీ
దేహబల బుద్ధిబలములుగదా యాపంఞ్చమునకుఁ బెట్టి కోటలుగఁగిరిచి రాజ్యమును
రక్షించునని? మానుషికళకాలంబు సకల సుఖదలంది యులకగఁగఁగఁబు మాడ్కి మాకు
నీడుదలఁచిన మూఢాత్ముఁ డిమ్ములుముల్గు వడిన యపయశమొనర్చితైన దొలం
గునే! వప్రముఖద్వారమునఁ గట్టబడిన వాని శిరముఁ జూచినవారంబులు వానినిట్టికుం
దురే! వానిఁజూచిన దుష్కిర్తిమనరాజ్యంబున మరలనెవఁగఁ బొందినని చెప్పెను
భజించెద.

కుర్బాయ:-తల్లీ! అకలంకంబగు నీయూత్తికి నీ నీతివధావలంబన రిభాతవయా పశ్చాత్తాపముద్ధి యీ
మొదలగు నిర్మల గుణంబులు నినుఁబొందియుండ రాజద్రోహుల వంచనలు నిన్నేమిసేయు
ను? రాజద్రోహును దావాగ్ని నీనుగుఁగి శీతలవారిచే నివారించఁబడుగాక. దుష్టిత్తుల
దుష్కృత్యఫలంబు చిరకాలంబు వారేయనుభవింతురు. క్రూరాత్ముల ద్రోహలోచన లిప్త
దప్రుడిరీతి వెలివడులురాజ్యమునకుఁ జేమము. గర్భస్థును బృథాంకురము పెలివడినఁగదా
మనుజుఁడు తనినయావధ సేవనచే దన్నాశనంబునకుఁ బ్రయత్నించును? అటుగాక యంత
రించెనేని దేహక్షయముగదా ఫలము? దేహముదలి చెమరక్తము స్ఫోటకరూపమున
బహిర్గతమైనఁగదా దేహమునకు నారోగ్యము? దేశమును దేహముదలి సంఘాంగరక్షి
తముగదా?

యగ్గీజ:- తల్లీ! దేవతలున్నఁ విశాచములు లేకయుండునా? వాదయుండినవెలివాడ లేకయుండునా?
కీడుమేలులు రెండునుచైవనంకల్పజనితములేను. చందనవనమున్నచోటఁ గంటకబృందముం
డదా? జనులలో నొకనికి మోదానుభవము మఱియొకనికి భేదానుభవము. చంచరీకము

పూవులుగోరును పంచకము శవముగోరును. ఈపాపికలి కాలంబునఁ గీడాదరించువారనే కులు. పరకమునకు నవద్వారములు నాకమునకొకటియ కీడు చేసినవాఁడు మేలుఫలమంద నేరఁడు. అంగదచేతుక్కు గుండుమింగిన నఱుగునా?

ఉ. కీడు పలుంచువాఁడెపుడూఁ గిల్కిన కీలల మానసంబునున్
గాఢునదంగఁ జేసికొని కష్టములుందుచుఁ గుండు, వానినిన్
బాధఁగఁ బాశకంఠుచుఁ బాడగు పుష్పాలు నామమైన నొ
రాడఁగఁజేయ రాయధిముఁడాముపునుంపిన లేచివాఁడుగా.

తల్లీ! అట్టిగాఢప్రోహు నామము నుడువ నేని? కార్యభాగంబు విచారింపిందము.

చాందుబీ:- నిజము నిజము. ఇస్కాన్ మగదానాతరము వానితండ్రి “బూరక” గారధిక సేనతో యుద్ధంబుననువచ్చు సన్నాహంబున నున్నవారని నిన్నునే మనరాజుగారు జాబువ్రాసినారు. మనసేనయత్సల్పముగనున్నదట. ఇచటనుండి సేనఁబంపునటులయినదిచ్చినారు. సేనసిద్ధము గనున్నయది. సేనార్యశూరిగ నెవనిబంపవలెనను విషయ మిప్పుడు విచారణీయము.

యక్షజ్ఞ:- తల్లీ! యీవిషయంబున నాలోచనయేమి? శూరుఁడావిస్సుఖాన్ యన్నవాఁడుగదా? వానింబంప సంధియందేమి? (పూర్వభాగమునకున్న యాశ్చీనియన్ సేన లేచి! కూడదు కూడదు రాజురొహివాఁడు. దండనార్హుఁడు. హంతిపుండు అనుచుండ యాఖాట్ ఖాన్ చాందుబీ సింహాసనము సరసంచేరి.)

యాఖాన్:- తల్లీ! ఇదిగో నామనిది (అనుచు లేఖనంపించుచుండ)

హైఖాన్:- ఏమీ! ఆజాబిటుదెమ్ము. దూరముఁ నిలుపుము. సంస్థాన మానమర్యాదలు నీకులదేని నువా?

యాఖాన్:- ఉండవయ్యా! కొత్తాల్! గంధానమర్యాదలు నీకులెను నాకు బాగుగఁదెలుసును ఈ లేఖను మనతల్లిగారేయందలెను. మీకెవరికి నధికారంబులేదు.

హైఖాన్:- (కోపమున) నీవిషయధిక ప్రసంగమునేనితివేరి నివటినుండి గెంటిం దెద.

యాఖాన్:- ఏమీ! చేతఁగ త్రియున్న ఆశ్చీనియన్ ధటుండెవ్వఁడు నీకు వెఱవఁడు.

చాందుబీ:- (యాఖాటునుజూచి) యాఖాట్! నెమ్మదిగా మాటలాడుము. వాయెదుటనా మీపోట్లాటలు? మీమీవాక్యారుచ్చంబులు? (హైయాల్ ఖానుజూచి) ఏమీ! నాబహిఃప్రాణంబులుగనుండు నాసేవకుల వేఖలు సేనందఁగూడవా? ఇట్టికుచ్చవిషయంబున నిచ్చయించు మర్యాదస్థాయిగా నిలుచునా? (యాఖాటునుజూచి) ఏమీ నీలేఖఁదెమ్ము?

యాఖాన్:- (లేఖనంపించి) తల్లీ! న్యాయపరిపాలన నపేక్షించెద. న్యాయమిచట దొరకదేని న్యాయమునందుదారి నేనేయరిసెద.

చాందుబీ:- యాఖాట్! నీవిత్తదాగ్రహవిష్టాండుగుటచే విగతవివేకత నభినయించుచున్నావు న్యాయపరిశీలనఁజేసెద. నెమ్మదినుండుము. (లేఖను కురీక్షయుద్ధీక్ష ఖష్టివద్దవిచ్చి) మంత్రిగారూ! యీలేఖనుచదువుడు.

కురీక్ష:- యక్షిఖష్టి- (లేఖవిప్పి) ఘనతఁకెందిన ముల్తానా చాందుబీగారిచరణసన్నిధికి సేవకుఁడు యాఖాట్ విషయ విధేయత విన్నవించుచునని. మాతా! తమయానతి శిరసాపహించి

ఇల్లాజుఖాక్, అవీసుఖాక్, యనుసేనానుల క్రింద నుపసేనాద్యులుండవై భండనబొసరింతు
తటి “అవీసుఖాక్” యనురాజుద్రోహి పరరాజుపక్షమూనియో యిల్లాజుఖాక్ నైః
దనకుండు చిరకాలాతిశయానూయతః కేతనో యతనిని నొంటిగానుండినపుడు తట్టిచంపెను.
శత్రురాజు సేన యొద్ది పైఁబడినపుడు పిఱికియై వెఱచివఱుగిడెను. అట్టితఱి మనసేన వెఱచఱుచి
పటాపంచలై ఉక్కుకొకట వఱుగిడిరి. మీ సేవకుండు ధైర్యమూని ప్రాణంబులైన సరకుసేయక
పాఱినసేనను మరలఁగూర్చి పరభటులఁ బ్రాణావశ్యమలఁ జేసినవైనను. అట్టిరాజుద్రోహిని
సీచాధముని మరణార్హుఁగఁ జేయక మన్నించుట రాజమర్యాదకు లోపము.

తమవిధేయుండు

యాఖాత్.

చాండులీ:- ఏమీ! ఏమీ! తల్లిని పిల్ల, పిల్లనువల్లి నమ్ముటకష్టమగు కాలమువచ్చెను. పాదపమే యుగ్గగాఁ
బెఱిగిన కూరుండా భీరకుండయ్యెను? ఉక్కుగుండు మెల్లవదెడి తఱి తటస్థించెను.
(అవిస్మయానునిఁజూచి) అవిస్మయ! వీపురాజుద్రోహివై యీసంస్థానాధిపానిని సేనానినిఁ
జంపి కలనుకు వెఱచి కాందిశీకుండవై నివట. నిజమేనా?

అ|| ఖాక్:- (లేచి వందనంబిడి) తల్లీ!

చ. దురమున వెన్నుఁజూపెనను దూషణకు స్తుతీయకానె శూరుఁడీ
భరణిని? నేను నాజివిడి దర్పము దప్పితిసన్నఁ బాటవే
గిరులు నిజఫలంబులను గీడ్వడి వీడుచు? నింగిక్రుంగదే?
శరనిధులెండవే? శిఖకిశై త్యముపుట్టదే? వాయువాదునే?

కన్నతల్లీ! ఆన్నమిడిన యింటికిఁ గన్నమిడఁదలంతునా? ఈ కులవచలుకుటా ప్రామాణి
కంబులు? ఇల్లాజుఖాక్ నాపైవైరమొంత యుండెనో నాసేనను నానుండి విడిచి తన
యీటెచే మరణాంతకరమైన పోటుఁబెడిచెను. దానికి నైఁది నాకరవారంబున నాద్రోహి
శిరంబుఁదఱిగితి. ఇదిగో నానియీటెపోటు! ఈ గాయమునుండి రక్తము ప్రవాహముగ
ప్రవహింప మూర్ఛిల్లితి. నామిత్రుండు రంగనాయకుండు నన్నెత్తికొనిపోయి జలదర్శముననుజితి
చర్వింపుగారి గృహంబుఁజేర్చెను. అచట దైవానుగ్రహంబున సీపాదరిగారి యాషడసేవన
చేతనో దర్వింపు మనమరారి మహామహచార మహిమవల్లనో బ్రతితిని.

కురీకాయుద్ధీకభిష్టి:-ఏమీ! నాస్తికులగు నాజరీకాలివారియాషడమా వీపు నేనిందితిని? కాని క్రోడ
మాంసమును వినువారు కాదా?

అల్మేదా:- (కినుకలేచి) ఏమయీ అటుమాషించెదవు? క్రోడమాంసంబున దుర్గణమేమున్నది?
నాజరీకాల నాస్తికులెటులే?

చాండులీ:- (నభాస్తారులఁజూచి) ఏమీ! మనమిచ్చుడు మాంససేవనయందుండు గణాచరణములను
జర్పిండుటకా యిటు నూడితిమి? వలదీనాదము. (కురీకాయుద్ధీకభిష్టియూచి) ఏమందీ?
మీరాడినమాటనుండి ఫలమేమి?

సీ. మాంసాశనాది దుర్మార్గసమ్మోదురీ
యవనులంచని ద్విజా లాడరేమి?
మంత్రశుద్ధివిహీన మాంసభక్షకులని
తురకలు శూద్రుల దూరరేమి?
శవమాంసభక్ష కోర్కెవులని శూద్రులు
పుల్కనులను వెలిబుచ్చరేమి?
మూషకాద్యామిషామోద పుళిందులః
గీడంచి వెలివారు చూడరేమి?

గీ. మాంసదుర్గుణ మాదిని మాటుపఱచి
భక్షణావిధివిధుల సంక్షణముగ
శుష్కకలహములను జెంచి చూడనగునె?
వలదుసభలోన మతభేదవాద మింకను.

ఇట్టి మతభేద వాదములొకఁ జాలింపును. అవి దేశమునకు హితములు కావు. మరియుత
ములుకావు. (అవిస్మృతానుజ్ఞాచి) పిమ్మట సీగలి యేమయినది?

అవిస్మృతః— తల్లీ! యీపాదరిగారు నై చికిత్సచే గాయముమాసిరి. కొన్ని దినములూ యిల్లాజాభావ
భూరహంబు నా కట్టెమటఁ గట్టినట్టగపడుచుండెను. ఆ మహానుభావులయిన దర్శిభా
గారు తమ మహామంత్రబలమున నాకరమునకొక తాయెత్తుగట్టిరి. ఇదిగో యీతాయెత్త!
[అనుచు విచ్చి కంటికి వుడిచి కొని క్రిందకుంచు.]

అవిస్మృతః— [తాయెత్త విప్పి చూచి] ఏమీ! ఈతాయెత్త దేవవిద్య నేర్చిన మహానుభావునిచే వ్రాయఁ
బడినది. ఇంతటిమహానుభావుండు పూర్వమీ సంస్థానములలో నైదారీ దర్శిభాగారుండిరి.
అతివ్యతుంక్రమ హింసాపాపముండా భిష్యకారముండు దక్షుద్వయంబుఁ బిచ్చి రాజాగారిచే
ద్రుచ్చంబిది యెచ్చటఁబడిదచ్చెనో? అంతటిమహామంత్రయిని మనమెచ్చటఁ గనఁగలము?

అవిస్మృతః— అమహానుభావుడే నాకీతాయెత్తఁ గట్టినది. అక్కటామరి యింటనే నేనుండినది. ఆ యథు
దినాశక్తిని ముద్దులచునమరాతే నాకంతటి యుపచారం బొనరించి శరీరారోగ్యంబు నాన్తించఁ
జేసినది. తుమహానుభావుని యాపదచే నాగాయము మాన్పినది.

అవిస్మృతః— ఏమీ! నైదారీ! దర్శిభాగారు ఇలదుర్గమున నున్నవారా? నా బాల్కమిద్రులుగదా వారు?
అకటకటా! నారెట్టికష్టము లనభవించిరి?

అవిస్మృతః— ఇట్టిమహానుభావులు మహాసంస్థానమునకు దూరమైయుండు టేమి? వారిని విచటికిం బంపు
లాగు బాబువ్రాయఁడు. (యాభాటునుజూచి) యీభావ! ఈనేరం బాచిన్ భావ జేసి
వాదములకు సాక్షులున్నారా?

అవిస్మృతః— ఇట్టివారు. శ్రావ్యుడివ్యాగమునకున్న తమసేవకులందఱు సాక్షులు.
మల్లానా— (అచిన్ భావజూచి) అవిస్మృతా! నీవరము సాక్షులున్నవారా?
అచిన్ భావజూచుతా! నావరంసాక్షిగా రంగానాయకుఁడొకఁడవునుండెను. ఎల్లవారి కృత్యంబులు
తెల్లంబుగాఁ జూచు దైవబోకఁడెల్ల నెమయంబుల నెల్లయెడల నున్నవాఁడు. చిరకా

లాను గతంబును శూన్యస్థితినును గను ద్వంద్వయుద్ధంబున న్యాయా న్యాయంబులు భూ-
నులకు దైవంబు గనుపఱచుచుండును. శూరవృత్తికి హితమార్గంబు ద్వంద్వయుద్ధంబు.

జీకా:- ఇదియ దైవసన్నితిము. మతసమ్మతము. శాస్త్రసమ్మతము. కావున నిది యవశ్యచరణీ-
యంబు రాజసానమున దేవతాసాన్నిధ్యముండును.

యశ్శీకా:- ఇదియే సభాస్థానలకు సమ్మతము.

యాభూట్:- అవిష్కృతా రాజద్రోహి కావున పీచుడు సరికానివానితో ద్వంద్వయుద్ధంబుంజూడదు.
(నేనెలేచి సిగ్గులచేటు సిగ్గులచేటని కేకలువేయును.)

అవిష్కృ:- (యాభూటునుఁజూచి.)

మ. తగునే? యో యధమాధమా! వెఱచి సీధైర్యంబుఁబోనాది మే-
లగు శూరత్వము వీటిఁబుచ్చి మతమర్యాదలైన స్వీదుచుకొ-
మగువక బోలుచు మాటలాడెదవు ఛీ! మాన్యంబె? యీరీతి నీ-
కగునే? రమ్ము కృపాణముగ్గనుము దేహంబంట సోకించెదక.

ఓరీ! నీవు పాదుషాధిపతివేని శూరజన్మంబున జన్మించితివేని న్యాయాభిమానివేని యిదిగో-
నినుఁదాఁకెడు నాకరపాలధారకు బదులిడుము (అనుచు గల్చికొనఁదగిలిండును.)

యాభూట్:- (నుండివడి.)

ఉ. కావరమేలరా? కనర! కండ్లను నెక్కిన క్రొవ్వుఁ దిండిచెదక
జావునకాయతంబగుచుఁ జక్కఁగనిల్వర! నీదు పెద్దలకొ-
భావమునకా స్మరించి హిత బంధుల నిప్పుడె చూచిరార! నీ-
వీ వసుధాతలంబింక మఱెన్నఁడు గాంచ నటంచు నెన్నఁరా.

ఓరీ! రాజద్రోహి! ఇంతకావరమా? నుండివడినకాలు వెనుకకుంధియకు. ఈముద్ది ఘాతం-
బోర్చినంగదా నీవుబ్రదుకుట? (అనుచుముద్దిచే నెడఁపెదన్నును.)

అవిష్కృ:- ఇదిగో బదులుకు బదులు! ముద్దీకముద్దీ (అనుచుదన్న యాభూట్ క్రిందవడును) ఓరీ!
దురభిమానీ! దుర్గర్వీ! ఒకచెబ్బకనోపనిచావత్త నీవాకూటఁడవునీ నాతో మాఱొకడు
ధీరుడవు? నీవాటక యితడు తెగఁగోయడునా?

హైయా:- [లేచి] అవిభక్తా! నీచెబ్బవెంటిది బానిసానియిపోయినది. దైవంబు నీకు సాహ-
య్యఁడై యున్నవాఁడు. న్యాయము వీయఁడున్నది. నీ చేనేరఁజొనర్చునని మల్తానా-
చాందునీ రాణీకారు నిర్ధరింతురు. [క్రిందవడిన యాభూట్ నుజూచి] (స్వగ) వీనిత్రక్కన
నొకమాటయున్నది. దానిని వశపఱచికొని వీనినెల్లించెద (అనుచు మూట వశపఱచు-
కొని ఖటులను విలవఁగొండలువత్తురు. జారింజూచి) వీనిం గొనిపోండు.
ఖటులు (చిత్తమనుచు వానినిమోసికొని పోదురు.)

హైయా:- శరీ! ఈద్రోహి సరస నొక కాయవముల మూటదొరికెను. ఇచ్చటనుంచెదను (అనుచు
మూటనింహసనము వద్దనుండును.)

కాందునీ:- [కార్యదర్శి దిక్కుంజూచి] వెంకోజా! ఈ కాయవములను నీముద్దియె-

వెంకోట:—[ప్రారంభమున దాక్షిణ్యగో యిన్నూలుముల్కు పేరవ్రాసిననామ చదువును] [ఈనామ
ప్రథమాంక ప్రథమరంగమునండున్నది. దానింజడువవలెను.]

మల్లానా:—ఏమీ! ఈ దాక్షిణ్యగో యెవ్వఁడు?

అల్లెదా:—అరీ! అతఁడు ముదగల్లులోనుండు పాదరి. నాపైనధికారిగానుండి నాకెన్నియో యప
కృతులొనర్చి. నాసోదరి మేరీ మానభంగమునకుఁ బ్రయత్నించె. ముదగల్లు నవాబుగారి
కృపచే నీసాన్నిధ్యంబుఁజేరి బ్రతికినారము. ముందు మాగతి యేమో?

తాణి:— పాదరిగారూ! మీరు భయపడవలదు. డిల్వారుఖాన్ గారు మీవిషయమునఁ జక్క-గావ్రాసి
నారు. విచారణకు మీరు గోవాకుఁబోవుతఱిఁ గాగిదములన్నియును బంపెదము. [కార్య
దర్శించాచి] రెండవ కాంక్షముఁ జదువుము.

బ్రిఠ్మసోదరుడగు యిన్నూలుముల్కుకు వందనంబు లాచరించిజలదుర్గం నవాబు ఆస్థాన్
జేగు వ్రాసిననామ.

సోదరా! మనమిత్రుడగు యాఖాట్ ఖాన్ వెంట మీరుపంపిననామంబిది. ఇటీవల నేను
ముదగల్లుకుఁబోయి రహస్యముగా దాక్షిణ్యగోయను పాదరితో మాటలాడితిని.
గోవాయధికారుల తోడ్పాటు దుర్లభము. ధార్వాడ రాష్ట్రంబును నాలుగులక్షల దీనార
ములు నిచ్చినచో నాలుగువందల భటులతోవచ్చి రాణిగారినింజంపి వీణాపూరు వశపఱచి.
కొను విషయమునఁ దనయావచ్చి వినియోగపఱచెదనని యతఁడు వాగ్దానమిచ్చినాడు.
ఇతఁడు కడుదైర్యశాలి వరాక్రమవంతుఁడు. కోటలకు సురంగమువేసి బ్రద్దలుచేయు విద్యలో
దక్షుఁడు. ఇతనికిందనుండు పాదరి “అల్లెదా” పిఱికి. వీరిరువురకుఁ బరస్పరచైరము
ఆ యాల్లెదాపై నెద్దియో యొక దోషమారోపించి గోవా యధికారులకు వ్రాసినాడట.
ఇతని సాహాయ్య మవశ్యాపేక్షలేయంబు. మనరాజు తనతమ్ముని వ్రతిగాఁజూచు “అవి
సఖాన్” యీప్రాంత్యకుండుఁడనననతో విడిసియున్నవాఁడు వానిసేననుండి యనేక
భటులకు భూద్రవ్యాది యాకలగొలిపి విడిదీసియున్నవాఁడను. వాఁడుకూరుండు గాననేమి
రింది ఈదిముట్టించవలెను. అతామన్నగరుసేన వచ్చినతోడన జలదుర్గముకోట నిరాటంక
ముగా వారి స్వాధీనపఱచెదను. వీడూరు గుంపు మనవత్తువలంబించును రంగానా
యకుఁ దానిసఖాన్కు ప్రాణమిత్రుఁడుగా మన్నవాఁడు. మనము బన్నిక యితివృత్తము
నకుఁ బోర్చుగీనువారి సాహాయ్యమర్హవశ్యము.

జలదుర్గము.

తమమిత్రుఁడు,

అస్థాన్ జేగు.

[జలదుర్గముక్క- తూరిగలేచి] ద్రోహము. రాజద్రోహము. మిత్రద్రోహము. అస్థాన్ జేగు
శిరఃఖండనంబు సేయవలయును. చూతా! నెలువిమ్ము.

భటుఁడొకఁడు:—క, తలనఱకెడ గొఱియం బలె

మఱియొకఁడు:— నిలువెల్లగ్రుచ్చి యువ్వు నించెద

వేతెకడు:— వహ్ని జ్వలనంబుల నే: గార్చెద
నాల్గవవాడు:— ఫలియకాన్నాతెదను వాని ఫరములనెల్లొ.

సుబ్బానా:— ఫటులారా! కాంతము. కాంతము. మీరంతటిపని చేయదగిన పరాక్రమవంతులే యగుదురు. విచారించక నెద్దియుఁజేయదగదు. [అనుకు నెక్కులంగని] పోదరురాళా! కాలు విరిగిపోయిందా? అంతచ్చిద్రంబులెన్ని యున్నవిలేనో చూడుడి? రాజద్రోహులెందఱు పెరివడిరో గనుఁడి? నామ్రమనకుఁ బరమమిత్రుఁడై ఆవిష్కారము బంధులై చిన్నతనమునుండి నామన్ననలందిన అన్నకాబేగుకీ ద్రోహతలంజేల కలిగియుండును?

యక్షజాభా:—

ఉ. కారణమేమిగావలయు? గల్గుపచిత్తుల మానసంబును
భూరిగ నీర్ష్యయ న్నుటిల భూత మనారతమాని యన్యుల
వారకనేయ నెత్తెని వారక మాషధమెందుఁ గావమీ
ధారణి దుష్టఖండనమె దానిఁదొలఁచెడు దివ్యమంత్రమా.

తల్లీ! పరోత్కర్షణసహితమున పెనుభూతము కలుషాత్ముల మానసంబునుబట్టి శ్రేయస్కాములనెల్ల సేయచుండును. తదావేశచిత్తులు పంచమహాపాతకంబులైననె శ్రేయఁజెలువరు. పరద్రవ్యాపహరణము కూటసాక్ష్యమువారికి నై జగుణంబులు. అన్యులయుజామర్గప్రవర్తన వారికి విష సేవనము. ఎంతటిపుణ్యపంతులైన నొప్పించ వారు పెనుదీయకు. అట్టి జానింబట్టి తలఁగొట్టి భూభారంబుదించుట భూధర్తల ధర్మంబు కావున రాజద్రోహియగు నాన్నకాబేగుకు మరణశిక్ష విధించుటయే శ్రవ్యత కర్తవ్యంబు. కల్గినపల్లు తెల్లరించుటయే శ్రేయము.

చాందులీ:— సోదరా! నీవు నిజముపచించితివి. అయినను బానిసలిపించి విచారించక నెద్దియుఁ జేయరాదుగదా? (మీరు కాశీమల్లిదిక్కుంజూచి) మీరుకాశీమల్లి! విన్న జలదుర్గము నజాణు పనికినియమించినాను. నీవు సేనాసహాయమున జలదుర్గమునకుఁబోయి అన్నకాబేగునుబట్టి చానివద్దనుండు కాయదపత్రములు స్వాధీనపఱచికొని మావద్దకుఁబంపుము. బానిదుర్నడత విషయంబున నెట్టిసాక్ష్యము దొరకినను విచారణకాలమునండు మారొడుటనుండులాగు సిద్ధపఱచుము. రాజభక్తిమూలక జనుల యనురాగమాన్నిచి యధికారగౌరవము గాపాడుము. ఈరూప్రి బయలుదేరిపోము.

మీరుకా:— తమయానలి శిరసావహించి యొనర్చెద. నెలువిచ్చినఁ బోయివచ్చెద.

చాందులీ:— [కార్యదర్శింజూచి] అధికారనియామకేతరమువ్రాసి త్వరలోఁజెమ్ము. కర్తవ్యాంశము మఱిమియు నిపుడులేదుగదా? ఆవిష్కారమున సేనాద్యక్షునిగాఁ బంపుమివలయునెట్లు నెక్కుదిగ నాలోచించెద.

కార్యదర్శి:— తల్లీ! అటులయిన నిపుడుచేయందగినది మఱిమియులేదు.

[వేటికార్యము పూర్తయైనది యెరుచును.]

అందులులేది రాగికివందనంబులిడి నిష్క్రమించును.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వి తీ య ర ం గ ము.

అరణ్యము. కైభావ.

కుల్లూనాయకజట్టి (దొంగలగురువు) - యల్లనాయక - అమీరునాయక

జోడునాయక - రామానాయక - కుప్పునాయక, (దొంగలు)

కల్లుముంతకుఁ బ్రదక్షిణ చేయుచు

అందఱు:—సీ. ఆదయామాయుఁడెపో యాదటనీదులఁ

బ్రోదఁగనచిమా ప్రసాదమయ్యె

[ఓండకనమస్కరింతురు]

కల్లులేకయగదా యల్ల నాకంబున

తల్లుకింబగునుధ చెల్లెంగడిగ

(అనుచుఁబావుడురు.)

యల్లనాయక:—కనర! ముజ్జగములు మనకుఁగట్టెదుటను

గనబడుమచిర సేవనమువలన

(గిరగిరఁదిరి క్రిందఁబడును)

అమీరునాయక:—ధగధగమనుకొంటి గగనముగప్పిన

బిజిబిమణులు నే నెగసిలేత్తు

(పైకినెగిరి క్రిందఁబడును)

జోడునాయక:—ఎన్నియోతలల పామున్నదిలోపల

చిన్నవానికిఁదెచ్చి యన్నయిత్తు

(నేలద్రవ్వును.)

రామానాయక:—ఎనిమిదిదిక్కుల నేనుఁగలున్నవి

యబ్బబ్బవాని మా యబ్బకిత్తు

(పరుగిడిపోయి యొకనిఁబట్టును.)

కుప్పునాయక:—అసవరుచిగోరి యాసురలెల్లకు

యాసుసవచ్చిరి మోసమాయె

యల్లనాయక:—గీ, కడవదాచుడి మఱవక గుడిసె వెనుక

అమీరునాయక:— కట్టికొట్టెడు వానినేఁ బట్టితెచ్చి

జోడునాయక— నిట్టనిల్వనఁ జేల్చెడ నిత్తిలేసి

రామానాయక:— పొట్టి బరువాయె వానినేఁబట్టలేను.

[అందఱు సంపదించెనుచునురు.]

(కుల్లనాయకుడు బ్రవేశించును.)

కుల్లనాథ:- ఏమియ్యిత్తు? అయ్యవారు లేనపుడు బడిపిల్లలు చెలరేగినట్టున్నది. తప్పదాని సంత బాబాయగోబరె సంపదించెనుచున్నారు. తలలుపగలుకొట్టికొనుచున్నారు. (అందఱినిఁ జూచి) ఏమిసందడియిది? చాలుకూర్చుండుడి. (అందఱు గూర్చుండురు.) ఏటిరా నాయకులారా? ఎన్నడునులేక యీనాఁడు జలదుర్గమునఁబాటుగాఁగ నాపేర నొకజాటు పంపినారు! ఏమిచింతయిది?

యల్లనాయక:- ఏమిజాబది? ఏమివ్రాసినారు?

కుల్లనాయక:- అంతుఁ దేలున్నదోపామున్నదో యెవనికిఁజెలుగును? ఎవఁడు చదువవలెను?

యల్లనాయక:- పాపిముండకొడుకు నాతండ్రి వానకాలములో నన్నుజదువజేసెను. చదువునచ్చినట్టెల్ల నదిప్రవాహమునఁ గొట్టికొనిపోవుచుండెను. వానకాలము పోయెను. అయ్యవారు గుడ్డి పెట్టెను. (రామానాయకుని దిక్కుఁజూచి) ఏమోయి నీకేమయినవచ్చునా?

రామానాయక:- నీవుచదివిన బడిలోనే నేఁజదివెతిని. చదువుకుఁబోయినదిమే జడ్డిగములోనే మిదత పోటువలె నయ్యవారు నన్నుదన్నెను. నేనయ్యనెత్తికొనిపోయి ముఁడ్లపాదలోఁ ద్రోసితిని. చదువు నాకురానిదే మేలాయెను. గుండెకుళ్లురాగు చదివియున్నది పో గొట్టికొని కూటికిలేక చచ్చవారెందఱులేరు? మావిద్యసమానము విద్యలేదు. నూతు లెల్లకల్లు చెట్టెల్లాధంగి యెప్పుడుచేయుదువో దేవుఁడాయని వేఁడువారికిఁ జడవేల? (జోధూనాయకునిఁజూచి) ఏమోయి! నీకేమైనవచ్చునా? నీవు నాయంలేనా?

జోధూనాయక:- ఏమయ్యా! ఓనమాలురానిదే కాకాలముడ్డిలో గప్పెఁదూర్చుకలనా? (కుల్లనాయకునిఁ జూచి) ఏమోయి! నీవుగొన్నిదిశాలు బడికిఁబోయి యెచ్చితివే? ఆజ్ఞాను చదువును.

కుల్లనాథ:- (జాబుబట్టికొని యెగాదిగఁజూచి) ఏమోయి! నేఁజదివని పెద్ద ఓనమాలు. ఇది చిన్న ఓనమాలుగనున్నయది. చూచితివా! ఓనమాలలో నైతము కాలము తన మార్పుబలము చూపినది.

అమీరు నాథ:- ఇక్కడలేవయాచూచెద. చిన్నవాఁటినుండి కంటిలోపల్లినడికొని చదివి యధికారము చేసి యెచ్చి కన్నప్రస్ఫుటలుఁ బడి మున్నీటిలోఁజేయకడ్డి. తుదకింతకు దిగిన నాకే గొలు నెత్తరములు గొంతుపట్టుచుండ నెదలోనొక యక్కరత ముక్కయైనను జిక్కిని మీ కెటుకక్యంబగు? (జాబునందికొని) “ కుల్లనాయకుఁ జట్టిగారికి జలదుర్గము నకాటు అన్నకేదెగు చిన్నచములు అయ్యో! జలదుర్గములోనుండు నైదు దర్శిపు మనమురాలు బోరావీయను మందరి నాయుంబనుండి తప్పించుకొనిపోయినది. అది నైకానిలోనయినను మఱియెచ్చటనయినను రంగానాయకుని యాశీస్సులోఁజో భర్తానాయకుని వశములోఁజో యుండును. ఆ మందరిని నేఁగామించి తెచ్చికొనియెరటిని విశాలాచింతలను రంగానాయకుఁడెత్తికొనిపోయినాడు. నీగుంపువారిఁగూడి నీవువల్లనెల్లయిదిరిగి యాతఁడని

యెచ్చటనుండినను చాచి నీకల్రావాడనీక చెక్కుచెప్పనీక నాకుఁజెప్పియిచ్చునీది.
అక్కన్యకు సాహాయ్యముగ నెవఁడేని సద్దపడిన చాచి సద్దునేయక చంపవలసినది.
ఇక్కార్థమున నీకేమాట రయివరినుండిరానలుు నేఁజేసెద. ఇచ్చని నాకుగానొనర్పితి
తేనిఁ బదిపేలువరఱులు బహుమానముగనిచ్చెద. ఇంతటినుండి నీయొనర్పు కార్యము
లంజెల్ల నీ కేకబ్బము రాకుండు నే రక్షించెద. ఆలస్య మీరుషయమున విషము. గడియ
యొకయుగంబుమాడ్కి నీరాక కెదురుచూచుచుండు మిత్రుఁడు.

ఇలదుర్గము:

అస్సూజేన.

కుట్టానా:— (మీసలదువ్వకొనుచు నందఱినింజూచి) నాయకులారా! కంటికివను ప్రభావము! ననా
బంతటివాఁడు చుమువేఁడుచున్నాడు. ఈగ నేనుఁగును లోఁగఁజేయుననునదితప్ప?

యల్లానా:—కునవృత్తి యెల్లరు నేకారునట్టిదయ్యు.

రామానా:—కావుననే నే నీవృత్తికి బడితిని.

అమీరునా:—నాయకులారా! మీరుపాఁజిబడి మాటలాడుచున్నవారు. మన విదైకు గౌరవమున్నచో
నవానిన్ని దినంబు లేల చుమునాశ్రయంపఁడాయె? కారణమువేలు.

జోదునా:—నిజము! ఆఁడుదాని మఱికుయిది. కామినీమంత్ర మెందుకట్టెనైన వంతును.

కుట్టానా:—నిజము నిజము. అటులైన నీచాటుఁ బాటింపఁదగినదికాదు. అబలమిఁబట్టి శ్రబలుని పాల్వ
అచట బాదుచుముగాదు. పొడిగాదు... నిలుండి నిలుండి. తవ్వపలికితిని. ఈకార్థిమొ
నర్పితి నేనిలాభములు రెండున్నవి. ననామిగారి దయయొకటి. ధనలాభమొకటి. అన్నిటికి
హెచ్చినలాభము రంగనాయక భర్తానాయకులపైన మాకుఁగలవైరము సాధించుట.
ననామిగునవాఁడైన మనపేలు వంతు వారేరును లేరుగదా? మనవైరుల నేడుబాపులనీకు
ద్రావింపవచ్చును. రంగనాయకఁడు నీచాతూరుకు వెళ్ళినాడట. భర్తానాయకునిగుంపు
స్వల్పముగనుండును.

యల్లానా:—అటులైన మనమిక్కార్థంబు వెంటనే చేయఁజూపదము.

రామానా:—అ చిన్నది యెచటనున్నదియో యెవరెఱుంగుదురు?

జోదునా:—తైచాచిలోనున్నది. నేనుకూచినాను. తురుక పీఠాసావించుఁ బెండ్లిపంజరి చేయఁజూయి
యంటిని. నేఁడేపెండ్లి.

కుట్టానా:—అటులయిన మారొట్టె నేతిలోఁబడినట్టెను. మనవారిసందఱిని గుంపుఁజేర్చి రెండుభాగ
ములుగ విభజించి యొకగుంపువారు పెండ్లింటివైఁబడి దోచువడు. భర్తానాయకుని
గుంపువారచటికివత్తురు. రెండవగుంపువారాచిన్నదానినెత్తికొని పోవువడు. ఇదిసరికదా?

అందఱు:—నరి నరి. ఇట్లేవెట్లదము.

కుట్టానా:—మంచివిని వెళ్లవము.

(విష్కృ)కుము.)

తృ తీ య ర ం గ ము.

స్థలము, కై బావి.

జోరియా- చర్చిష్టు- ముల్లాఅల్లీ సాబు- భర్తానాయక- భర్తానాయకునిజనులు.

కుల్లూనాయక- అతనిగుంపు- ఊరుజనులు- వెంకోబరావు.

(పీరుసాబు గృహనిమిషమునఁ బెండ్లియూరేగింపు మేళతాళములు జరుగుచుండును. మఱియొకభాగమున చోరియ చర్చిష్టు గూర్చునియుండును.)

ముల్లాఅల్లీ:--(పీరుసాబునుఁజూచి) ఏమండీ పీరుసాబుగారూ! ప్రొద్దుపోవుచున్నది. దేశగింపు ముగియు సంతలో నర్థరాత్రియగునుగా! ఆలస్యమేల? త్వరలోలేండు. మెజనడికానిండు.

పీరుసాబు:--ఆలస్యమేమియులేదు. లెండి పోదము.

(డిజ్ డిజ్ అనుచు దొంగలు ప్రవేశించి పెండ్లిచారి నందఱిని హింసించుచుండును.)

కుల్లూనా:--(మఱియొకదిక్కున కుల్లూనాయకుఁడు జోరియానుబట్టి యజువనటుల నోరుమూసి జోడూనాయకునిఁజూచి) ఓహీ! ఈమగువను దీసికొని పరుగిడుము. మేమందఱు నిను వెంట డింజెదము.

(జోడూనాయకుఁడు జోరియానెత్తుకొనును. భర్తానాయకుఁడు తనగుంపుతోఁ బ్రవేశించును. కుల్లూనాయకుని గుంపుచారికిని భర్తానాయకుని గుంపుచారికినిఁ బోట్లాటజరుగును. భర్తానాయకుఁడు కుల్లూనాయకునిఁ గ్రిందఁగడవితన్నును. భర్తానాయకునిగుంపు వారు జోడూనాయకుఁడు మొదలుగాఁగల దొంగలనుదోలి జోరియానుదెత్తురు.)

భర్తానా:--(క్రిందపడిన కుల్లూనాయకునిఁజూచి) ఓరీబందికాండ్రమేటి! నీప్రతాపము నాగ్రామమునఁ జెల్లునని తలంచితివా? రంపుచేసిన గంపతలకెక్కువనునది చుఱచితివా? తులియున్నచోట నా గొఱియలచరలాటలు? పంచాన్యమెదుటనా పంచకకౌర్యము? ఇది గంపసిడియను కొంటివికాబోలు. కాదు కాదు గాలఁపుసిడి. నీకుత్తుక యిత్తుడు గత్తరింది శక్తికిరక్తబలి యిచ్చెద (అనుచుబాకుఁడియును.)

కుల్లూనా:--(మోమెత్తి భర్తానాయకునిఁజూచి) భర్తానాయకా! నీపోటుపాటున నానోట రక్తము వచ్చి ప్రాణములు పోవుచున్నది. నన్ను వదలుము. హాయిగాఁ బ్రాణములు విడిచెద... నాకులదర్శచార్యము. స్త్రీలనైకొనిపోవుటెన్నఁడు నాజాతిపీడికాదు. నీలిసిగినప్రాయ శ్చిత్త మిత్తుదామోను. చెల్లనిమాట చెంపలచేటనునది నిజమయ్యె? ఆయో! ఇదినాపని కాదు. అనవా బాన్సుకబేగు ప్రేరించినది. ఇదిగో యాచారందాలునిజోబు. హెచ్చుచూట లాదఁజాల వన్ను వదలుము. నెచ్చుదిగఁజచ్చెద.

భర్తానా:--(జాబునంది తనసారింజూచి) భటులారా? నీనిచటకుండి యెత్తికొనిపోండు.

భటులు:— చిత్తము (కుట్టానాయకుని నెత్తికొని పోదురు.)

భర్మానా:—(జనులందరినీఁజూచి) మిగులారా! మీరందఱుగూర్చుందుడి. గండముతప్పెను (వెంకోబ రావునుఁజూచి) వెంకోబరావు! ఇటురమ్ము. ఈజాను చదువుము.

వెంకోబ:—(జానునంది వెనుకటిరంగమున వ్రాసినజాబును చదువును)

ముల్లాఅల్లి:—[లేచి] ఏమి ఏమి దొంగలి తెచ్చినపిల్లనుఁ బెండ్లిచేసికొను కార్యము నెరవేర్చుటకా యాదురాత్ముండాన్వేషేను నాకింతటిజాబువ్రాసెను? ఔరానువనమహిను! ఔరా! యధి కారగర్వము! ఔరా! ఖలదౌష్ట్యము! విత్తాధికారపయోగర్వము వాని కాపాడినస్తక పూరమైయున్నది. ఇదియన్నియు మిక్కిలిమీఁది పశువులని తెలియఁడుకాఁబోలు.

తే. గీ. గర్వపూరితుండధికార కవచధారి
యయిథఁ గోరికిఁగలు ద్రావి నటులయగును
కలికిఁబోడుగ శనివచ్చి కలసినటుల
యగును మఱివాఁడు కామూంఘుడయ్యేనేని.

నైవమా! ఇంతటి దోషమునుండి వెల్పొనందులకు నినుఁ బ్రార్థించెడి.

భర్మానా:—ఎటుండీ అల్లిసాబుగారు! ఆనవాలు మీకేమిప్రానివామి? బాబేదీ!

అల్లిసాబు:— ఇదిగోపయ్యాజాబు (జాబిచ్చును)

భర్మానా:—(జాబుదికొని వెంకోబరావుంజూచి) వెంకోబరావు! ఈజాబు చదువుము.

వెంకోబరావు:— (జాబుది)

కైబావిలోనుండు ముల్లాఅల్లిసాబుగారికి పండనంబులు. ఆదహ్య! ఒక బోరాలీయను కావినిగిని నాకును పెండ్లికావలయునని నిర్ధరించుకొన్నాము. ఇచటనుండు ముల్లా నాపై ద్వేషమునుఁబట్టి యధికప్రసంగియై యగౌరముగమాటలాడి పరిణయకార్యంబు జరపక వెళ్ళిపోయెను. ఈజాబుదిన తోడన తమరిచటికి దయచేసేవచ్చి శుభకార్యంబు నెరవేర్చు రని వేఁడెద. ఇక్కార్యంబొనరించినచో దయనభీష్టంబు బరిపూర్తియగును.

తమవిధేయుఁడు,

జలదుర్గము.

అన్నకాచేగు.

జర్జీఫ:— అకటకటా! ఎంతటి దురాచారుండా చాందాలుఁడు?

జీ. ఎంతటిదౌష్ట్య మెంతయఘు మెంతటి పంచన యెంతద్రోహ నూ వంతయుఁగాని భూతదయ యారయ లేదయెగా? కులాధముం డెంతటి క్రూరకృత్యముల నేఁ చెడు సంఘండునైన నన్నయో? యింతకువోపినట్టిఖలుఁ డెంతటిచైనను జాలఁడేయింకజ్జ.

జానా! విషమిస్వాయమున రాతిలోని కప్పుబలె ..బ్రహ్మకుమారిశేనాయిన్ని కష్టమాలు? సుసూధిచేరినను శనివదలదనునది నిజమయ్యె. ఇటుండీయిటునెంతటి కఠినమైన నాచరించును

గవా! దుష్టులపూదయము విహలశాలమున జేల 'సర్వాంగందుర్జనేవిషం' యనునదిసార్థ కము. 'దైవస్యచిత్రాగతి' యనుపెద్దలవచన మబద్ధముగనే? ఈ హా దైవమా! నన్నెన్ని యిడుమలంగుడుపుచున్న వాడవు. ఉత్తమాంగమున నుత్తమంలైన నయినమ్ములు గ్రుచ్చి తిని. సకలసంపదలు వికలంబుచేసితివి. జననభూమి దూరమిడితివి. ప్రాణపదంలైన భార్యను మృత్యువుకు బలియిచ్చితివి. ఏకపుత్రుని స్వర్గంబునఁ జేర్చితివి. పృథ్వావ్యదళలోసుండిన కుటీరమునుండి వెడలిందిచేశభ్రష్టునిఁ గావించితివి. ఇన్ని విపత్తులనోర్పియు నొకమనమరా లింగని ప్రాణంబు నిలిపికొనఁజూచితి. ఇట్టివిర్యాశూన్యనకు నట్టిసంతనమేల కలుగనివ్వవలె నని యెంచి కాబోలు నాముద్దునిదైకిన్ని సంకటములు ఘటించుదున్నావు? నేనేమని యింకఁ బ్రాణంబున బ్రదికియుండుదు?

తొలియ:—(తాతనుజూచి) తాతా! నానుండిగదా నీకిన్నికష్టంబులుకలిగె.

సీ. తెల్లిగర్భముఁజేరి తాతకునంధత
గూర్చిన పలుకాని కొమ్మనేనె
జనియించినపుడె నా జననికి
నాయువు కొఱవడఁజేసిన తెఱవనేనె
పుట్టిననెల మఱిపుట్టకమునుపెయ్యా
జనకునిఁజంపిన చాననేనె
ముద్దులఁజెంచిన ముదుసలితాతకు
లేనియాపదఁదెచ్చు లేమనేనె

తే. గీ. పరులకిరీతి నెత్తటి బాధగలుగఁ
జేయు ననుబోలు పాపికి జీవమేల?
కాకియుంబలె బ్రదికిన గలచె ఫలము?
వలదు జీవము వలదిక పసుధనునికి.

తాతా! ఇట్టికష్టజీవి పాపిష్ఠిని నేనున్న నేమి చన్న నేమి?

నర్వనంగంబుఁబరిత్యజించి సర్వముఖంబులు విడనాడి నర్వులనొకఁటఁజూచి కాలముగడపు నీకు నానుండిగదా యింతటిదుఃఖంబులు నమకూఁతును? వలదీపాపియునికి.

అల్లిపాము:—దర్శింపుగారా! ఏలచింతించుచున్నవారు? వ్యాకులత మానస విషముగదా? అదురాత్ముఁడు నిగ్గి నీల్లుచున్నవాఁడు గావున వాఁడుక్రుగ్గు ననునది నిజము.

ఆ. వె. తగ్గినదుచువాఁడు నిగ్గునీధరలోన
నిగ్గినీల్లువాఁడు తగ్గుఁ దుదకు
తగ్గి జీవనమునఁదనరు ఘటీయంత్ర
మగ్గులముగ నీఁగు నిగ్గిదాని.

(జోరియానుజూచి) బిడ్డా! పలదీ ప్రాణోపేక్షపరుష సంభాషణ. ఆ దురాచార్యుడొన రించిన వంచనయ నాని ప్రాణోన్ములనమునకు సంచకత్తై యుండును.

తే. గీ. పరులబడఁద్రోయఁ ద్రవ్విన పల్లమునను
తానె పదునను సామెత తప్పదెందు
దీనిఫలితార్థమెఱుంగక తెలివిమాలి
ఖలుఁడు నిష్కారణమ్ముగఁ గలఁచుఁబరుల.

తల్లి! ఈదురాత్మునకు నీవు వెఱవలదు. మీరింక బీజాపూరుచేరి చల్లనితల్లియైన సుల్తానా చాందుబీ గారికి మీ యుదంతంబంతయుఁ దెలిపినచో మేలగును.

భర్తానా:-- దర్శింపగారూ! ముల్తాగారి హితోపదేశంబు వింటిరిగదా? మీరీదినంబుననె బీజాపూరుకుఁ బ్రయాణముగఁడు. మీరక్షక బటుఁడనై నే వెంబడించెద. అలీసాబుగారు నచటికివత్తురు. ఇదిమీకుజేయవలెను.

దర్శింప:-- భర్తానాయకా! నీమాట జవదాటును. విషాదేతివృత్తంబున మోదఫలము రానగుఁగదా! నాకునమరాలి మానప్రాణములు రక్షించిన యుపకారిని నీవుకావా? మేము నీ యాధీనము.

భర్తా:-- ఇప్పుడే ప్రయాణమయ్యెదము.

(నిష్క్రమము.)

చ తు ర్థ ర ం గ ము.

బీజాపూరు.

చాందుబీరాణి - ఆబిస్సుఖా - దర్శింప - జోరియ - ఛాజీకుర్చీ యడ్డీఖమ్మి,

యక్లిజుఖా - అలీసాబు - హైయాతుఖా - అబూకర్ - రంగానాయక,

భర్తానాయక - లతీఫా - జోహూర్ - అస్మక్ బేగు - సుల్తాను బేగు - వెంకోబరావు.

సుల్తానా:-- సభాస్థారులారా! రాజమంత్రులారా! రాజ్యాధికారులారా! సావధానముగా నాలకింపుడు.

ఆ బాల్యముగా నాచేఱోషింపఁబడి యధికారగౌరవములనంది జలదర్శము నవాబుగా నుండిన అస్మక్ బేగు ఛాజీద్రోహ మొనరించినాడని మాయెఱుకకు వచ్చినది. నమానోత్త మ్మాధికారుల యొద్దుట కాఫ్రోక్రముగా వానివిచారించుటకై వాని నిభటికి రప్పించినాను. శుభిచారణ పట్ట ప్రగలుబహిరంగముగాఁ జేయఁబడును. మీరందఱు చక్కగా గమనించి మీ మీ యభిప్రాయములిండు. మీన్యాయాభిప్రాయంబుల కంతరాయములుగా బాంధవ్యస్నేహ దాక్షిణ్యంబులు రానివ్వకుడి. (హైయాల్ ఖాసుంజూచి) హైయాల్ ఖా! అస్మదే గును దెచ్చి యిటునిలుపుము.

(హైయాల్ ఖాను అస్మక్ బేగునుబట్టికొని నభయెదుట నిలుపును)

(అస్మక్ బేగునుజూచి) ఓరీ! నీవురాజద్రోహ మొనరింపయత్నించిరివని మాయెఱుకకు వచ్చినది. నీనానేరంబొనర్చిరివా?

అస్మక్ దే:--ఏమి! నాపైకట్టి దోష్టబారోపించిన వారెవరు?

మల్లానా:--ఓరీ! ఆవిసినియెక్ నేనాధికారియైన యాఖ్యాతయనుకాని పశమునఁగొన్ని కాబులు దొరకినది. ఆకాబులేనీవేకథాపాపము ముఖ్యాధికములుగానున్నవి. అది నీవువ్రాసినదేనా చూడుము?

(వెంకోబరావాణులు అస్మక్ దేగుకిచ్చును. వాడువానిఁజూచి)

అస్మక్ దే:--ఈకాబు లన్నియును నాచేవ్రాయఁబడినవేను.

ఖాజీసా:--(సభ్యులఁజూచి) సభ్యులారా! ఈ దురాత్ముఁడు వ్రాసినకాబులన్నియుఁజమిప నొందిన మగును. ముఖ్యమయిన యొకకాబును జదివెదను వినుడి.

[3 యంకము మొదటిరంగములోని కాయవముఁ జదువును.]

[జనులందఱులేచి యీ రాజద్రోహినిఁ జంపవలెను అక్షయమే తలఁగొట్టవలెనని కేకలు వేయుదురు.]

అస్మక్ దే:--[వారినిఁ గోపమునఁజూచి] స్కూలారా! శ్వాసకోన్యాయమున మొటిగెదరేల? నా మిత్రులు “ ఇమ్మాలుముల్కు ” “ ఇల్లాజాఖాక్ ” అనువారు జీవితముగానుండినచో నాకాబులో వ్రాయఁబడినంతకంటెను హెచ్చుపరివేయించుటెని. కార్యము మిఱి పోయెను. అయినది యయినచేను. కానున్నది నా దురదృష్టఫలము. అడిముండలబలె మేరేల మొటిగెదరు?

[జనులుమరల చంపవలెను తలఁగొట్టవలెనని కేకలువేయు.]

చాందబీ:--(జనులఁజూచి) జనులారా! ఇంచుక నెక్కువించుడి. అవ్యవస్థితచిత్తున కలుకగాక వివేక ముండునా? ప్రాణముపై నిరాశగొనువానికి మానముండునా? (సభ్యులనుఁజూచి) సభా స్త్రాదులారా! ఈ దురాత్మునకు విధ్యుక్తమయిన శిక్షయెద్ది?

ఖాజీకురుద్దీన్, “ బిఘాంసంతం బిఘాంసియూల్ ” అని యొన్నది, మరణమే వీనికి వండన.

సభ్యులు:--(అందఱులేచి) మరణదండన మరణదండన.

అబిస్స:--(లేచి) మాతా! నానికి మరణదండన విధింపక మనువు నామనది యొకటికున్నించి విందురని వేఁడెద. వీడునాకు బంధువు. బాల్యమిత్రుఁడు. చిరకాలమునుండి భయభక్తిచే మిముఁగొలిచి యితఁడు జరచేగ్రహంగిన మన మల్లానాచేగుట నేకపుత్రుఁడు. ఆ మూడుకాళ్ళ ముదుసలి సందడిలో రాజాలక నగరి బహిర్భాగమునఁ బులింతుచున్నవాడు. వీడిని రించిన ద్రోహం బవాచ్యంబైనను నీది నిపుటికి కున్నింతురని వేడికొనియెద.

చాందబీ:--(తలయూచి అస్మక్ దేగునుఁజూచి) ఓరీ! తీర్పుఁజదివెదనువిను. రాజద్రోహమను వేరంబు నీ వొనరించినటుల స్థిరపడినది. ఇట్టి ద్రోహుఁలకేసి రాష్ట్రమునకు నరుంతులము చెచ్చితివి. జనులనెక్కుదికి భంగమొనరించితివి. నీయత్నమే ఫలించియుండిన మా ప్రాణంబులెవ్వఁడో పోయియుండెను. దైవాన్యగ్రహంబున నంతటి ముత్తుదమ్మెను. నీవు మరణార్థుండవు. ఇంక నను నీ తండ్రి శతవృద్ధుఁ టలవనోన్ముల్గున కుభారంబు మూర్ఛివలెనకిది ముగ్ధుఁడవై పుట్టి

రివి. అందున నేకపుత్రుడవు. నీ మరణంబుచే నతనికి ఘోరవ్యసనంబు సంభవించు. అక్కరణంబున నీకు మరణవంశంబున విధింపక దేశభ్రష్టునిగావించ నాజ్ఞయొసంగితిమి. ఏకారణంబున నైనను నెత్తఱివైన నీవు మా రాష్ట్రములలో నెచ్చటనైన నగవడితివేని నిర్విచారంబుగ నీ శిరచ్ఛేదనంబొనరింప నా రాష్ట్రపు జనులెల్లరు స్వాతంత్ర్యములై యుండురు. బ్రహ్మదేవుడే మాయెడుమరుండి లోలఁగఁము.

(ఆస్కాజేగు నిలిచియుండును.)

దర్శితుఁడు:— (జోరియూడెని) తాఁజేయువని గంపర్వులు నేసిననునది నిజమయ్యె. మనమేల వానిపై జేయవేరంతాహోపించవలెను?

జోరియూ:--ఎలదు ఎలను. వెలిపమట సిగ్గులదేటు.

చాందుబీ:--ఆస్కాజేగు! ఇతఁ నిచటనుండి వెళుము. నిలువవలదు.

ఆస్కాజే:--తల్లీ! నాకు మరణవంశంబున గుఱుమైయుండెను. ప్రాణాభారమయిన వారను నివ్వవేని నాకే ప్రాణంబే వ్యర్థమగు.

చాందుబీ:--ఓరీ! నీ భార్యయెవరు?

ఆస్కాజేగు:--చం. అదెగును జోరియూయనెడి యమ్మలమిన్న సఖాంతరంబునకొగుదురుగ నన్నుజూచియును గూర్చునియున్నది సిగ్గుమాని; యామవవతి నాదుదార వినుమా యతి వేగమె యిమ్ము దానినికొచదురున సానియుంబలెను సత్కులమానిని యుంట సాజమే?

ఆ ముదుసలిపద్ధ తద్దయు సిగ్గుమాని ముద్దులుగులుకును గూర్చున్న ముగుదయే నాముద్దియ. వరస్తీ ప్రభుభులన్న సభలకు వచ్చుట సిగ్గులపాటుగాదా? సానులకదిచెల్లు.

చాందుబీ:--(కోపమున) ఓరీద్రోహీ! అధికవ్రసంగమునేయకు. అస్థానము దేవతాస్థానముగాదా? ఆకన్నీయ నా మన్ననకుం బాత్రురాలా. నా యానతి భంగ నిచటికివచ్చినది. ఇందేదోషమునులేదు! ఆ నాతి నీ దారయేనా?

ఆస్కాజే:--(నవ్వి) ఇటుల పలుకుట చోద్యము. అనాతి నే మతసమ్మతముగఁ బరిణయమయిన తరుణి. ఇందు నందియందేమియులేదు.

చాందుబీ:--(జోరియూ దిక్కుంజూచి) బిడ్డా! జోరియూ! నీవిమాట వింటివిగదా? నీవు కానిభార్యవేనా? జోరియూ:--(కన్నీరుఁగాక్కుచు వగలుచుండును.)

దర్శితుఁడు:-- తల్లీ! వెలుపకు. సభ్యులందఱు నైవసమాసులు. నీపాలి నైవంతీ ముత్తానాచాందుబీ. శుద్ధతేతస్కులకు భయమేమి? నీయుదంతంబు వెర్వంబుఁ జెలుపుము.

చాందుబీ:--అమ్మా! భీతిలనేల? ఉన్నది యన్న తిరునఁబలుకుము.

జోరియూ:--తల్లీ [నలుదిక్కులంజూచి]

మ. జగదీశ! నాదుచరిత్ర దుఃఖికరమే సభ్యులికొ విస్వఁగా
శ్రవణమీర్తి జగత్ప్రసిద్ధి యగుటల్ దానెంచ కిమూఁగుదా

ఇనుగాచే తనదారనేననుచు వాచేనాడు బెన్లెన్
నను? నుద్వాహము సల్పి రెవ్వరోగో! యన్యాయంబులిట్లుండవే?

[అరుదుఁ దలపించి కప్పిరుఁగావ్వును]

ముల్లా:— [కోపమునలేచి] తల్లీ! వీడికి నొకగడియ శిరిసుఁడుగా నున్నఁ బరవాదులనందఱినిఁ
దనదారలని పరిభరించుఁ గావుర వీఁడు హంతిత్వము. వీడిచోర్యాలి బెడ్డికార్యంబు
నిర్వర్తించవలెనని నన్నుంబలిపించి యొకపురుషునకుఁ దమజీవేపంబు కల్పించి నా యెదుట
నిలిపెను. కొన్నిచ్రక్షలచే వార్యునిమంబు నే నెరింగి యాపిందిరి. అందులకువాఁడు
కోపగిలి ననుం గౌరవహీనతిగా మాటలాడి పంపెను. నన్నుఁగాదరి బలమర్థమునకు మఱి
యేముల్లా కాలిడలేదు

అస్మక్ దే:—[గుడ్డెఱ్ఱఁజేసికొని ముల్లానుఁజూచి] ఛీ పందీ! వంతుకు, ప్రవచుమున నీ కొకఁడేనాముల్లాని
వీయబ్బవంటివారు ముప్పుచిమూఁచికోట్ల ముల్లాలున్నారు.

[వభికులందఱాస్మక్ దేగు నోటిపైఁగొట్టునమనిలేరుడు]

చాందుబీ:—భాత్యవరులారా! విగతవివేకదిక్తుర కాదు కూతలకా యితరికినుక? చలదు. నెక్కుదిగ
నుడు [జోరయోచుఁగని] జోరియా! నీ వెపుడయిన వీని గృహంబుఁ బొచ్చియెఱుఁగుదురా?

జోరియా:—[లేచి]

కం. జననీ! యొకదిన మటవిని
ననలందేబోయియుండ నన్నచట పోనగా
రనుభటుఁడు బట్టకొనిపో
యెను వాపోయినను నీచు నెడకు స్థలిమిక్.

చాందుబీ:—ఏమి యింతటిదౌష్ట్యమా! [కొత్వాలుంజూచి] హైయాకోభావా! ఆజోహూరిచట
యెన్నఁవాఁడా?

కొత్వాలు [జోహూరిని యఱుచును.]

[జోహూరు ప్రతేకము భాద్రప్రమాణముచేయించును.]

చాందుబీ:—ఓనీ! నిజమువలుకుము. జోరియా యుదంతంబు నీకేమిదలియును?

జోహూరు:—తల్లీ! అల్లితల్లిదండ్రు రెవరో నాకుఁదలియదు. దర్శింపఁగారి మనమరాలు.

చాందుబీ:—అనిషయంబు మాకువలదు. ఆయబలకు బలవంతముగ నీ వెపుడయిన నెత్తికొని పోయి
యంటివా?

జోహూరు:—(వక్షంతురు నలుదిక్కులంజూచి అస్మక్ దేగుదిక్కు ముఖమై! ఓనీ! చండాలుఁడా! నీవు
చెడితిని నన్నుఁజెడిపిలిది. దుష్టనేన నద్వమిచ్చుననునని తిరమఱితిని.) (రానింజూచి
కేలుమోడ్చి తల్లీ! నాకుత్తక నీకల్లిలోనైనది. ఈవెదలకు ననుం బ్రాణభీతిగనునీని నాజే
నిదిడ్డకు బట్టి తెప్పించెను. నేఁబట్టితెచ్చి లరిపానకనఱుగిని. అరాప్రియంతంజు నీకనన్తి

యేర్పరుచుకొను. మరుదినము వీడు ముల్లతోబోల్చుచుండ రంగానాయకుడీ యంగన
నెత్తికొనిపోయెను. వీడు సర్వస్వము గోలుపోయినవానిబట్టి యేడ్చెను.

అస్మక్ బే:--- ఏ నీడుచా! నేచెట్టిన యమ్మను నీకు బంధిమాంసుమయ్యెగా!

చాందుబీ:-అస్మక్ బేగు! చానినిట్టెక్కు. ఎమయిన నడుగవలసియిందిన నడుగుము.

అస్మక్ బే:-వీడు నాకు స్త్రీలంగూర్చు నీడుచు. వీనినా నేనడుగునది?

చాందుబీ:- (జోరియా దిక్కుంజూది) చిద్దా! లతీఫ నిన్నేమిచేసెను? నీవెటు దప్పించికొంటి.

జోరియా:-

కు. జననీ! నేనటులుండఁగా నెచటెదో చాతుర్యముల్ సల్పుచు
ఘనుఁడా “యాస్మను బేగు” నిన్నుఁగరుణగామించె నీభాగ్యమే
మని నేబల్కుదునంచు నాడఁగ విపాదాధీనఁడై సుక్కికం
టిని భీమాంబను తాతకుఁ డెలుపుమంటి దుఃఖివృత్తాంతము.

అస్మక్ బే:- (కోపమున బండ్లుగొఱుకుచు చరణములు నేలకుంజూది) హా హా! జగజంతా! చాండాబీ!
భీమీ! నీకృత్యంబాయెది? నేఁబ్రతికితి నేని నినుఁజంపకమానను.

చాందుబీ:-ఓరీ! ప్రేలకు విచారణగానిమ్మ (కొత్వాలుంజూది) హైయాట్ ఖాక్! ఆ లతీఫాకు, నిగి
పింఛము.

[హైయాట్ ఖాక్, లతీఫాయని యఱుకును. లతీఫా ప్రవేశము. ఖాడీ ప్రమాణము
చేయుచు.]

చాందుబీ:-లతీఫా! నీవు నేయనది నేవకాన్పని యయినను మానమర్యాదలకే కొఱంతయులేదు. ఉద
రపోషణార్థంబు పేదలునీచవృత్తియవలంబించినను వానిహృదయం బేకళంకమునకుఁ జోటి
వ్వక శుద్ధముగానుండును. కావున నీవు నిజమాడుమనని నమ్మినాను. వీఁడాకన్నెను బెండ్లి
యాడినాడా! నిజమువలకుము.

లతీఫా:- (అస్మక్ బేగు దిక్కుంజూది) ఏమండీ! ననాబుగారు! స్థానాధికారబలమున్నవని యల్ల
నాఁడు నాకంతంబునకు మీకరవారంబెత్తితిరి. ఆకృపాణంబిప్పుడే మయ్యెను? అంతటి మిడి
నిపాటెంతటి వానికైనందగునా? మీపనియిప్పుడు కప్పలోకకు దిగెనుగదా!

చాందుబీ:- లతీఫా! వానితో మాటలాడవలదు. వానిభయమావలదు. ఈకన్నయ విషయంబున నీకేమి
చెలియును? యధార్థముగవదింపుము వీరిరువురు భార్యాభర్తలైనా?

లతీఫా:- రామరామ కాదుకాదు! ఈమగువ నాపొగుమహాతు తగలియైన నెఱుంగఁడు. బలవంత
ముగఁ బెండ్లియాడ యిత్నించెనుగాని దెవాసుగ్రహంబున నీములాకు మంచిబుద్ధిపట్టి నీని
దుష్కృత్యము నెక్కులకుయ్యెను. అరాఁగ్రియ మహానభావుఁడు రంగానాయకుడీయునిద
నెత్తికొని పోయెను.

చాందుబీ:- (అస్మక్ బేగునజూది) నీవేమయిన నడిగెదవా?

అస్మక్ బే:- (లతీఫానుంజూది) ఓరీ! నీకన్నుంబడిగది కుక్కకుఁ మరొఁడాకమిచ్చినట్టయ్యె. ఇది నా

లంఘనం. వెంట దొంగలకెడియాలు. తన్నుకడిలి యానారినిఁ జరిగయ్యెనెడినది యన్యతఁబడెనని
లాడుచున్నయది.

లతీఫా:— నిజము. తనకు గానిది తలారిలంఘనం. ఓరీ! తెంచినబంటూ! ననుకొనదా? గోడనుకొనదా? గాడిద
కుంటువడుకునది ముడిదిలివా? ఏమిటా నెదవు? నిర్దేశప్రదేశమున అలదుర్గము కొట
యనుకొంటియాయది? ఇరటం అల్లనిమాతల్లియన్నది. నీకు వెలవను! ముకాత్తా! రఘు
నాథుడను విప్రదిగోడి వదితావేమంటాల్సి ముల్లవద్దగులువలేదా? ముల్లకును నీకు
దేవతైశ్వర్యాయమునఁ గలహము ఇరుగలేదా! వెంటనే బోరియారోయెనని కేకలువిసరద
లేదా? పెండ్లియెపుడాయెను? ఎవరికొంటలు గూర్చుండలదిలిసి? కట్టెవంక యగ్ని తిద్దు
నట్లు నీకాత్మత యిత్రమగదా కాంతియగును.

చాందుబీ:- లతీఫా! నీవు తెల్లము. (సభ్యులంతా) ఇంకా ను హెచ్చుసాక్ష్యమువలదు. (అన్నక
లేగునుఁబాది) నీకుఁబెండ్లిచేయించిన ముల్లాయన్నవాఁడా?

(అబూకర్ అన్నక లేగునఁ గనుసన్నఁజేయును)

అన్నక:- ఉన్నాడు. ఇరటనేవచ్చియున్నవాఁడు! అదిగో. యతఁడేను (అని అబూకర్ నుఁబాదును)

చాందుబీ:- హూ హూ వారేనా? (అబూకర్ నుఁబాది) వీకుండీఇటురండి (వచ్చును) (భాణినిఁ
బాది) భాణిగాదా! వీరినిఁ బ్రహుఁగముచేయించెదరా! (భాణి ప్రహుఁగముచేయించి)

భాణి:- (అబూకరునుఁబాది) మీసేరేమి?

అబూకర్:- నాసేరాలూకర్.

(భాణి తనదా త్రిమంతయువెనకఁ గానిగారింబాది యాపేరుగలముల్లా మానేశముననే
లేదని వదించును)

రాణి:- అయ్యా! మీరేయూరి ముల్లగాదు?

అబూకర్:- తల్లీ! నాది హుళక్కిపురము.

కార్యదర్శి:- ఏమీ! హుళక్కిపురమా! అట్టిగ్రామము మారాష్ట్రములోలేదు.

అబూకర్:- మీరాష్ట్రములోనిదని యెవరుచెలిసి?

చాందుబీ:- ముఠేరూరాష్ట్రములోనిది?

అబూకర్:- పంచకపంచక రాష్ట్రములోనిది.

చాందుబీ:- అరాష్ట్రము హెచ్చుటయన్నది?

అబూకర్:- పంచమగాళములో.

భాణి:- ఏమయ్యా! నీవు ముల్లాయెత్తజైతిని ఎవరులేసి?

అబూకర్:- మానంశమే ముల్లవంశము. మాపెద్ద తాత తల్లి పెద్దమ్మలల్లి పెద్దమ్మనంది పంకరాజు
పర్యగా వచ్చివది.

చాందుబీ:- ఊహము. ప్రతిపంచంశంయ్య మనుమలుగిన్నామా? మందిది. తనకన్నులము మారెత్తజైతను
బాది యెఱుఁగుదురా?

అబూకర్:- హామీగమ్మ లిపిమక చుక్కపట్టుకనున్నది. ఆరదుడి వాసకంబుక రానిమ్ము. గుత్తింపెద.

చామరీ:- (బోరియానుబాది) బిద్దా! ఇందుక ముందరికొమ్ము. [అబూకరునుబాది] దామరీ.

అబూకర్:- ఏగామీగమ్మని తలమూచి నవ్వెను | హామీ: ఈవిల్ల బుద్ధురము దర్శింపగారి మనమేరాలగాదా? .

చామరీ:- అవునండి అవును. ఈ అన్నక బేగును చాలునా? అబూకర్:- లేదునును లేదునును. చక్కగా చాలును

చామరీ:- ఈ పురుషునకు నాతరుణిని మీరపుడయినను తెండ్లిచేయించినావా?

అబూకర్:- (నలుపిట్టలంతాది ఆలోచన నభినయించు వానిగా మిమ్మలెవరూదు) ముమ్మనవ్వచు విడిలింప నదియూడి క్రిందపడను.

అబూకర్:- (బాసిగానువంగి) చిక్కను చిక్కను గడ్డముచిక్కెను ముట్టానిదక్కెను (అనినప్పుడు)

చామరీ:- ఓరి మర్యాదేదా! నీవెవడవు! నిజమాడెబగుతుము.

అబూకర్:- తల్లీ! నేను విప్రస్థినిని. ప్రభుత్వల యాస్థానములందు పనిదములు సలిపి యుదరపోషణము గావించినవాడ. ఈ యాస్తుక బేగుయొక్క యాశ్రయము.

ముల్లా:- (లేచి కోపముతో) తల్లీ! ఏదే నాడుబోరియావేషముకాల్చి నన్ను గిక్కిరించెదవలెనని

అబూకర్:- (రఘునాథుడు) ఏమండీ ముల్లా గారు! స్వకాలికైరి చత్వారో యమకాస్త్రము సాధించు చున్నవారా? మా ముల్లాగిరి మీముల్లాగిరితో సమానముగాదా? పెండ్లికూతురింటికి

నుండినపుడు పెండ్లికార్యంబు నలుప మీరునిరాకరింపరి. పెండ్లికూతురిట్లువిడిపోయిన విదవ చుక్క పెండ్లికేసు చేయించిని. పులితమానకును భయమేకమయ్యెను కాదా?

అన్నక:- (కినుకచే వానిన్నటకంబోవ హాయిలో ఖాక బట్టికొనిలువును (జనులులేది) శిష్యుడ దయార్థుడుగాడు. కట్టి ముండ్లపెదొర్పితము. సూదులుపట్టెలోదోషి పొత్తింధింపి.

చామరీ:- సభాస్థాపకారా! వీరిపైకుండు సాక్ష్యమంతయు వింటిరిగదా? మీయభిప్రాయంబేమి?

భర్తా వాల్:- (లేచి) ఈకన్యయ తప్పించుకొని పోయినవిదవ వీడెనరిచిన సాహసకృత్యంబే. చామరీ: బాబులు వెలివేయును. వాసుని మన్నించి వానిం విడివించగోరెదా? (అనుచు రెండుమీను లిడును)

చామరీ:- (కోర్కెతర్కములతో) వెంకోవరావు! ఈమీమీదడవుము.

వెంకోబ:- (తిలకింపు తృప్తియరంగములలోమండు బాబులు చమ్రును)

సభ్యులందఱు:- (పక్షపాతముగ) వీడుమరణార్థుడు నందియములేదని ప్రతిపక్షము.

చామరీ:- పట్టమరాత్మా! రాజద్రోహమునకు దురనిధి యున్నకు చేకరప్రవృత్తయ చాలుననియించితి నిత్రవంతకంటె నధికంబగు కన్యావహంబును నేరము నీపై నిస్సందేహముగ స్థానించు

బడియెను. నీకు విధియగునని నీకుఁబడినను విడుము. (నుత్తానచేరు తలమీఁదనుఁడు బ్రతి
కించును. జనులు లేచి యిచటకుఁచి యిచటకుఁచియని కూర్చుండఁజేయుచుండఁ జూర్చుచుచేరు
రాణి గాఢి వర్ణవసవిచును) నుత్తానచేరు గారు! ఇప్పుడెదురుముఖ మీరేలవచ్చితిరి?

ఉ. చల్లని నీవ్రభుత్వమునకు జల్ల కన్నులక యింతకాలము
జెల్లెనునామ వాఁగిఁగముఁజేకుతె నైసను భుభిమింత సా
యుల్లముఁజేరదామె నిపుడోపను పుత్రవియోగ దుఃఖమో
తల్లిలో! పుత్రభిక్షయింక దల్లెర వానినిఁగూడి మక్కఁకు.

నల్లీ! ఈరాత్రియనకై నాయాఁబునంతయుఁ గోరువచ్చి మీపెద్దల విశ్వాసమునకుఁ
జాఁగుఁడనైతిరి. యాదవకులంబున ముసలంబుఁబట్టివరిలి నిపుడిదుడ్డుత్రుఁడు నాయంప
హిలువలంబట్టి యిట్టికళంకుంబు నాకులంబునకుఁజచ్చె. ఇట్టిదురాత్ముఁడు పుత్రుఁడని భుగ
ద్వాంశేయుని గుండెబండఁజేసికొని యూటకుండుమన్న నది యేమిపాపమో చాల్చి
యిచ్చెడు. తల్లీ! నాకుం బుత్రవిషయమంగలివేసి వానిగట్టికొని మక్కాకంఠోల్లు
కాలంబు గడిపెను. ఇదియే వాఁప్రార్థన (అనుచు నేలపైఁబడును)

వాంఛవీ.. నుత్తానచేరుగారు! రెండి థాడి. వృథావృథకలో మీఁతటిసంతాపము నంపటిశ్లేనేయని
చింతింపెద. దైవసంకల్పమున కావరేమి నేయిండురు?

నీ. పండితపుత్రుఁడు పామరుఁడగుఁగాని
చర్చింప వానికిఁ జదుపురాదు
శూర్యుతనయుఁడు భీరకుఁడగుఁగాని
యూరి వానికిని వైష్ణంబురాదు
ఆచార్యసుతఁడు దురాచారుఁడగుఁగాని
శీలక వానినిఁ జేరరాదు
ధనికుని కొడుకు నిష్కనతఁగుండునుగాని
శ్రీధి వానియెంతకు జేరరాదు

గీ. కనమె లోకాదు భవనమున మనమునీని?
నేలమిముఁజోలు ఫీరులు జాలిఁగుండ?
వలదు వడలుండ దుఃఖింబు హనికగున?
చెడిన యంగంబు విడిచింప జెల్లుఁగాదె?

పల్లెమీసకుఁ బూర్వపుడును భంగిమనకుఁ విడికియ. ఇదికి నభివృద్ధి నుత్తాన
స్థానమును దుర్గాపాదంధులు జన్మింపుట నహింసయును నీ మిముఁజోలు. పల్లె-ర్తిలంకకు
నిట్టి దుష్కర్తి మాదియుండు పుట్టెను. నీదుష్కర్తయందుగాఁగూర్చి ఇయ్యవచ్చు మీయభివృద్ధి

నిరాకరింపజాల. కావున వీనిచేతభ్రష్టునిఁ గానిందితి. ఇదియేనాయాజ్ఞ. [కొత్వాలుం
కాచి] వీనిని నారాష్ట్రమునుండి వెడలఁదోలుము.

కొత్వాలు:- [అన్యక లేగునుఃబట్టి యీడ్చికొని పోవుచుండ నందున్న కొందఱునపుడు దురాత్మునకుఁ
దగిన కాస్తీయయోధుడు దిక్కులేనికన్నె నెన్ని పన్నములఁ గెడిచెను. వీని నీతలేని నిట్టడివియే
గతి యనియాడుదురు]

అన్యక:- [వారింజూచి కినుకతో] అడుచానిలింబోఁబడిన వెడఁగులారా! చేతభ్రష్టుఁడని తిన్న
నన్నుఁకాచి నవ్వకుడి.

కా. మందప్రజ్ఞలు మీరు నన్నుఁగని యీమాడ్కిఁ హాసింపంగ నే
నెందఁ దుఃఖము జేవముండినను నెందున్న నివ్వడన్ను ద్రియఁ
సందేహంబును లేదు నమ్ముండిది మీసలో దువ్రచు న్నల్కెదఁ
గుండ న్బొందను భీతిఁడెందమున, మీకున్మృత్యువై యుండెదఁ.

హైయితోభా:-నీరి! కదరకు. వ్రల్లదములాడకు. వెట్లము వెట్లము. [అనుచు వీడ్చికొనిపోవును]

చాందూకీ:- చిద్దా జోరియా! యిటురమ్ము. నిష్కళంకవలియగు వీయందొక కళంకంబుఁగల్పించి
యోకులనావకుఁడు నీకునంబుఁగలఁచెను. పాపాత్ముండు పోవుగతిలింబోయెను. వంకలేని
సుంతనములేదుగదా! గతమునకుఁజిలించుట మతిమాంద్యత. నీనిక నారక్షణయం
దుండుము. వెఱవవలదు. నేఁబుత్రసమానునిగాఁ జెందిన యాఅచిన్తోభాకు నిన్నిచ్చి
లేవడికినంబుననే పరిణయంబొనర్చెద.

[గుర్రులందఱు సంతోషము సంతోషము నవ్వుతము.]

ఇదిగో! నభాస్తాకులందఱు నామాటకు నవ్వుతించిరి! వీకును నవ్వుతముగదా?

కోకియ:- [సిగ్గున]

కం. మారా! నీయానతికిని

నాతరమే మూరువలుక? నాహృదయంబీ

వేలీరుకుఁదెలిసితివా?

యీతఱి నాపాలితల్లి వీవు నిజముగఁ.

తల్లి! సర్వమునకు నీవేస్వతంత్రురాలవు. కావున నన్నెద్దియునిచారింపవలదు. నీయానతికి
చర్చించుచుండెద.

భటుఁడు:- [ప్రవేశించి] మాకా! గోవాదొరతనమువారినుండి రాయభారియొకఁడువచ్చి ద్వారమునఁ
గాదియన్నవాఁడు. అట్లయింప విలిచికొనివచ్చెద.

చాందూకీ:- రప్పింపుము.

గోవా:- [ప్రవేశించి రాణికివందనంబులిడి] తల్లి! గోవా దొరతనమువారు తమకు నకులిడి యీ
జూనునందివ ననుఁబంపిరి. ఇదిగోవా (జాచివ్య రాణిగారందీకొని వెంకోజాపందికునిఁ
బాటుకొనివచ్చుడు. అతఁడెంత చదువనారంభించును)

వెంకోట:- మల్లనాచాదులీ రాజిగారికి. దాంమేధియ్యానామకర్కు భండనంబులిడి చేయి
విన్నపము. తమకు నమాదున్న రాజీకులకును నానావంతులైన జయలక్ష్మి తమయందు
సెలకొనెనని విని వార్షించితిమి. అట్టి యిక్కట్లుకాలంచున రాష్ట్రాధికారులు గొండులు
రాజద్రోహులై రాజవంశనకు లోబడిన విని ముదముండిరిమి. ముదగల్లులో మాయధి
కారంబునకు లోబడి యచట మతస్థానివాచార్యుడుగా నుండిన యాళ్ళేదాయును
పొందరియును వానిసోదరియును రాజద్రోహులకు నానావంతులై యున్న కారణంబున
వారిమీరుచెఱచెట్టి బీజాపూరియందుంచివారనిది యట్టివారిని విచారింది దండించ
యల్పించినారము. కావున మీరామకర్కుల విచారించువలెను.

ఇటుని విన్నవించు

దాంమేధి యానైయామకర్కు.

చాండులీ:- ఏమీ! ఆళ్ళేదాగాదు రాజద్రోహమొనరించెని యెట్టిమూర్ఖులయిన దలంతురా? మేరీ
దుర్మదతకుఁ నుజ్జయించని చగవారైవం బలుకవగునా? [గోవా యధికారింజాది]
మీదొరతనమువారు వీరివిషయంబునఁ బొరబడినారు. ఇచట జరిగిన విషయములంబట్టి
చూచ దాండి మాగోయను జూడింతటి ద్రోహకార్యంబు లొనరిందినట్లు స్పష్టమయ్యెను
[వెంకోటా పండితునింగవి] వెంకోటా! ఇచటి విచారణలో జరిగినవిషయములనెల్ల స్పష్ట
ముగావూసి దాండియాగో కాములు గోవా దొరతనమువారికిం బరిపుడు. [ఆళ్ళేదానుఁ
జాది] పొందరిగాదు! మీరును మీసోదరియును మీయధికారులయెదుటఁబోనగు. ఇచట
జరిగిన వృత్తాంతమంతయును చెలిపి మీపరమసాక్ష్యమిచ్చుటకు మాయధికారి యొకఁడు
మీ వెంటవచ్చును. అచట మీరు నిర్దోషులని స్థానించి యాచున్న గయన నానోష్యవర్గమున
సుఖముగానుండును. [సభాస్థానంజాది] సభ్యులారా! మీ రాజాగాదు లేత తురిఁ
జేరుదురు. రాచకార్యములింతటిమండి వారినినప్పగింతపెట్టి నేనమాదున్నగయనకు వెన్నెడ.
(కార్యదర్శింగవి) నేడొనరింతదగిన కార్యంబున్నదియో?

కార్యదర్శి:- తల్లీ! మఱియేమియులేదు.

(మల్లనాచాండులీ సభ్యులు నిష్క్రమింతురు.)

భండు:— మఠాచార్యుడైన నేమి? మఠస్థాపన చార్యుడైన నేమి? వానికదా... చేసేదికాదు
 దూరేదదొప్పురిగవినె... యునుసామితి. నిలుపనిబియ్యన్నది. వానము అట్లేదాయను
 వానిది యెంతటివస్తువు! ఎంతటిపండితుడు! అతనిసాదిరి యెంతటి పాపధయుఁడురా!
 భోండు:— అవునయ్యా! వారిని సామర్యకాగ్ధులుము, నిష్కర్తవీ మోక్షమువాని. వానికి ఏదే
 పోషించితిమి?!

భండు:— అయినయ్యా! చావుకొనినట్లులమీటు నాకున్నది. ఆ స్త్రీమొందరియెడల దానికాది వినికి
 రివ్వులేవులు. అట్టినట్లు. అన్యతావదాదులను నోడ. చానియనుకొని. నవకాదలము
 లాదాదించెనట. ఆయనలను బలాత్కరింపయింతిచెనట. ఈపాపముచాలక నీచాపురిము
 నందలి రాజనాథులను బలముతోడ బోడ్చడెనని బాగాననుచు వారిచే మీగుల రొక్క
 ముచ్చించెనట.

భోండు:— ఏ! ఎంతటిపాపము! వానిని వెయ్యిరూరు లులిడినను గలిగితను.

భండు:— ఒకరూరకి వ్రాసెములుపోవును. వెయ్యిరూరులెటులయ్యా చంపునది?

భోండు:— అటు కాదయ్యా. ఉత్తరీ. చావకమునుపు చెరిగిన పక్షిండుమరల యిరినేయుదు రావలెను.
 ఇటులయిన దుర్మార్గులు భయపడుదురు.

భండు:— అంతటిహింసకు గుఱిసేయుట ధర్మముగాదు. పాపము వాడెమి నేయును? కామాతురుడై
 కనులుగానికి యిట్టిదుష్కర్మ మొనరించినాడు. మానవును తురంగము బుచ్చియు రాతి
 పశువు మీఱిన నవరావగలదు?

భోండు:— నీమయా! అటులాడెదవు? వివేకమును కల్గెనున విగబ్బిరిచో మానవ తురంగమేటు వశము
 మీఱును? అదికదా మానవధర్మము? వివేకము లేనిమానవుడు నరవశువుగదా?

భండు:— అవునయ్యా! నేర్పినవీగులు గుమ్మరింపవచ్చును. ఆ నీలిరీతి నటించుటకష్టము. అందునస్త్రీల
 విచయములో నీలిననునరించుట యసాధ్యము. కావుననే నేను నెలకలఁజూడెనని నిర్ధరిం
 చితిని.

భోండు:— కేకానివారి బ్రతుకింతయగదా? భీరుడు వారులమధ్య నుండియు వారిమాయావాసర
 లకు లోకగాక తన భీరత్వంబుస్థాపించు.

భండు:— అట్టిభీరుడు బ్రహ్మచారియన నరుడు. అవివేకవీర మదియేమోగాని యెరువు నీరులేకవృక్షమై
 మానవశ్రమియనఁ బెరుగుచుండును. అనుభవశతకామొకటి తప్ప గానినిభేదించున దెద్దియు
 లేదు. మనశేల్ల యెరుదా మాటలు? భానువారమునాఁడు వానిని నురిపియుండుదు. చూడను
 వచ్చెదవుగదా?

భోండు:— అగత్యముగా వచ్చెదను. అనుననుభావుఁ డాట్లేదా. యతనిసాదిరి వేధరి మేరియా
 యెడల బసవేదినారు? వారివిదత్తించి ధావలయును. పాపములు బోలంగును.

భండు:— అయ్యా! వారు మనయింటి సరసనే బస చేసినారు. నేడేమిపాకున్న గతునకు వారిరువురు
 వెళ్లులాగునఁ జెవారియొద్ద. ఆత్మదా గారికి ముఖ్యమతాధికారత్య మొనఁగఁబడినది.

భోండు:— అటులనయిన ద్వర్గఁగాఁబోయి వారివిదత్తించి గృహమునకు వెళ్లుదమురమ్మ.

(నష్ట)మింతురు.)

ద్వి తీ య ర ం గ ము.

గోవా, కారాగృహము.

“డి యా గో” బ ల ద్వా స ర్.

డియూగో:- (చఱిలోనుండి స్వగతము.) అకటకటా! కుటిలవర్తనుల బ్రదుకేటులగుట సహజముగదా? పెక్కరింపఁజూయి యెలకలఁబడినట్లుయ్యె. లేలుచూపి వెకలుఁడనైతిని. కామాంధుఁడనై నేఁడలఁచినదేమి? కాకు ఫలించినదేమి? ఆ పీటలకలూడి లీలాలోలుఁడనై సుఖజలధితో నోలరాడందలంచి కుతుక గాలంబుఁ చెచ్చి కొంటిని. రాజ్యంబు నేలఁగోరిన నేను గారాగృహంబునఁగూలితి. అయ్యో! నిష్కృశంకుని నిరసరాధుని నిష్కారణముగ నేఁచిన పాపాగ్ని నకుదైవ మీ ప్రూరదండన విధించింది ధర్మతాగదా? పరశ్రేయోభివృద్ధి నోర్వరినాఁడు సుఖ దూరుఁడుగాడే! నీనించెనియ ననుఁజూలుమాధులు పరుల శాధింతురు. ఇది ఖలబద్ధము.

కం. సరివారి పరువు సైపవి

నగుఁడీధర లేవులులేక నవయునుఁగుందు

ఖరుఁడని ఖలుఁడని దూలుచు

సరసులు రోయుదురు వాని సరస జనఁగఁ.

హా హా! ఇంతటి దుర్మళంబునకు గుఱియయ్యెగదా నాబ్రదుకు? గతజలసేరు బంధంబురీతి నిపు డే కునికొనినసేమి ప్రయోజనము? అటులని కారాగృహంబునందెక్కి కాఱియలు గుతుదును సూరకయుండునా? ఉండకయేమి నేయనను? కారాగృహవిముక్తఁడగుటయెటుల? అయితినిదో చెడినపేరు మరలకుదురానా?... ఉ! ఏమీ! యిటు లాలోరించెదను? ప్రపంచంబున నందఱు ముగుణసంపన్నులే యున్నవారా? లేరుగదా? ముంచివారకుదు. ముంచి చెడుండులు ప్రకృతిజన్యంబులు. ముంచివానికి పచ్చులాఫుమేమి? చెడ్డవానికితోపమేమి? ఉభయులకును శరీరాఘాతసంఘటనగా యదరపోషణ సాధనము? కారీరకన్త ముభయులకు సామాన్యశ్రద్ధము. క్షాత్రున దుర్మార్గుఁడనై మనియెను. హా! ఇందుండి వెలువడు మార్గంబెద్ది? పరిశ్రమ వంటకమగునా? యత్నింపక కన్యకునునా? చిక్కియిగిరిండుటకంటె. వెళ్ళి వెళ్ళి ఖంబుల మేలుగదా?

ఉ. కారన్యఃకెక్కి కాఱియలఁగాయము కష్టమునొంతుమహాదేవ

వైరులునన్నుఁగాంచి నగువాఁడగుదా? తగదిట్టియునిన్చి యే

తీరుననెన శైల్యడి సతీమణి మేరియఁబట్టి కూడద

పొరువసోభుఁడయ్యుఁడని ప్రస్తుతిపాత్రుఁడనై చరించెద.

సరి! సరి! ఇటులాడే యెటువలయును. నాంతాశరీరీతి నామిత్రుఁడు తీవ్రనంగాచి యుండును. ఈశ్రాంతిశైల్యడి పాదయాడవలయును. కాదేని నారాక నిరీక్షించి నిరాకరించిన నామిత్రుఁడు వెకలిపోవును. నేడే విచారణముగించి యధికారిని నన్ను గారఁబడ

(దోయుదురని యెవరెఱుంగుదురు? విచారణకాలమునందుఁ దప్పించికొనుచోను నేఁతెసిన యత్నము నిష్ఫలమయ్యె. మంచిది. ఇతఁడేమికోదవయయ్యె? నాబావగదా రెండవ బామున నీకారాగృహ రక్షణాధికారిగా వచ్చును? అతఁడెందుక నాబుద్ధిలాగునముఁ జూపెద. ఇతఁడెంతప్రాణైక్యమునది? తొమ్మిదిఘంటలుగదా? ఇంక నతఁడు వచ్చుననిఁజూచు. మంచిది రానిమ్ము.

[బలదాసర్ ప్రవేశము.]

బలదాసర్:- నాయనా! డియాగో! ఎంతకష్టంబనుభవించవలసివచ్చెను? నీ సోదరి స్త్రీకృతులవ్యవసం బవరిమితంబుగదా? విచారణా దృశ్యులకు లంఘము లిచ్చియయినను వారిని మనదారికిం ద్రిప్పును నేఁ బడినపాటంతయును వ్యర్థమయ్యెను. ఏమి సేయుదును?

డియాగో:- (కాగ్రాగృహములోనుండి) బావా! వాప్రాప్తియిటులుండ నెవరేమియొనఁగించిన నేమి ఫలము? బావా! ఆమానుషముగా మనుటకంటెను మరణమే మేలని లోఁచెద; అందులకు నేసిద్ధపడియున్నాడను. అయ్యో! ఎంతకష్టపడి ఘనమార్పించితిని? తుదకదినాసోదరికైన ననుభవించను లేదాయెఁగా? నేలపాలయి పోయెనుగదా?

బలదాసర్:- డియాగో! అంతటి ఘనమార్గిక గోలుపోవుట మేలుగాదు. ఎచటదాచితిని?

డియాగో:- బావా! ముదగల్లులో నొకరహస్య ప్రదేశమునందు బాలినాను. ఇతరుల కగోచరంబుది.

బలదాసర్:- డియాగో! దానింజెచ్చు వెరవెద్ది? (అలోచన సభిసయించి) డియాగో! నీగది గాలిగూడు జూచితినియో? ఒక త్రాడిచ్చినచో దాని సహాయమున గోడనుముకి తప్పించికొనిపోయి ద్రవ్యముఁజెచ్చెదవా?

డియాగో:- బావగారూ! మంచియూలోచన వెడకితి. నాసామర్థ్యమునకందుండి దుముకుటెంతపని? ఒకవేళ మరల నే దొరికినను మరణదండన కంటెను నాకుఁ గాఁడగిన పాచ్చుశిక్ష లేదుగదా? దైవానుగ్రహంబున ముదగల్లు జేరినచో నాద్రవ్యమంతయు నాసోదరికింజేర్చి మరణశిక్ష ముఖముగా ననుభవించెద.

బలదాసర్:- డియాగో! అటులయిన నీపగ్గమందికొనుము, (అచట నొకత్రాడు లోనికివేయును)

డియాగో:- (పగ్గమందికొని యటులటులం జూచి) బావగారూ! గాలిగూడు నిండా యెత్తుననున్నది. అందున్న సలాకకు నీపగ్గముగట్టుటెటుల?

బలదాసర్:- డియాగో! నేలోనికి వచ్చినచో నాపై నిలిచి యా యనువకట్ట నండెదవా?

డియాగో:- బావగారూ! ప్రయత్నించెద రండి.

బలదాసర్:- వెనుకవాకిలినుండి వచ్చెద (అచటవెళ్లును)

డియాగో:- (స్వగతము) అంతటి యెత్తుకుండి దుమికినచో భానువారపు మరణము బృహస్పతివారమే సిద్ధించు. మాభావలోనికెరానిమ్ము. వారిపనిముగించి నా తలదగి కాళ్ళయు నెరవేర్చి కొనియెద.

(బలదాసర్ ప్రవేశము.)

బావగారూ! రండి. యిటునిలువుడి. నే మీ పై నెచ్చిన మీయంగ రేఖమాయును. దానిని విప్పదురా? నేను నా యంగరేఖ విప్పెదను.

బలదాసర్:-అవును. (అనుచు సంగివిప్పెను)

డియాగో:- (తనయంగివిప్పి) బావగారూ గోడకుమొగముద్రిప్పి యిండుకవంగెదరా ?

(బలదాసర్ వంగును డియాగో వానింబట్టి క్రిందఁబడతైచి పై నఁగూర్చును)

బలదాసర్:-డియాగో! ఏమి నన్ను క్రిందికిఁగెడపి పై నఁగూర్చుంటివి?

డియాగో:- బావగారూ! కుయ్యకయూరకుండుదు, మీచాందల్యమువడలుదు. మిమ్మిపుడు గట్టెద.

బలదాసర్:-అయ్యో! డియాగో! నన్ను వడలుము. అటుచేయకుము; నాజీవనము తెడవకుము (అనుచు గవలియాడును)

డియాగో:-బావగారూ! మీరు గదలక యూరకుండెదరా ! నాచేతిపిడివాలున కాళుతి యిత్తువా ?

(అనుచు విడివాలుచూపును)

బలదాసర్:-డియాగో! చంపకుము-చంపకుము? నీయూసరిరితిఁ బడియుండెద.

డియాగో:-అదిగదా బావగారి బుద్ధికుశలత? (అనుచు జేతులుగాట్లుగట్టితైచి, బలదాసర్ యంగరేఖ దొడఁగిన కారాగృహమువెల్పడి తలుపుమూసి)

జీ, పంజరమందుఁజిక్కి బహుబాధలఁ జెందెడు పక్షివడి
రంజనదక్కికారఁబడి రాయిడిఁజెందఁగ నెవ్వఁడోపు? నే
పంజక యీ తలంబు దిగనాది విదేశముఁజేరి యెట్టులై
ఫం జేలువారు మేతియగు నావశవ ర్తినిగా నొనర్చెద.

ఈస్థలమున నొకనిమిషమైన నికనిలువఁజనకు, క్షిప్రమునంబోయి వడవఁజేరి తెల్లవాలు
సంతలో నీయధికారుల మేరమీరిన దూరదేశంబుఁజేరెద.

(నిష్క్రమించు.)

తృ తీ య ర ం గ ము.

అస్సా బేగు-సుల్తాన బేగు.

అస్సా:- (సుల్తానాబేగునుజూచి) తల్లీ! ఇంతటినుండి నీకు వెంబడించుమేర మీ కను. ఇంక నెవరిదారి వారిదియ. చక్కాకుదీసులకు నీవేసాము. నేను దిల్లీ నగరంబునకుఁ బోయెద.

సుల్తానా:- దిల్లీలోఁ గార్యమేమి?

అస్సా:- శాదుకుబద్దఁగొలుపు.

సుల్తాన:- బావగారూ! కొంతలోఁ బంటిలేని వ్యాధిఁబెచ్చికోనేరి? కొలువు బలఁబలుపు. ఆకొలుపుగదా నిన్నంతటి కొలవదించినది? ఆకొలుపుచేరు కలనైన స్థలవఁకు. చుక్కాకుంబోయి ముఖమున నుండము.

సీ. సతతవేతన మృహసంతుష్టియవుఁగాని
 నిరతసంతృప్తియే నీచసేవ?
 విపుల విత్తాన్వనావీతంస మవుఁగాని
 నిరపాయమార్గమే నీచసేవ?
 అధికారమోహమదా కృతి యవుఁగాని
 నిర్మలధర్మమే నీచసేవ?
 ఆవిసయాద్యవివేక భవదుఃఖ మవుఁగాని
 నిరపద్యసుఖదమే నీచసేవ?

గీ, నియమవిరహిత దేహవిక్రయము గాని
 నీతియుతహితకర్మమే నీచసేవ?
 నిగమ నిగదిత నింద్యము నీచసేవ?
 నీకుఁడగునేర? తనయ! యీ నీచసేవ?

అస్మక్:-తండ్రీ! సుఖమునకును నాకును నాకమునకు నరకమునకు నున్నంత దూరము. అవమానపన్ని
 గుండంబునంబడి నిలువెల్లంగాలుచుండు నాకు సుఖముండునే? “అనన్యార్జునా దుర్వాక్యం
 మేఘాంతరితకృద్వత్” యనునది వినవే? ఆకటకటా! అంతటి యవమానమా? నే
 గోరివరించిన నారీమణియెదుట నన్ను గేరి దూరిన వైరుల ప్రాణనాయువులు గ్రోలునంత
 పలుకు నాకనులవిద్రవప్టునా?

ఉ. వైరులు మేరమీటి నను వారక దూఱుచుఁ గేర, నేను, నా
 ధారములేనిపాటుని విధంబున సౌవటి, పందఁబొలిలి
 ధారణఁ బ్రాణమున్న నది తప్పినవాఁడనుగానె? యక్కటా!
 యీ రిపురాజి నాజిఁదెగటార్చక కన్నుల నిద్రపట్టు నే?

తండ్రీ! ఆస్థానమునం దానాఁటి సభ్యుల మాటలు నామేనన్నాటి తూటులుబడినవి. వారిని
 ఖండించి నాదారను జోరియాను జేరుటకంటె వేఱునుఖ మీధారణి నాశ్చియునులేదు.

సుల్తాన్:- కుమారా! ఈదలపాదితనము వలదు. నాహితమువినుము.

మ. పగసాధింపఁగఁబూను వాంఛమదికిఁ బ్రహ్లాదమున్నార్చి, యిం
 పుగనుండాదినిఁ గొన్నినాళ్లు, పిదపఁ బోకార్చునమ్మాదము
 వగవఁపన్నాఁడగల్గి కల్పుమతినిఁ వాడించుదేహంబును
 దగదెవ్వారికి నిట్టిబుద్ధి విను నా తండ్రీ! హితంబంతయుగా.

కాలకా! బలాబలంబులెఱుంగక చలముసాధింపఁ గోరుట నేలనిడిదిన సామగదా? నీనా
 యొక్కడవు. బలహీనుడవు. నీవైతరా బలసంతన్నుం. రాజ్యాధిపతియిం. వారివో పిత
 పారస్యుడు మృగేంద్రములతో గణకాబకంబు జోరుబంబుగఁజూ? మరగంబునో. మరకు

మెదరిన విధంబుగదా? తనయా! కొండను మేషము డీకొనిన నేమియగును? నక్కయొక్కడ? నాకలాకమెక్కడ? వలదిట్టిదుర్బుధి. నాహితమువినుము. తాలిమిబూనుము. తాలిమి నిను గాపాడును తనయా!

కం. వ్యసన ప్రణ పీడితులకు
నసదృశ తైలంబు తాలిమయి యింపొసంగు
దొసంగుల యిల్లుగు చలమున
నసువులు బోకార్చి కొందురా? కీ డిదిరా!

తనయా! చలము ముంచును. తాలిమిలేల్పును. చలము దుర్బలము. తాలిమి బలము. చలము తను జంపుదిషము. తాలిమి బ్రదికిండు నమృతము చలము రాజ్యము గూలించు. తాలిమి రాజ్యమేలించు. ఇట్టిసుగుణాలవాలమయిన తాలిమి వదలి కలుషజాలమైన చల మూనుటతగునా? వలదీచలము.

అన్యః:—(కోపమున) ముదిమదితప్పి యేమిమాటలాడెదవు?

కం. మదికుదురు చెదరి ధీరత
వదలిన ముదుసలివి నీకు వచ్చునెచ్చెచ్చ?
బదరని గుండియగల నా
మదినొప్పొంగె బలుకవలదు మానుము తండ్రీ!

జనకా! నీవీధంగి పిరికిపలుకులు బలికి నన్ను గలంపకు. ఆ డిల్లీ చక్రవర్తింజేరి యేతీరున నైన నెట్టికార్యంబునైన జేసి వైరశుద్ధికిం వారి గనియెద. అంతవఱకును మానావ మానంబులు తృణసమానముగా జూచెద. విఫల మనోరథుడైతి నేని విగతాసువునయ్యె దనుగాని జీవచ్ఛవుడనై బ్రదికియుండనోవ. ఇద్దియనా నిర్ధారణము, ననుగాదని పలుకకుము.

మల్లా:—తనయా! నిను మక్కాకుం విలిదికొని పోయెదనని మహారాజిగారికి వాద్దానంబిచ్చి నీ మరణదండన దప్పించితిని! ఇప్పుడు నీవీరి వేణుదారిదోయిన వారేమని నను దలంతురో యాలోచింపవలదా?

కం. నాలుక మానము చెచ్చును
నాలుక యవమానమిచ్చు నకులకుగానక
నాలుక కాపాడంగవలె
నీ లోకమునందు శాస్త్రహితమిది తనయా!

తనయా! జనకునిమాట జవదాటుట ధర్మముగాదు! కొలువునీకేల? నే బ్రదికి నన్నిదిను ములు నిన్ను శుభంబుగా బోషింతును. మక్కాకురమ్ము.

అన్యః:—[ఊహించి] ఏమీ! కూరుడనై జన్మించి పెంపుడు వేషిబరి నీ ప్రాణున బడియుండ వలెనా? అదిపాదవమా? వలదిట్టిపలుకులు.

సుల్తాన్:— కుమారా! నిన్నట్టి పుష్పవళిలో నొంటిరి గా ఏదేశమున వదలి పోవనునా? జరామయ్యుడైన
క్రంగుతతీ నీవుదప్ప నను రక్షించు దిక్కెవరు?

సీ. ఏకపుత్రుండని యేమటకెత్తజి:

గనుతొప్పవేయక కాదినాడ

నీరొడ్డకైనను నిలిచినవాడునో

యనుచు నీయారోగ్య ముంకి నాచ

పంశమువర్ధించువాడవు నీవని

కిలవిద్యలెల్లముం గలుపినాటి

అన్నవస్త్రాదులనైననే గోర

కొదవలేనిధనము నూర్చినాడ

తే. గీ. యింతి యొసరింపఁ గతము నీవెన్నెనినె!

జరను గ్రుంగెడు వేళను సరసముండి

యధికమమతను బోషింతు ఎనుచుగాచె?

తనయ! నినుఁబెంచితిని యిన్నిదిసము లయ్యె!

కుమారా! ఇన్నియిడుమలఁ గుడిచి నిన్నుఁగాపాదిన నాయందు నీకే కఠినతయేల! తనయా!

నా మరగానంతరమున నీవెందైన నుండనగుఁదా! ఇంతకు వన్నెడఁచాయుట నీకుధర్మమా!

ఇది కలుషకర్మముగాదా? నినుజేడెద. నీ పయనము వడలుము.

ఆస్మక్:— చాలు చాలు! నీ బయకారి మాయలనుద్దలు. చచ్చుటకు నిర్భవడియున్న నిన్నుఁగాచికిని

యందు పనియా నేను జేయునది? సరి సరి! మందిహితము లుపదేశించితిని! ఇట్టి బోధ

నలు నాయందు ఫలించునని చూచితివేమో? ఎన్నటికిని ఫలించవు. ద్రవ్యమిచ్చినచో

నెవడయిన నినుఁగాచికిని యందును. నీవు జచ్చినచో నెవ్వడో యొకఁడు నిన్నీచ్చి

జేయును. ఇంతపనికి నే నేల? ప్రయాణమయ్యెదను. నన్ను నివారించకుము.

సుల్తాన్:— తనయా! తనయా! ఆస్మక్! ఆస్మక్! వలదు వలదు పోవలదు. నన్ను దిగనాచి పోవలదు.

కుమారా!

కం. కుల శీలంబులు దలఁపుమ

కలఁగకుమా చలముఁబెంచి, కానిపనులను

దలఁపకుమా, ముదసలి నను

గలుషంబులు ప్రేలి యిటులఁ గాటింపకుమా.

తనయా! ఇట్టికఠిన కలుషవాక్కులచే ననుఁగలఁచెదవేల? నా హితము వివేచి యందుల

ఫలమునుభవించువు. వలదీచలపోకుతనము.

ఆస్మక్:— ఏమీ! నాకు కాపమిచ్చెదనా? ఇట్టి గుడ్డి బెడరింపులకు బెడరువాడనాజేను? చాలు చాలు

నీ యేడ్పుహితములు వినువారెవరు? ఎవరిదారి జారిది. నను నివారించు.

(ఆనాడు నిమ్మమీరవనం)

సుల్తాన్:- అయ్యో! కుమారా! నన్ను గాదని వెడలివిడియా? ఛీ! చాండాలా! ఎంతదురాత్ముడ
తైలివి?...హా! హా! పుడమిలో దుష్పుత్రుడు బుట్టుటకంటెను వండ్రి గొడ్డగుట మేలు
గదా? అకటకటా!

సీ. పులికి మాంసంబిడి పోమిగవ నది

తటివేచి రక్షకుఁజంపు విధముగాదె?

పాల్వోయ విడదవ్వఁబోయని పామటు

తాఁగదా! దుష్పుత్రుఁడవని నకట

అనవచ్చుఁడగుటమే లవినీత తనయునిఁ

గలుపాపచారునిఁ గనుటకంటె

అట్టిపుత్రుఁడు పుట్టినప్పుడే తండ్రి

పోదట్టక తడయుట తప్ప తప్ప

తే.గీ. ఏమిసేయుదు నైవమా! యెంతకఠిన

కాలమొనఁగూడె వృద్ధుఁడౌ కాలమునను

మాననోపని దుఃఖ మనూనమయ్యె

మనఁగ నోపను నే జరామయుఁడనైతి

అయ్యో! ఆస్సా! నీవు పుట్టి వాకెంతదు. . . దెబ్బతిని? నన్ను? నన్నట్టి పోయిన
దినముననే నీవును బోయియుండిన దుఃఖము. . . ఖాసా బొంతకొనున కూటడిల్లు
చుంటిని గదా! నీవు జనించి నాపేర తెలిపినా. . . గాఢా బొంతకొనున కూటయునో
యవయకము దెచ్చింది. అయ్యో! ఏమివా. . . పుట్టినా. . . నాచి వీరదైవతటి యదృష్ట
వంతుడగునోయని యుష్పాంగు చుంటినిగదా? హా! నీవు పెడవారిబట్టుట తెలియ
నైతివి. ఏమిసేయు దును? చిన్నచెత్తు పెద్దగద్దె యనునది నిజమయ్యో! ఇంక నీ
ప్రభువంతున వా కెవరున్నారని తేవింతును? హా! ప్రాణంబు వదలుటమేలు. ఆపని నిచట
సేల సేయవలెను? మక్కా-కుంబోయి యా పుణ్యక్షేత్రముననే యనువులు ద్యజించెద.

(నిష్క్రమించును)

చ తు ర్థ ర ం గ ము.

ఆస్సా-బే:-నాకుంబట్టిన పీడ నేటికి వదలెను. కాలినంకలిగవా ముదనలితోడు! ముందు కర్తవ్యంబెద్ది?
దిల్లినగరముగదా నేఁ బోదలంచిన పట్టణము? గచ్చుల్పివీలి కా న్యాయమున నాపురి
తేరదను. తేరి. యెమిసేయుదును? అది నాకుఁగ్రాత్ర. మిశ్రులుతేరు...ఏమీ! ఆలోచన
యేల? ఊరుకొత్తదైన నోరు కొత్తదియో? బుద్ధికోత్తదియో? పోయెదను. జనులలోఁ
అరవయము నేసికొనియెదను!... వెనుకఁజేయఁదగినవనియేమి? పాదుషా కొమారుని స్నేహ
మాన్యవదెను. అతఁడు. తటవిటగాయకుని నియోజయ. తారకాంతాదిహాదుండయ. నంక
స్థైర్యబీరము పునామనదా? వానిఁజెంది రాజాశ్వఖరస్యాయ మనునరించి విచారా

విచారములు మాని చాని దుర్వృత్తులశ్చైవోదయి యే నీచకృత్యములనైన నాచరించి
యందరపోషణశ్చై భవమాస్తింజెడ నీచవ నేనాధిపత్యము పెంపొందించెడ. అంతర మామ
నన్యగు నునులి . . . ఇట్టిదియు ప్రేమ నొందుదుమును వర్ణించి యా పురుషు కడెత్తు
నటుల చేసెనెడ తరిమలలకు బుగడమూ నులువూ వెన. జోరియాను దారగఁజేసికొని
కొనిచి పురుషుని దినునట్టి . . . న . . . ఇంకవేరొకరుగిరినే నాయంతటి భవ్యుడు
తేమోకాని . . . పురుషుని . . . మేమగుగదా? అటులేను?

గీ. వరపు దొంగిలను ఫలమబ్బు వెలివ వేడు
మనము! చెదరక నీవు నెమ్మదిని గనుము
మానమర్యాదలను మాని కానిపనుల
నైనఁ జేయుము నైచ్చుగా చిహ్నక యింక.

ఇదియ నా నిర్భాగము..... నా పేరు పెంచినది. ఇంకను విశ్రమించుకొని ప్రయాణ
చున్నాను (పాపకొనియంతు)

(బాక్సాపీ యూగో (వ వీశ ము.)

డాక్టర్:— (స్వగతము) హా హా! పట్టుక విడిచి... అధికారులమీద దూరమాటలు. వాతందరి లేదు. ఇంచుక విశ్రమించుకొనియున్నాడు. (హాహూహూ)... మాయాపులనోట మమ్మనొట్టి మరణము తప్పించుకొంటేని విజయము, కదా! బ్రతికితినని గంతులు వేయుతట్టగాది... ఆ శాలోదరి యుహనున్నగు నందున్నదిగా యిప్పుడు?... ఆపురి నేడేరుపబట్టు? తేరి యా వారిజనయనను గూడుటెట్లు?... (ఆలోచన నభివ్యంబి) సరి. శారవోరులంతటి వారికిగురువు మీరినుందిరము ప్రవేశించి దానిబట్టిగూనింపవలెను.

ఉ. చోరులసంఘ మేర్పరచి చొక్కుడుమందులు గూర్చి కాత్రుల
దారులుగాచి నిష్కరుణ ద్రవ్యముదోచి యనారతంబు నా
హారవిహారము బ్రేక్షించి యా యహమన్నగరంబుఁజేరి నా
మేరినిబట్టితెచ్చెదను మేనునఁ బ్రాణములుంధే నేనియున్.

ಇದಿಯ ನಾ ನಿತ್ಯಾರಣಂಃ.

అస్మత్:— (లేచి వ్యగ్రము) ఏమీ! డియోగో! వ్యసనమున్నది (లేచినిలిచి) అవును! అలాంటిది!
ఎమి డియోగో! ఏకాంగిగ నవల నిలిచితిని?

డాక్టర్: - ఓ హాటన్లకాదేను! నీవేనా? ఎన్నాళ్ళకన్నాళ్ళకయ్యా వినుకాదినది? కుళంబా?

అస్మత్ :- అయ్యా? కష్టజీవులకుఁ గుఱలమెచ్చటికదా?

కాక ది:-అ! నుటచిరి. ఇట్టివల్ల నీకుఁ దప్పరమైన ముప్పులు నూనాదెనని నిందొకొ. అని యెటు పరిణ
మించె?

అస్సాక్షి:-వివరమేల మృత్యువునోటినుండి క్రక్కబడిరిని. నా మిత్రులందఱు మధ్యరంగునను నుండి
యైరి. మధ్యరంగునను నుండి నేనొకడ నిలిచినాడు. చారంగుని నేనొకడ నొకడను.

యస్మి సాగీరుణి నానుండి వెలిగిరి. ఆయ్యో! ఏదియెటులైనాగాని యా మదవని గదియని నా బ్రతుకేమి బ్రతుక? వృథ - వృథ, నిరంతర వృథ.

చ. మననికనేల నేనిలను? మానినిగానని ప్రాణమేల? యా వనరుహలోచనకాగనని హాసీ యదే? యరాశకుంతలకొ మనసిజ లీలలం గలసి మన్నన లందనిమాన్యతే? యా ఘననిభవేణి దారంగను గాంచని జన్మమదేల? మిత్రమా!

దాండి:— అకటా! మిత్రమా! నాబలె నీకును నిట్టికష్టం బొదివెనే? తరుణిని గామించి విఫలమనో రథుడనై యహంకాంక్షలు వగచు దురదృష్టంకు నేనొకడనేయని తలచితి. మనమిరువు రిప్పుడు సమానదుఃఖులమైతిమి.

అస్మకాభేదః...నీవెవలెను వరించితివి? అదియెటుల వరిమించె?

దాండి:— మిత్రమా! అదియొక చరిత్రగానున్నది. చెప్పఁజాలను. మేరీయను మందరిని నా యువ దారకఁగఁ జేయఁదలంచితి. మిలిమించితి. ఆనాతియే, యమదూతయై నను బాధించెను. అధికారులు నిజమెఱింగి నన్నుఁటిడియ నాజ్ఞాపించి చెఱుమించిరి. కారకగాదువారికిఁ గండ్లుకట్టి కడకువెడలి, పలాయనమే ప్రాణమని నిలిచినచోట విలువక వరుగిడి యిటుఁ జేరితి.....అయ్యో! మాయుధయుల తలవ్రాత యిటులయ్యెనే? అకటా! ఆయంగన సంగమ ముఖానుభవరహితుడ నే నవని మని యేమిప్రయోజనము?—అకటకటా! జనన భూమికి దూరమైతిమి. బంధువులలో దూఱువడితిమి. రాజదండకు గుఱియైతిమి. మిత్రు లకు శత్రులైతిమి. జనులలో నారడిపాలైతిమి. కడుపునకుఁ గూడులేదయ్యె. పట్ట నొక కొమ్మలేదయ్యె. రక్తమియొక బలుకుఁ బలుకువారులేరు. మనగతి యిటులయ్యె. ఏమి నేయుదము?

అస్మకా:— మిత్రమా! రండావేణి స్వరణస్వాయమ్మునఁ జింతించిన నేమిప్రయోజనము? అరణ్య రోదనముగదా? పోనిమ్ము 'యద్గతంతద్గతంగతం'. దుష్టులమని యపయశమునొందిన మనకు మరల నుంచిపేరువచ్చునా? చెడినపాలు చక్కనగునా? చెడినపేరు చక్కఁబడునా? ముందు దుర్మార్గవృత్తియ మనకు జీవనవృత్తి. ఇట్టికష్టవృత్తివైనను మనము మనఁగోరుట మనమోహించిన మానసిమణులఁ బొందుటకుఁగదా? దానికై మానవప్రయత్నము నేయ వలెను. 'సహిసుఖం దుఃఖైర్వి వాలభ్యతే' యనునది వివచా?

దాండి:— నిజము నిజము. అదిమానినచో మనము మనసేల? దానికై యేమి యాలోచించితివి?

అస్మకా:— పాదుషా కొమాదునివద్ద కొలువు సంపాదించఁ బ్రయత్నింతము.

దాండి:— సరి సరి. కాలుపెనమునుండి కిరీ కీలలలోఁబడిన వెకలు లగుదుము. చేతులిచ్చి పగ్గము గట్టిబది కొనుకారు గలరే? పాదుషా గోకావానికిఁ బరమమిత్రుఁడు బీకాపూరువారి యవివర్గ మునఁ జేరినవాఁడును కాదు. మనశ్రార్థచరితం బతఁడెఱింగినని ముల్లతీసి కొట్టుమొత్తించికోసిన వారికిని నగుదుము. అలోచనచేయుము.

అస్మకా:— అలోచన గీలోచనలిది తఱిగారు. వాతలఁచినదియ చక్కని మార్గము.

డా.డియాగో:-క. ఆలోచన మమృతంబని

యాలోకులు వాడికొనెడి హితముమఱచితే?

యేలా వేగిరపాటది

మేలగునే యేర్పికైన? మిత్రమ! వినుమా!

డా.డి:- మిత్రమా! నాలోదనారహితులమై యిపుడెన్ని యడుమలఁగడుచున్నారము జూదిరివిగదా?

చ. వెరవటి కార్యములై అపి, విక్లిబులైతిమి మున్నె మేము, మీఁ
దరయక రాజదండనల నారడిపాల్యడి నిల్వ నీడయు
దొరకక యిప్పుడీగతిని దొంగలఁబోలి చరించువార మీ
త్వరతరమానె? మిత్రమ! నిదానముఁగాఁచిన నబ్బుసర్వము.

ఆస్కె:- అటులైన నీవు దలంచునదేమి?

డా.డి:- (ఆలోచన నిభినయించి)

గీ. జారచోరులగుమిఁగూర్చి దారిఁగొట్టి
యుదరపోషణ మొనరించుచుండి పిదప
మనము గోరిన పనితల మందిరములు
దూరి నారుల గొనుటయ దారి మనకు.

ఇటులైన “ నేకక్రియాద్వ్యర్థకరీ ” యనినరీతి మనయిష్టార్థముఫలించు.

ఆస్కె:- (నవ్వుచు) సరి సరి. మంచియాలోదనయిది; చాదులుగొట్టునపుడు దొరకిరిమేనిఁ
గారాగృహవాసమేగతి. వలదీ దుశాలోచన. పాదుషా కూరుఁడైనను కాదుఁడు. విశ్వ
ప్రయత్నములుచేసి కానిమైత్రి నాస్థించిన మనకార్య సాఫల్యంబగు. కొంతకాలము మనము
మానమర్యాదలను మాటలే మఱచిపోవలెను.

శా. న్యాయాన్యాయ విచార మారయక నై చ్యనై చ్యము ల్పాద కే
మాయోపాయమునైన బన్నుచును సన్మానంబులంకెడి, యా
దేయంబైన ఫలంబు నందికొని యుద్ధిష్టాహవోత్సాహునికా
జేయశక్తులమైతిమేని మనకుకేకూరు నిష్కారముల్.

డా.డి:- ఎటులయినను పాదుషానుతుని మైత్రి నాస్థించితిమిపో, పిదప మనకార్యమెటు ఫలించు?

ఆస్కె:- తెలువ మరదిలిని. నాదార యిపుడు ముల్తానాచాందులీతోగూడి యాహున్నగదనం
దున్నది.

డా.డి:- ఏమి వివరీతములాడెదవదూ? ముల్తానాయేద? ఆహున్నగదేద?

ఆస్కె:- నిజము నిజము. అడుగఁదగినదియ యిది. ఆహున్నగదనం గలహులుమొందై యొక
రుందినరాజును మఱియొకరు వధించురు దేశమంత నరాజకమై ఇసులకు దినమొక గండ

ముగ నుండెను. రాజవంశమునకు బహదూరును బాబుడొకడు పలికెను. ఆ మొలకను నిర్మాళింప రాజద్రోహులు యిట్లుండు బురిజనులందఱు పుట్టాచాందుబీన పేడికొని యాలోమాదనపేరున రాజ్యమేలుటకు రిప్పించుకొన్నారట. జననభూమి దాక్షిణ్యమును బట్టియుఁ బట్టినయిట్లు నిర్వంశముగనని ఛింతించియు మనుషులైనా యారాజ్య మిపు డేలుచున్నది. అందు నాదారనైతమున్నది. వాదుమారులుఁదానిగిరిపై దండెత్తులా గొనరించిన నేనెటులైన నానుచుదిరిఁ దెచ్చుకొనియెగ.

డాక్టర్:— (తలయూచి) నాదారనైత మచటనే యున్నదలరా! నూయిరువురిగుఱి యొకటి యయ్యెను. మనకాపాదుమి కొమారుని మైని సిగ్గుచు మగ్గమొకటి యాలోచనయుముగ నున్నది.

అస్సక్:— శ్రువుప్రయత్నముఁ జేయవలెను.

కం. ఆన్యతములాడఁగనోడక
మనమున శంకింపకే యమ సత్యత్యంబు
బునునైనఁ జేయఁబూని
మనయిష్టార్థము లభించి మనుమాగ్గమగుకా.

డాక్టర్:— ఫలించినచో మంచివికరి. మంచిది. ఇకముందు మనస్సాక్షియను విషయమునకే నే నెలవిచ్చెడి. మాయోపాయముల కాలనాలమై యుండెను. మానవర్యాదల మహిమలేవని తెలిసెద. ఇక నాలస్యమేల త్వరగఁదోవుదము.

(విష్కరిమింతురు)

పం. చ ను రం గ ము.

డి. శ్రీ పట్టణము.

అస్సక్ బేగు - డాక్టర్ యాగో.

అస్సక్:— స్వగతము.

చం. చలమునఁబోరి శాత్రవులఁ జయ్యనఁ గూర్తు రణోర్వి, సైనికా
వలి యిపుడయ్యె నావశము వారక వానినిఁగూడి నేడు భూ
తలముఁ జలంపఁజేసెదను దప్పను, ముప్పనఁగూడ నైచెదక
వలచిన యశావనిగలయ వచ్చెను గాలము సంతసంబయ్యె.

హా! హా! నాదా చాందారి చాందుబీ యాస్థానమునందుఁ గల్లుద్రావిన కోతులబలెఁ
తెలఁగే! చలువిధములఁ బలువహఃతలు పలికినతైరి వర్ణమునఁబొంది భీషణ రోషరసావేశ
కాల్పల్యమాన మానసుడనై నేనాడిన నుడి దక్కించికొనుతటి తటస్థించెను. మాటవాని
గనని మానవజన్మంబుండనేమి? మండనేమి? వివిధ మాయోపాయములునెఱచి మూరాట్ల
దానితోట మిర్చాల వినులలో నిడుకట్టికొని యహరిహమాహవమున కహనున్నగు

ఎందెట్టులాగో పోధించి కుదకు సాధించింది. మాయోపాయములకుఁ జిక్కని మూలపుండ్రెవఁడు? పాదుషాగారు నెకలనేనను నావశపఱచిరి. రాజ్యాభివృద్ధి నాశించనివారేయ? కైరి రాష్ట్రమును మహామారి మహాగిసటుల గలంచి కట్టడి దొంగలగులు పొనంగులాగొనరించి నాఁడాసభాలో నీనులవ్రయ్యుఁగ పరుషదుశ్రవ దూషణ భాషణములాడిన మానవాధముల నాలుకలు విశాతతర శతారసమాన మగు నా కరివారధారచేఁ గోసి కైరశ్చుద్ధి నొంది సంక సించెద. ఆదుల నుదులందవిలించి నుదమందని వాఁడెవఁడు? నాకార్యసాఫల్యమునకు సంచకరులుగ నహమన్నగరున సమ్మూహకలహములు సంభవించెనట. అంతర్బిద్రములుగదా రాజ్యోపద్రవములు రాష్ట్రక్షయకారకములు? డక్కను నేననియగు మియాన్ మిర్జా యొక్కడివానిసో యొక్కలాలుని నహమన్నగర ఖీతపదాస్తుఁడని పేరిడి దానిసాధించు టకుఁ బాదుషాగారి సాహాయ్యముఁ గోరెనట. మాద్రాలమునరస మూషకము చేతనట్టా యెను. నాయగ్నించుపనిలో నాపద స్వల్పము. లాభముపెచ్చు. జయముసిద్ధము. జోరియో లభించుట సిద్ధాంతము. ఇక నాలావణ్యలలాడును బూదివికాని లీలాకేరిలో నేరెద. ఇదికదా గూఢముని చారుషము?

చు. పలచిన యింతిని న్వదలి వంతలఁగుదుట పారుషమై? భూ
తలమున నట్టి పంద ఘనతస్లచునే సరివారిలోన? నా
కులుకుమిటారిని గవిసి త్రొవ్విన యాచినుఘానుఁజంపి పూ
విలుతుని కేలిలో సలిని వేడుక నేలుదు సూత్న సంపద.

(దాకడియాగో ప్రవేశము.)

ఏమయ్యా! ప్రయాణసిద్ధుడవై శివనూ?

దాకడి||-- సిద్ధుడనుగాక యేమి? ఆహమన్నగరనకుఁ బ్రయాణమనిన నామూలములు మూఁడగు చున్నయిది. ఎపుడెపు దాయాల్వేదా నడుగంటఁ బొట్కదునో. యెపుడెపుడా నీరి యాను రతిక్రిడలఁ చేల్తునోయని యనవరత ముద్విఘ్నాదుచున్న వాఁడను. ఇక్కారియందు ఫలించుటకు నెక్కాటియలనై నఁ బడియెద.

శా. మానప్రాణధనంబు లెవ్వఁడెల సన్నానించి లాలించు న
వాని మామూడు మానవాధమునిగాఁ బాటించి జీవచ్ఛవు
గా నెంచు న్నదెఁగాదె? కావున భువిగాంతారతుం డెత్తటిక
హీనంబవ్వియటంచు మానసమునందెంచు సుఖాసక్తత.

అన్యః-- ఇదికదా పారుషము? మిత్రహా! ఇట్టికూడుడ వాచార్యవృత్తి నెటుల యవలంబించితి పయా?

దాకడి-- సఖా! ఆచార్యాధి కార్యంబనెడి యంగరేఖచే గవ్వంబడి కాలనేమిబలె జపమునేయూచు నెన్నియమానిత కృత్యంబులవై న నొనరింపవచ్చును గదా? పందనీయలు నింకానగ్గులని

యును కారిదూషణ దోహద్యమువియును జనులు సోటికి బేగముచేసికొందురు. ఆచార్యులకు శిష్యులొందువాడు. చాలే యాచార్యుల విశ్వాసపాత్రలు.

అస్మక్:— అవునయ్యా! యథార్థము వచించితివి. రాజకీయాధికారమునకంటె నాచార్యాధికారంబే విషయంబున హేచ్చు.

గీ. మచ్చువేదాంతములుగాదె మచ్చెకంటి
గుమిని లాగెడి గాలపు సమితి భువిని?
దీని నెఱిగియుఁగాదె నవీనముగను
యశావనాథ్యులు స్వామిత్య మరయువారు?

డా॥ డి॥:— మాకాతి మీకాతియనసేల? అన్నిజాతులలోను గొండతాచార్యులకి చేటాడు.

అస్మక్:— నిజము! ఈమాలిఁకంజాలు. తటివచ్చినపుడు శరీరముదాచితిమో బోటులు మనకు దొరకుట బూటకమగును ముమా.

కం. పౌరుషమే మానవంతము
పౌరుషరహితంబునైన పామరునివిధం
బౌరాతి ప్రతిమయుంబలె

• పౌరుషరహితుండు బ్రదికి ఫలమేమి యిలక?

పౌరుషము ప్రాథాన్యము. కష్టములకేమి? అవిఘ్నకలోదన వచ్చును. వానిని సరకు సేయక కార్యవిర్వాహక కర్తయుగుట కీర్తనీయము. పక్షిరాజానుజూచిన వర్షములఁ బోరె నైరులు తమశిరసులు వంతురు. కష్టంబొనఁగూడని కార్యఫలంబు కూరునకిష్టంబగునే? సంతాపానంతరము గదా సంతసమురుచి?

డా॥ డి॥:— చక్కఁగఁబలికితివి. నిజమిది. మనసేనఁగూడికొని వెళ్లుదము రమ్మ.

అస్మక్:— పోదము.

(నిష్క్రమము.)

శ్రీ చాంద్రబీచరిత్రము.

— ౧౩౫ —
వస్త్రాంకము—ప్రథమరంగము.

—*—
అహమన్నగరు.

—
రంగయశెట్టి—శేషప్ప శెట్టి.

రంగయశెట్టి.—ఓ. చల్లంగ నిద్దురపట్టిన యిల్లి
వాకిలియు వదలి యెటులేగుడు? నేఁ
బిల్లిలఁ బాపల నికనే కల్ల
ద్రోయుదును? కఠినకాలము వచ్చె.

(అలోచన నభినయించి.)

అకటా! నిల్లపాపలకు దూర దేశమున కెచ్చటికైనను బంపఁగలను. వారిదొక విశేషవిషయము కాదు. తట్టించిన విధి బ్రదుకు తెలుపుఁ జూపఁదా? వారికేలనే జరిగింపవలెను? కడు పుఁగట్టి, పిల్లపాపలనోట గడ్డకొట్టి జనులనందఱిని విక్రొట్టులఁబెట్టి వాప్రాణమునకంటె హెచ్చుగ రక్షించిన ధనము నే నెచటఁ బెట్టుదును? కొల్లకొట్టువారు నాయిల్లు పాతాళము వలకైనను ద్రవ్య ధనమును తెల్లగింతురు. దీవిశేరైననొక నదుపాయము నేయవలెను. పాదుషాసేన జయమొందినచో రెండుదినముల గండము తప్పినదికాదు. దాని వేటొం దుపాయము నేయవలెను.

(శేషప్పశెట్టి ప్రవేశము.)

శేషప్ప:— (రంగయశెట్టినిఁజూచి) ఏమి కావా! దేహారమంతయుఁ దీరినదియా? చింతనేయుదువల? నష్టమేమయిన వచ్చినదియా?

రంగయ:— ఇంకెక్కడి వ్యాపారము? అకూపారమే.

శేషప్ప:— కావా! ఇదేమి? ఇంతటి తెంపుమాటలు! దేహమార్గముగదా?

రంగయ:— దేహమునకేమి? ఇప్పుడు బ్రదికినన్ని దినములిఁగను బ్రతికెదను. ఈ యాత్మనము నన్నేమి నేయును? అది యాయుర్వృద్ధికారి.

శేషప్ప:— మఱియొందుకు నీటు మాటలాడెదవు?

రంగయ:— కావా! వినలేదా నిన్నటిచాటింపు?

శేషప్ప:— లేదు. ఏమి యది?

రంగయ:— పిల్లి పాదుషాగారి కొమాడుడు గొప్పసేనతో మాతరిపైనుండి తి వచ్చుచున్నాఁడట!

మనస్థితి చాంచులీ గానన యత్యల్పముగ నున్నది. ఆత్మిగారు తమకీతూరి జయము సందియమని యెన్ని కారణాలు తమపిల్లలగనుండు మమ్మరిక్షింపఁ దలంచి యిష్టానుసారము జనులెచ్చటికైనను బోనగునని తెలిపిరి. ఇదియ నా విచారకారణము.

శేషప్ప:— వీమీ! ఓమీ! పోయినరేయి సంతి. ఈయెడ యుగమా? ఈమిడిసిబాటునకుఁ గారణంబేమి?

రంగయ్య:— తురకలకుఁ గారణమేమి కావలయును? కన్నె కత్తిచేత బట్టుదురు. విశ్రులయొక్కయు వైశ్యులయొక్కయు రోషము తురకలయందుంబుబడినది. తురకలు తమ తాలిమంతయును మాకు దాపిరిసిరి. రోషము వారిశరీరముండు నిండు లో నిలువక కండ్లలోను ముక్కుపై నను బొంగుచుండును.

శేషప్ప:— అనిజము. బావానిజము. సంతియెటకుఁ గారణంబేమి?

రంగయ్య:— ఎచ్చటనో పల్లకాటిగా ధిల్లినేన సమయమయెవఁట. ఈరాత్రిప్రసేనలో నెవరోక్రొవ్వి వారి దాని నడ్డగించిరట అమలకు మరల యాయుధము.

శేషప్ప:— ఇంతటి స్వల్పకారణముండదు. మఱియేదో కారణమున్నది.

రంగయ్య:— అది తెలిసినదేకదా? పిల్లిపాదుషాయను విడాల చక్రవర్తి యహమన్నగరము శుకమును బట్ట సదా కాదియుండును.

శేషప్ప:— ఇదినిజము. మేడయుధములొ నక్క చిక్కినట్లు వీరిరువురి పోట్లాటలో మనప్రాణము పోవును.

రంగయ్య:— ప్రాణముపోయిన రోనిమ్ము. అంతకంటెను మోచుగుఢము పోవును.

శేషప్ప:— ప్రాణముండిన ధనము సంపాదించనగును.

రంగయ్య:— ధనముపోయిన మీదట ప్రాణమున్న బ్రహ్మానందమేమి? అందుకునే జెంతించెద.

శేషప్ప:— చింతయేల? బావా! ఎచ్చటికైనను వెల్లిపోదము. ఊపిరియండిన నువ్వుమ్మకొని గ్రామక వచ్చును. బేపాలు మనకేమి? ఎచ్చటకుండిన నచ్చటనే యిల్లు వాకిలి.

క, తఱియోదగు నాలోచన

తెఱగెఱిగినమనుజుఁడిలనుఁ దెలివిగలాఁడిం

పటు నన్యఁడుగావున, నీ

తఱినిట్లుచిలువంగఁ దగదు తగదుర బావా.

భావాలెమ్ము. ఇవ్వుడే వెల్లిపోదము.

రంగయ్య:— నేనురాను నీచెలలను విల్లలను విలివికొని తామ్ము. పల్లకాటి ధనము ధాన్యము వదలి ప్రాణముండఁగా వెల్లిపోవుటకు నేనేమి పిచ్చివాడనా? నేనురాను రాను-రాను.

శేషప్ప:— పరసేన కొట్టునపుడు నీచిలువండిన విను గనికరించిడుచునా? హింసించును.

రంగయ్య:— అవాటికేదగిన యాలోచనదేసి యంతటి సమయంబున నైతము ధనము సంపాదించ యున్నాడెదను.

శేషపు:— బావా! నీవసాధ్యుడవు. వాసోదరిని విలిచికొని వేవెళ్లవ. ఆమెకు శోగవపు నెలవుల శేమయిన నిచ్చెదవా?

రంగయ్య:-- వీమీ! నాభార్య నీయింటిలో బహు సేవకులకు నీవుదానిని గూడుపెట్టికంగులకు నరి పోయెను. నేనొక గవ్వయిననివ్వను.

శేషపు:— ఇంక నీపిల్లలకెందు కూడుపెట్టినరెను?

రంగయ్య:-- వారిల్లు నీమేనకోడలుగాదా? మేనటికపు వియ్యంకుడవనముననే గవ్యాక్రయ మును గుడునా?

శేషపు:— (స్వగతము) వీనికి దుడ్డవనరాము (ప్రకాశముగా) మందిది బావా! పోయి వచ్చెదను.

రంగయ్య:-- ఇంటివరకు నేరువచ్చెద.

(విష్కృతుము.)

ద్వి తీ య రంగము.

అల్లేదా - మేరియ - వైద్యశాల.

మేరియ:-- అన్నా! నిన్నటిరాత్రి యాతగిత్పూజవాయులగఁ బ్రాణములుగాని కోటనుబద్దలుగొట్ట సాహసించెనుగదా? అదియెటుల పరిణమించెను?

అల్లేదా:-- చెల్లెలా! మనకల్లి చాంచుబీ మరల దన తల్లి గర్భంబునఁ బుట్టినట్టయ్యెను. మనవారందఱు మృత్యుదేవతవార మన్ను మొట్టిరి.

మేరియ:— అదియెటుల?

అల్లేదా:-- క. అరితతి యురులిడి మము, మా
పురితో హిత విప్రబంధు పుత్రాదులతో
హరియింపనుండ దైవము
కరుణా రక్షించె బ్రదుకు గంటిమి తుదకు.

రాత్రి మనరాణిగా రెప్పటివలె రెప్పలోరెప్ప వేయక కోటపైకుండి యరికోటి కటిల చర్యలు కట్టుకావరిగఁ గాచుచుండ నాకస్మికముగ నేనకట పెల్లిరిని. అరల్లాడనటుల నిక్కబ్బి ముగ నుండెను. పోర్చుగీసు వారిని పాము చెవులనున సార్థకముగఁ గ్రిందిదిక్కున నురంగ ములో ముడుచుచు దట్టించుధ్వని వింటిని. అవ్వార్త వెంటనే రాణిగారికి విన్నవించి యామెయాసతి శిరసావహించి యా యపాయస్థలంబుఁ గనుగొంటిని. అక్కడ నిక్కట్లు కలకాంబు సంధించె. అరిసేన వరాచితమయ్యె. అందసేతులు నేలంబడిగూలిరి. ప్రాణావ శిష్టులై గాయములచే గాతీయలఁబడు గొండలు మన యాదృశకాల శివుడే లేచెడు దుకు. వారిలో నొకఁడు మనదేవతయందుగ నున్నవాఁడు.

మేరియ:— అన్నా! వాఁడా క్రూరుఁడు డాడియాగోగా నుండునా?

ఆ. వే. ఒకలిసేడ వెన్నుఁ బడి వచ్చుచందాన
కడలుచేరితేని కగ్గుఫలము
వెంటనంటినచ్చు విధమున నాపాపి
యెచటఁజూచితేని నచటనుండు.

అన్నా! వానిపేరైన నాశరీరము గడగడ వడఁగుచున్నయది. అకటకటా! చచ్చిరాళ్లు
కొనిత్రావు మనబోటివారిని నష్టకృష్ణములఁ బెట్టెను. వాని భీకరాకారము నిరంతరము
నాకన్నులఁ గట్టినట్టుండును.

ఆల్లేడః— సోదరి! నీకాఖలుని కలవరమేల? కాళ్లాలములున్న తాళసారంగముచేరునా?

మేరియః— సోదరా! నన్నువాఁడావాఁడు పఱచిన పరిభవము మఱచెదనన్నను మఱవదట్టదు.

ఆల్లేడః— చెల్లెలా! గతస్య శోచనానాఽయశునది యైఱుగవే? దుఃఖమానాఁ డనుభవించిన కార
ణమున దుఃఖము తుదకృతించె. కర్తవ్య కార్యము మిక్కిటముగనున్నది. గాయములఁ
గుందువా రనేకు లివుడు వస్తురు.

(భటులొకనినెత్తికొని వైశ్యశాలలోనికి వస్తురు)

భటులారా! ఆ మంచముపై దిండుండి. (భటులు మంచముపైఁబరుండఁబెట్టి నిష్క్రమిం
తురు. ఆల్లేడ చచ్చిరు మొగముపైఁజచ్చి గాయములు చూచుచుండును.)

డాక్టరియోః— నీరు నీరు (అని తలవరించును.)

ఆల్లేడః— (వానినోటనీరుపోసి గాయములకుఁ జికిత్సచేయును)

మేరియః— (వానికాచి రెండడుగులు వెనుకఁమఱియి) అన్నా! వీఁడాయవాచ్యుఁడు కాదా?
చక్కఁగఁజూడును.

ఆల్లేడః— చెల్లెలా! వీఁడెవఁడైననేమి? భీతివలదు. ఏనికి నంశ్యావస్థ చెంతనున్నయది (ముందువే
యుతుండ డాక్టరియోగో నీరు నీరని యుఱచును) మేరియా! నీరందిమ్ము. (మేరియ నీరి
చ్చును. ఆల్లేడాత్రావును.)

దియోగోః— (దియోగోలేచి ఆల్లేడానుజూచి తలవంది మరల తలయెత్తి) సోదరా! ఆల్లేడా! నే
నెవఁడని నీ యుపచారమ్ములు నేయుచున్నావు? (హా నీరు. నీరుద్రావి) నీనుండె తల్లదమై
తాళించిన పాపినేనగానా! దప్పి దప్పి నీరు నీరు (ఆల్లేడా నీరుద్రావించును
మరల కన్నులుతెరిచి) సోదరా! నే నీతేతఁడెచ్చికొనిన ఫలమితేత ననుభవించుచున్నాఁ
డను. చెడుచేతలెన్నియో నీకొనరించి హా జలము జలము నోరెందుచున్నది. (ఆల్లేడా
సారాయి నీరిచ్చును) దప్పియాయెను. సోదరా! ఏల నాకీమందులు? నాప్రాణము
గడియలపై నిలిచినది. శరములు గుంజాచున్నయవి. నీకు వేనొనరించిన యుపచారాన్ని
నాకునంబు దహించుచున్నయిది. మరల నీయుపచారమును చిదుగుఁడేర్చి దానించేర్చు?
హా! వాతకవీలేదు నీరిమ్ము. (ఆల్లేడా నీరు ద్రావించును) సోదరా! వైశ్యు లేఖన
సామగ్రిఁదెప్పించుము.

అల్లేదా:—(మేరియానుజూచి) చెల్లెలా! లేఖనసామగ్రి లేచెదవా?

మేరియా:— మంచిది (సామగ్రి లేచియున్నను.)

డియోగో:— అల్లేదా! నే జెప్పినరీతి వ్రాయుము.

అల్లేదా:— సోదరా! వ్రాసెదను.

డియోగో:— సూరత్తు ధనభాండాగారాధికారులైన మేమచందో ప్రేమచంకో గారికి. దాక్షడియోగో చేయువందనంబులు. మిగులారా! నేను మరిదావస్థలో నున్నాడనుగాన నీమరణశాసనము వ్రాయించినాను. మీవద్దనుండెడి నానర్హస్వము గోవాయధికారులైన యార్బివిడప్ గారికి నివ్వవలెను. వీడ్కోటియాకో చనిపోయెను కాన వానిధనము నాకుండేరినది. ఓదను విక్రయించి యాధనమునుండి నేవకులవేతనములిచ్చి యందులో నైననుచేల రుపాయలు నాసోదరసమానుడైన యాల్లేదాగారికి బంపుఁడి. ఈశాసనము నేనంత్రార్థముయిన తెలిసియుండినపుడు వ్రాయించినాడను.

డి. డియోగో దిఫోకోతికా.

సోదరా! ఈలేఖను సూరత్తువారికిఁ జేర్చుభారములిరును. మిత్రమా! నీరమ్ము! (అల్లేదా నీరుద్రావించును) సోదరా! ప్రాణానిలముకంతగతమైనది. మఱియొక నీయనుగ్రహమునకై జీవము విగ్రబట్టినాడను.

అల్లేదా:— సోదరా! ఆదియేమి నెలదిమ్ము?

డియోగో:— సోదరా! మరొగహనముచు మరుఁడు పాపకుండై దహించ నీసోదరినిఁ దెచ్చుభాధలం దెట్టిలి. ఆ ముగుఱరత్నఖని ననుఁగని నిమమన్నించెలిసని నుడివినచో నేఁ బడుబాధ లన్నియును మఱచి సుఖముగఁ బ్రాణంబులువదలెద.

అల్లేదా:— సోదరా! చింతింపకుము, (మేరియాయని విలుచును మేరీ దూరమునుండి వచ్చును మేరిం జూచి) చెల్లెలా! ఇటుగనుము. అయ్యో! ఈపాపి నీకుఁదానొసరించిన పాతకంబునకుఁ బరితపించుచుఁ దప్పమర్పించెలిసని నీవు నుచువునఱకుఁ బ్రాణంబులు విడవక దాధ పడుచుండెదనని పలుకుచున్నవాఁడు! ఊమాగుణము నీయాధరణమని నేనమ్మి నిమవిలిదిలిని తప్ప మనుజునైజము, ఊను దైవనవాజము.

మేరియా:—(ఇంచుక యాలోచించి జాలి నభినయించి) సోదరా! డియోగో! తలయొత్తుము! వశ్యా లావము మాననపరిశుద్ధికిఁ గారణము, మనోనైర్మల్యము దైవసన్నిధానము, (అనుచు డియోగో కేలంది) అన్నా! వినుమన్నించెలి. భీతివలదు.

డియోగో:—ఇంక సుఖముగఁ బ్రాణమ్ములు విడిచెవ. అల్లేదా! ఒకగడియ యిచ్చట నిక్కబ్రముగనుండు నటు లొనర్చెదవా?

అల్లేదా:—మంచిది అందఱువెల్లెదము. ఆ దురిత విదూరుని దైవమును ప్రార్థించుచుఁ బ్రాణంబులు వదలుము (వాకిలిమూయుచుడు.)

సీ. రహిగుణత్రయమను రజ్జువుచేగట్టి

మానవపశుపుల మనుచు నెవఁడు

అంగనాసంగంబు నమరిచి సంసార

సాగరంబునఁదేల్చు నత్తున్వఁడెవఁడు

అపర శయనాశనాటన పాప

కర్మలోలులఁజేసి కాంచు నెవఁడు

స్వస్వరూపస్మృతి స్మారవిహీనులఁ

జేయుచు మాయలోఁజేర్చు నెవఁడు

ఆ. వె. స్వామిభృత్యభేద సంబంధమునుఁగూర్చి

షడ్గుణాదికలుష సమితిఁజేర్చి

అప్రమత్తయోగ మను విద్య తుదకిచ్చి

మోక్షమొసఁగు చైవమునకు నతులు.

(నిష్క్రమము)

తృ తీ య ర ం గ ము.

డాన్యల్ మిడ్జా - ఇబ్రహీంలోడి - ఖాఖాఖా - ఆస్కాబేగు.

మిడ్జా:— నేనాధిపతులారా! ఈతూరి నైకము జయము మనకు మేళుపుష్పమగునని లోఁచెడు. చాందుబీ పారవడనిన పాము మాడ్కి రోజుచు మనపై విషముకాటుచున్నదని చారులచే వింటివి. రణరంగమున నాయకు సాహస మనదృశముగదా!

సీ. నడిరేయి నడఁగుచుఁ బుడమి సురంగము

బడఁజేసిచూడ నక్కడ నెయిటుండు

కడిమిని నడరుచుఁ బిడుఁగులబలె సేన

పడఁజూడ వానినిఁ బడలఁజేయు

యిదుమలఁబడి కడువడిఁగోటపైఁబడఁ

బడఁద్రోయు నెల్లరఁబొడవడంగ

ఉడివోక కుడియెడ మెడలెగ కడరిన

జెడఁజూచు భటులకు జడిమమూడ

తే. గీ. అరులప్రాణానిలము బ్రావు ఘో యనంగ

వైరవహ్నినిఁ జల్లార్చు వారియనంగ

శత్రురూపంబుఁ దుదిమాపు శక్తియనంగ

కలననెల్లెడఁగనిపించు గాంత యనదె?

నేనానులారా! ఈతూరి నవాలోచితంబుగ నెద్దియొకదయనోన. ఈ విషయమున మీ యభి ప్రాయము వినఁగోరెద.

ఇలాంటిది:—మహాప్రభూ! మనము యుద్ధప్రసక్తిమాని కోటను ముట్టడించి లోనికేవలపు నందనటులాన రింతము. దినక్రమమున లోనేన నన్నగిల్లినం బట్టణము మావశమగు.

భాక్తభాక్త:—మహాప్రభూ! అనేకయుద్ధములలో నారితేరిన యిబ్రహీం లోడిగారి యాలాచన యధి కానుభవ జనితఫలంబని నే నెన్నెద.

అస్మక్:—మహాప్రభూ! విరి యాలాచన మనుసరింతుమేని మన కాయువుండునంతలో ఫలమున్నునని నాకుండోచదు. చాందుబీ సామాన్యరాలుగాదు. ఆశోరవస్తువు లెన్నిదిగంటలైన నెప్పు టుండేర్చియుండును. అంతకాలమిచట నింతనేవతో మేముండినచావు మనకగునుగాని వారికిఁగాదు. అట్టికష్టములకు గుఱిగాక యేనప్టము రాసిక రాజ్యము సాధించుట యుక్త మని నాతాత్పర్యము.

మిథా:—అస్మక్ వేగు! నీవు మాటలతో మూటలుగట్టఁ జూచుచున్నావే! ఎంతపిచ్చివాడవు? నీ పలుకునంత సులభకావ్యంబా యిది?

నీ. ఆకటి కడరు పంచాస్యసంతతిగాని

సమద సారంగ సంఘముగాదు

ఆజ్యాహుతిని రోజు హవనాగ్నియదిగాని

చంద్రితోద్భవమగు చలువకాదు

చొబ్బలఁబెంపారు జెబ్బులులవిగాని

తెంపలు మేకల గుంపుగాదు

అంత్యకాలాధ్రనా దార్భటి యగుఁగాని

నారుల మృదువచనమ్ముగాదు

గీ. అమితపటు విక్రమాన్విత లరులుగాని

గాలములువేయ నాశించు మీలుగాదు

గాలిమాటల మాటలు గట్టనగునె?

యేల యీ రిత్రమాటలు? చాలు వలదు.

అస్మక్ జే:—మహాప్రభూ! నా యాలాచన వింటిలేని నా పరికినంతటి కంటెను శులభమున నిచ్చని నే నొనరింతును.

మిథా:—అదియెటుల?

అస్మక్ జే:—భేదోపాయమున.

మిథా:—అదిసాధ్యమా?

అస్మక్ జే:—ద్రవ్యమునకు నెద్ది యసాధ్యము?

మిథా:—ఎటుల నీ వీకార్యంబొనరింతువు?

అస్మక్ జే:—మహాప్రభూ! హమ్మిచభాక్తాను బీజాతారు సేవాధిపతి నాకు నా పౌత్యమిత్రుఁడు. ముప్పదివలెలు మూడవలెలదీసారములును వానికేవల నమ్మరింతులేని మీకార్య సాఫల్య మునకు నేను బూటగ నుండుదును.

మిర్జా:— (అచ్చెరువందుకు) ఆస్కాబేగు! నీపలికటలుల కార్కమైన ముప్పదివలెలుగాదు. అరువది పల్లెలిచ్చెదను. మూడులక్షల దీనారములుగాదు. ఆఱులక్షలిచ్చెదను.

ఖాన్ ఖాన్:—మహాప్రభూ! కూరులమై జన్మించి యొకవారిని జయింప లేక ద్రోహమునరించిరను కళంకము కలకాలము మనలఁగలంచుచుండును.

చం. సరఫటకోటి జీవనపుంజాలిటి మృత్యువు పాదుషాఫటో
త్కరమని వన్నె వానియునుగాంచివ మేమిపు డిట్టిద్రోహముల్
సరియని యొక్కనాలిపయి స్వల్పఁగఁబూనుదునుయ్య? పాదుషా
దొర మము మెచ్చునే? యశము దూషితకృత్యము చెచ్చునే యిల్లా?
ఇది నామన మొప్పనిపని.

ఇబ్రాహీం:—(ఖాన్ ఖాన్ నునుజూచి) మిత్రమా! ఏమి మాటలాడెదవు? భేదోపాయము రాజనీతికి
దూరమగునే? ఆత్మత్రము జక్కఁగఁబఠరించికదా మనమనేకదాంధములఁగి వైరులను
సాధించితిమి? ఇక నది యబలతో యుద్ధమొకదా నీసంఘము?

తే. గీ. అబలగాదది ప్రబలుర యాయువనఁడి
యశసమే భక్షణమ్ముగ నధికపుష్టి
నంది శ్రీశక్తియని భువి నవతరించు
కాళరాత్రియ నందియమేల? నీను.

మిర్జా:— (ఖాన్ ఖాన్ నునుజూచి) సేనానీ! మన యిబ్రాహీంలోడి ఆస్కాబేగు మాటలయందే
జోషములేదు. శత్రువుల నే తంత్రముననైన సాధింపనగు (ఆస్కాబేగునుజూచి)
ఆస్కాబేగు! ఏదీ నీమిత్రుఁడు? వానిని విలిచికొని వచ్చెదవా?

ఆస్కా:— మహాప్రభూ! చిత్తము. (అనుచుబోయి హమ్మిదుఖానును పిలిచికొని ప్రవేశించును.)

హమ్మిదు||:— (మిర్జానుజూచి) మహాప్రభూ! పండినమ్ములు.

మిర్జా:— సేనానీ! ఆస్కాబేగు నిన్నుగుఱించి మాకునమస్తము చెలిపినాఁడు మాకార్య సాఫల్యం
బయ్యెనేని నీకోరినంతకంటెను మెచ్చబహుమతి వీకగుననుటకు నందియములేదు.

హమ్మిదు||:— మహాప్రభూ! కార్యసాఫల్యము మీకరగతంబని తెలియుచు.

మిర్జా:— సేనానీ! నీవేరీతి నివ్వని నొనరింప యత్నించెదవు?

హమ్మిదు||:— మహాప్రభూ! శేత్ర ప్రాంతకాలమున మీరొక రాయబారిని చాందుబీ నభకుం బంపవల
యును. సేనానీమూహమంతయుఁ దమతమయాయుధములను బాదుషాగారికి నప్పగించినచో
నెవరిప్రాణమునకేయపాయము రానటులఁజూచి యహమన్నగరును సామంతరాజధానిగ
నొనరించి నెక్కుదిగలిగించి పోయెదమని మీరొకఁఁబాలు వ్రాయవలెను. మీసేన
యంతయుఁ గోటవాణివద్దఁ గాదియుండవలెను. గుండెగిరినచప్పుడుకాఁగా బాకిలి
తెఱవంబడును. వెంటనే మీసేన లోపలం బ్రవేశింపవలయును. లోపల నేఁ జేయఁదగిన
కార్యబంతయు నొనరించియుండెద.

మిర్జా:— హమ్మదుఖా! నీమాటలు విశ్వసించి నీవించినభంగి చేయించెద. కాగరూకుడైన నీయత్నమున నీవుండుము. నీకిడు బహుమానముఁ గార్యానంతరం బెఱుంగుదువు.

హమ్మదు:—మహాప్రభూ! కార్యంబెట్లులైన సానించెద. ఇప్పుడువోయివచ్చెను. వందనఁబలిచెద.

(నిష్క్రమించును.)

అన్మక్ బే:—(హమ్మదువెంటనంటి) మిర్జామా! నేగోరన కోరిక సఫలముజేయునది నినుఁగూడిన భారము.

హమ్మదు:—మిర్జామా! నమయము నకుఁజూపినకంటె కార్యము సమరించికొను భారము నీయది.

అన్మక్ బే:—అట్టిసమయముఁ దట్టింపఁ జేయునది నీభారము.

హమ్మదు:—మంచిది మిర్జామా! నేఁబోయివచ్చెను. నీవునలుపుము.

(నిష్క్రమించును.)

ఖాన్-ఖాన్ :-ఇట్టిచోహులుండిన రాజ్యమునం చెట్టి యిక్కట్టులకు నేగోఁజుండునుండదు. ఇట్టివారి ముఖాపలోకి నము వేయరాదు.

మిర్జా:— నీమాటల కేమి? రాజ్యము సానించుకొని యిష్టవునుటకు నందియింబు లేదు. లేవు రాయ బారినిఁ బంపుటకుఁ దగినయేర్పాటు నిరంబవలయును. అటులనే జాబుప్రాయంపవలెను. ఇప్పుడు వెళ్లుచున్నాను.

(నిష్క్రమము.)

తే రీ య ర ం గ ము.

సుల్తానాచాందువీ - బోరియా - అబిస్సుఖా - హమ్మదుఖా,

రాయబారి.

సుల్తానా:—ఉ. కీడగుకాలమయ్యె! కలిగెన్మనకు, సఖులార! విక్రమం
బూజెను వీరశూరులగు యోధులయందు, సమస్త సేనయున్
వాడె వినక్రమంబుగను వర్తకులెల్లరు వీడి రీపురం
బాడఁగ నేమి? నామదికి నంతయుఁ జేడ్చడినట్లు తోచెడిక.

(చింతనభినయించి) సేనానూలారా! అదియేమి కతముననోగాని నిన్నటికేయునుండి నా మాననము శోకానలజ్వాలలకే శోషించుచున్నది. నాన్రియజనులను జూచినట్టెల్లను నేఁడా శోకంబాజ్ఞానములె వ్రవర్థమాన దహనాకృతిని వర్ణించుచున్నది. నాపోషణ ప్రేషణోప చాలనములఁ బెద్దఁబెఱిగినజనులంజూచి యకటా! కల్లి లేనిపిల్లలగుదురే వీరని చింతిల్లు చున్నానను. యుద్ధమనైన రెండుభుజములు నాల్గుచున్న నేను రణభీతువనైతిని. పుత్ర వియోగమున దుఃఖించుతల్లి మాద్యుఁగళవళ మొందుచున్నాను. హా! హా! నేఁబట్టిన పట్టిఁబట్టము నిలుచునో? పరరాజుల పాలననో?

ఉ. పుట్టినయింటి నీపమిటు పోయెడి కాలము సంభవించె నీ
పట్టక రాజ్యపట్ట మెటు పట్టుగ నిల్చునో? యక్కటక్కటా!
కట్టడిదైన మీగతినిఁ గన్నరఁగూర్చెను ప్రారశత్రువుల్
చెట్టును గుట్టును జైతిచి చేడ్వడఁజేయుదురేమొ యోషిసక?

జోషియా:--తల్లీ! యుద్ధయత్నమునం తేనీ విదురతేక శరీరాయాసంబు మితిమీటి నీవీరిఁ డల్లకిల్లెద
విని నాకుష్టఁడెడి. కొంత విశ్రమించుకొనిన బాగుగనుండును.

కం. మలిచెడును నిదురచెడినకొ
ధృతివీడును భీతిమూఁడు ధీమత్తకైఁకొ
జతురతఁజను వినుమా నీ
సుతమాటలు నిద్రఁబొమ్మ సుఖమొసఁగూడుకొ.

అవీస్వ:--మారా! అనమాన కొవ్వవిక్రమవంతులై మాబోటివారింపడు నీవుత్రులుండ నీవీరిది దుఃఖ
నావ్విప్పితాస్వయై శోకింపఁదగునా? శోకము సుఖముయితెలుచు, లేజంబునడఁచు,
బుద్ధిఁబోకార్చునను పెద్దలవాక్యము వినవా?

హమ్మడు:--ఎన్నఁడును వినియోజుంగని భిన్నత నేఁడేల మీకుసంభవించెను? మనసేన స్వల్పముగ నున్న
దనియా? సేన స్వల్పమైనను కూరత్వము సన్నగిల్లెనా?

మ. రిపు సేనాంబుధి కుంభజోద్భవులు వైరిప్రాణి కాలాంతకుల్
విపులారాతి వనాటవీశిఖలు విద్యేషాంధ కారాదులుల్
విపరీతారి ఘనాళిమారుతులు గర్విభూత ప్రత్యగ్ధి భూ
మిప సర్పాళిఖగేశ్వరుల్ దెలియవా మీయోధులీ ధారణి?

తల్లీ! మీయోధుల పరాక్రమంబు నీవెఱుంగవా? ఎఱిఁగియు నేలబింటించెదవు? వీకావూ
రునుండి మనకేసాహాయ్యము రాదనియా?

క. అరివహ్ని పురినిఁ గాల్చును
సరసకొ గదియంగ దాని సరకుఁగొనక ని
ద్వరపట్టునె? విక్రమ కం
ధరవారినిఁగార్చి యార్చి తనియక యున్నకొ.

కూరత్వము ప్రాధాన్యముగాని సహాయసంపద ముఖ్యతగాదు. దానికిం జింతింపవలదు.
కూరత్వంబులు దరినుండుతఱి ద్వరదరింబులునుండి చలరేఁగుచుండును.

చాండూరీ:--పుత్రులారా! మీప్రోత్సాహపు మాటలు వినిముదకుందిరినను నేవిప్పటి స్థితి గతులఁ
జక్కఁగ నాలోచించి యుద్ధంబు హితంబుగాదని తలంచితి.

(భటుని ప్రవేశము).

భటుడు:--(చందనంబులిడి) తల్లీ! బాదుషాగారినుండి రాయశూరియొకఁడువచ్చి తమదర్శనంబుఁ
గోరుచున్నవాఁడు.

చాండువీ:- (ఇంచుక చించించి) హాకష్టము! (హమ్మిదుఖామనుఁజూచి) వింటివే నేనానీ! ఈజాబు నందలి యొదంతము మిర్జాగారు (వాసిన దంతయు మనకు హితమేయని నాకుందోచెడు.
(మరలనించుకయూఁగించి) నేనాధిపతి! ఎంతదూరమాలొందినను వారువ్రాయించిన హితమే సర్వహితమని నాకుందోచెడు.

హమ్మిదు:- (కినుకతో) ఈ హితము నాకహితము.

కం. వెడమాటలాడ నీభటుఁ

దొడఁబడునే? వాడు సంధి; యుద్ధమునాకు

దొడపుగనుండును జయమును

బడసెద రిపునేన నడచి స్రజలు నుతింపక.

నాకు యుద్ధమే సమ్యక్తము.

చాండువీ:- (రాయబారిఁజూచి) అయ్యా! మీరిప్పుడు వెళ్ళుఁడు. రేపటినింబున మీరాజుగారి జాబునకు బదులు బంపె.

రాయబారి:- చిత్తము (పందనంబులిడి నిష్క్రమించును)

చాండువీ:- (హమ్మిదుఁజూచి) నేనానీ!

ఉ. నెవ్వరిఁజక్కఁగాఁ దలఁచి నీవు వచ్చివును మిత్రమా? సమ
స్తము నెఱింగినట్టి భుజసత్వోదవీపు నిజమ్ము నీభటుల్
బమ్మెరపోరు పోరునను వాస్తవమిద్దయు నైన సంధి తే
మమ్మనినాకుఁదోచెడి గుఱూరుహితమైదఁబూని చూచినక.

మిత్రమా! ఇప్పటికి మన యాయుధములన్నియును బరరాజవశపఱచుట హితమని నాకుందోచెడి. అరిగినబదులు జాబువ్రాయించెద.

హమ్మిదు:- శా. ఏమీ? యెంతటిమాటలాడితివి? తల్లి? సత్త్వసంపన్నత
భూమిభ్యాతినిఁ గాంచినట్టి భటుల నూరి ప్రతాపాధ్యుల్
భామాసంఘముఁబోలె జూడనగునే? ప్రాణంబుకంటె స్వధు
నేమంబూనుచుఁజూచు నాయుధతత్వో నేల్పాలు గావించునే?

ఇదియొప్పునని (అని యటులిటులఁజూచి) వెలువట చాలగద్దలమగుచున్నది. అదియేమో భావించెద.

(నిష్క్రమించును)

చాండువీ:- (జోరియాఁజూచి) జోరియా! ఈనేనానిచర్య విచిత్రముగనున్నయది. ఏఁడేమాకు శ్చుశ్చుమనననిదోచెడి.

(వెలువట గట్టిగ నీల చేసిన శర్దము వినఁబడును విచ్చుట గుండెగిన శబ్దమువచ్చును వెంటనే దీక్షదీక్షయని నేనలానఁ బ్రవేశించును)

(నేనలాఁబ్రవేశించి) దీక్షి! యాచారదారి చాండువీ? కుంటలు కుంటలుగ నలకెదము.

అయోధ్యకుల నాయకులనునప్పుడు నేలనిడుచుకొనియోగను గూడెను? (అనుచు చాంచు బీని నమిపించి హమ్మిదు బానుజే బొడుచును)

జోరియా:- ఓరీ! చండాలుకారా? నాత్తినిం జంపబ్రయన్నించెదరా? అనుచు దనబానుదీని హమ్మిదుఖాన్ ను నెడవైబొడువ వాడు హమ్మిదు నేలపైబడును. అక్కలంబున వెనుకనుండి యాస్సక్ జేగు ప్రవేశించి జోరియానైత్తికొనిపోవును. పాదుషాసేనయు నాబీసీరియక్ సేనయుగృహములు కొల్లగొట్టబోవును.

(అబీస్ఖాక్ సేనతో బ్రవేశము)

అబీస్కు:- ఏమియిది! ఇంతటిగానంత యల్లకల్లోలమైనది ముల్తానాచాంగువీ యేరీ? నాజోరియా కానరాచేల?

(అబీస్కుఖాక్ సేనకుడు ప్రవేశించి)

సేనకుడు:- తండ్రీ! జోరియా నెండుయొత్తికొని పోవుచు వాడు.

అబీస్కు:- ఏమీ! జోరియా నైత్తికొని పోవుచున్నవాడా? ఎవడువాడు? పద చూపుము? (నిష్క్రమించి జోరియా నైత్తికొనిపోయి యాస్సక్ జేగునుబట్టి పొడుగువాడు నేలపైబడును)

జోరియా:- [అబీస్కుఖానునింజేరి కన్నీరుగార్చుచు] ప్రాణకాంతా! నన్నికలుపాగ్గుని బాంసుండి రక్షించితివేని పూర్వజన్మమున నేనెన్ని పాతకంబు లొనరించితినో తెలియదు?

అబీస్కు:- [జోరియా కన్నీరుచుడిచి అస్సక్ జేగునుచూచి కన్నీర్చి]

ఓరీ! నీవెవడవు శాస్త్రాలంబున్న పాదలో పారంగము చొచ్చినరీతి నేల యిచటికి వచ్చితివి?

అస్సక్ జే:- అబీసు! సేనస్సక్ జేగును నాప్రాణములు పోవుపోటు పొడవెరిచి నాయొనరించిన ప్రోహలంబిత్రదేగుభవించెద. దుష్టప్రవర్తనము ప్రాణనష్టమునది నిధాంతంబయ్యె. అకారణవైరంబువీపై సాధించితి. ఈతరుణిని నీనతీమణిని గన్నహింసలచెట్టితి. అదియిది సేసితివననేల? తనయునిబలె ననుచ బెంచిన తల్లిసమానుగాలిని జంపంబూనితి నానుండి యహమన్నగరు, బీజాపూరులను రెండు రాజ్యములు చెవెను.

జోరియా:- ఎమి? వీరదాఖలు బాస్సక్ జేగా? నన్ను నాదాయవస్థలంబెట్టిన యవాచ్యుండా? [అరుచు దూరముజరుగును]

అస్సక్ జే:- సతీమణీ! ఆపాపాగ్గుడనే నేను. ఇప్పుడు నిన్నుంబట్టియాడ్చికొనివచ్చినదుశ్చరితుండనే నేను.

అబీస్కు:- ఓరీద్రోహీ! నీవు లోపలయెటు ప్రవేశించితివి?

అస్సక్ జే:- మీ సేనాధిపతియగు హమ్మిదుఖానును లోబలికికొని పాదుషానుకుని వద్దకుంగొనిచని వానికి ద్రవ్యాశంగల్పించి యొకవిధమైన చక్రము లోతుండి వచ్చితిదోదన గోటవాకిలి దెలుగునటు లేర్పాటొనరించితి నేదావాకిలి, గుండుకట్టము వెంటనే తెలుగుబడెను. పాదుషా సేనంబూడి లోపలికిం బ్రవేశించి జోరియానైత్తికొని పోవుచుంటిని. ఇకమాట లాడనాకు ద్రాణలేదు [అనుచు దూరమందును]

అబీస్కు:- [జోరియానుచూచి] కాంతా! అంతయు మోసమామోసు సేనతీర్వరంతోయి రేగిదియెటు, లబోనీ యాహమ్మిదుఖాన్ నునుబట్టి చంపెద.

జోరియా:- ~~నాకు~~ ~~అక్క~~ ~~ర్యం~~ ~~జేనప్ప~~ ~~డే~~ ~~యొనరించినదానను.~~

అబీస్కు:- ఏలాగున?

జోరియా:-అద్రోహి నాతల్లి ముల్తానాచాందుబీని చాకనబోడిచను. దానింతాజనోపక యత్నదేశే
 నీ బాజనబానిం బోడిచితి. ఆయమునకుం దిలిగి నేలంబడి కాడు ప్రాణములు విడిచె.
 అలిమి:-[చిస్మయవ్యవసంబు లభినయించుచు] సతీమణి! అద్రోహి నీచేఁ జంపబడె ననుబార్తవి
 నెంతసేందితి. ఈ హా! మనతల్లి చాందుబీగతి యేమయినదో యని విచారపడుచున్నాడను.
 జోరియా:-నాకరు నద్దియ విచారంబు. ఈపాపిసరస నిలువంజనకు వీనిందొరికి మనతల్లిదండ్రులకు
 బోవము.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఆ య వ ర ం గ ము.

అహమన్నగరు.

ముల్తానాచాందుబీ ముంజముమీద పరుండి గొనుండును.

అదీసుఖా - జోరియా - బహదూరు - ఆల్ఫ్రేడ.

అలిమి:-[చాందుబీఁబాది] మాతా! మాటాడవేల? నాయ్మెనస్సిన తప్పేమి? ఏల యాకోపము?
 భరణాభయములకుమీటి లగ్గలకెక్కి వచ్చుచున్నవారు వారిని నీకరపాలమ్మునఁ ద్రుంబక
 యారితి యొకటచేసెదవేల?

సీ. కఠినారినితెలికిఁ గంతపాశముగదా

గణులింప నీచేతి ఖడ్గలతిక?

కుహకశస్ర వ్రాత గహనాగ్ని యగుఁగదా

తల్లిరో నిదుప్రతాపవహ్ని

ప్రతిపక్షపర్యతా పాతపజ్రముగదా

అమ్మ నీ శరనిశయమ్ముగాంచ

ప్రత్యర్థిలోకాప సృత్యవయ్యెనుగదా

జనని! నీయేష భాషణముభువిని

గీ. ఇట్టిధీరపునీవయి యిపుడు కలను

కెక్కివచ్చెడి వైరుల యుక్కునింప

కిట్లుల శయనమ్ముఁ జేరితివేల? మాత!

నన్ను గృవఁగని పలుకవే కన్నతల్లి?

తల్లి! నీటుకూనమ్ము వహించినచో నీపోవ్యవర్తమునంతేరిన భటనమితి మూలము తెగిన
 మహామూఁదోరె నేలంబడచా? మాతా! నీమావసాన్నిధ్యము లేరికఠంబున నెల్లరు సరస్వతి
 తేని మాఖములదితి. కీర్తనయింబ గాకయున్నవారు. ఇనదీప్తి లేనిదినము ఘనతకెక్కునా?
 తల్లి! పొగచే నావరింపబడిన దీక్షలకల్లంబులె కాన్యభాసీకాంతినిది చగల్గ బోగలుచు
 వేమిసేయకు జేతులాడక వీసేపకులు నీయాజ్ఞారూపకమున ప్రాసంజ్ఞకు వైదురుచూచుచు
 నిలిదియున్నవారు. వారిపై నేలడయరాదు?

జోరియా:-[చాందుబీఁబాది] అమ్మ! నీమధులవిడ్డను జోరియానునీ సన్నిధికివచ్చినివసనీనింప వినిచిన
 నానకు ఏమిసేయవలసివచ్చెదవు? (ఇంచుకొనితి) తల్లి! మాటాడవేల?

సీ. మురుచిరసల్లాప సుఖనుధానిధిముంచి

నింపాదిగాఁ గొఁగిలింపవేమి?

మధురసధురమగు సధరంబు కదలంగ

నింపుగా ననుబల్కురింపవేమి!

రాజకీయవిచార యోజనల్గులుపంగ

నంపుతోడుగ నియ మింపవేమి!

శంపారుదుచులమించి కేంపారుక్రేగంటి

వెంపారు చూడ్కులు నుంపవేమి

గీ. తల్లి యిదియెంత చిత్రంబు! తనయవచ్చి

నీదునెన్నిధి వలవంత నిలిచియుండఁ

జేర రాచిల్చి యూటఁడెప్పవలదె?

మేల యింతటి కోపంబు బాలపై?

తల్లీ! అలనాఁడా కలుషాత్ముడు దుష్టాశయఁడై పేరోగంబున నభలాపంబులాడినరండిఁ గరుణార్ద్రాస్పాదయమున ననుగాపాడినకృపాకటాక్ష వీక్షణంబులు నేడేల యాదీనురాలి నుండి మరల్చితివి? మాతా! యావనమృద్ధితే వివేకమృద్ధితే చిత్రనంకుర్ధితే జగత్సృష్టికృత్ గుణవృద్ధురాలగు నినుబోలు గుణుణునిజనవి నాకు నెందేనిదొరకునా? తల్లీ! ఈవనికాలుఁడు నితల్చితి మొలక. నీమగుని మాటలలాటించవేల? ఆకాలుఁ డేమి నేరము నీకొనరించెను? నీమొగముపై దృష్టిసారిచి కన్నీడుగార్చుచు నీచిరునగలువకు వేదిగూర్చున్నవాఁడు, వానిని పరసకుఁడీసి సకసాలాపములఁ బుణ్యగంపరాదా?

బహదూరు:- (లేచి సరసకుంజని చాందువీసంటి) అమ్మా!

శా. తల్లీ! మంత్రులొసర్చి నే నెఱుంగ నాతప్పేమియుగా లేదుగా!

కల్లల్బల్కును తొడిబాలురకు నే కష్టంబులగా గూర్చనే

చెల్లాటంబులునల్ప సేవకుల కేచెడ్డేమియుగాజేయ నీ

యుల్లింబందున నే మెఱింగితివా? మేలొప్పుగ శిక్షింపవే,

అమ్మా! నీయాసతిమీఱి నినుఁగాదని నాయెననించిన నేరమేమి! ఘాటరాజవేల! తల్లీ!

కం. తియ్యనిపలుకుల నిటు రా

వయ్యా బహదూరటంచు నక్కటికముగక

నెయ్యము నెఱపుచ్చుఁ బిలువవె

చయ్యన నఱుఁ గొంగిలించి చనుపు నలుపవే.

(అనుచు చాందువీపై నాటెను)

చాందువీ:- (మూర్ఛఁదెలిసి పై త్తగలేడి) బహదూరు! ఇటుగూర్చుండుము, నాయనా బహదూరు! కన్నీడుగార్చేదవేల? ఊటదిల్లుము. ఇకనీతలిదండ్రులు నీరేయనినమ్ముడు (అవిచ్ఛిన్నానున, జోరియానుకాపుడు) అవీను (జోరియానుకాచి) అవీను! జోరియా! ఈకాలువకు వికమీరే జడవీలనకులు. కాకభయమాత్మభయ కాలము తలపించెను. హెచ్చుమాటలాడు కాల. వీధిని పీఠపద్మనిఁజేయు భారముమీయది మీము వేఁగాపాడినందులకుఁ బురిఫలమీ నాతల్లింటి మొలకనుదెంచి వెడ్డఁజేయఁడి. ఈ నాచుచ్చంటి దీక్షతోటయొడవకు లొనరింపుఁడి. ఇది నాకోరిక. తెలిసేయఁదెలియు! మేమునెత్తువయ్య నల్లవీణుగఁ బల్కి యుండిన నమత్తమింపుఁడి (అల్లదానుకాచి) ఛావనికాచి! నినుబోలు! ఘాటరాజులకు

నేనేమి చెప్పంగలను? మీరెటులయినఁ బాడుపా మురునిసరసకంజని యాద్యమునిలిపి బహు
దూకుకీ పట్టంబుగట్టింప బియావచ్చుకీ ధారవోయిడి. ఈనాకభకు నీవిషయంబున మీరు
సాహాయ్యకర్తలని జగత్ప్రసిద్ధిగనుడి (అబీశునుఁజూచి) అబీస్సు! నమస్తే దేవాలయము
లందు నీవినము సర్వమత్రైక బ్రహ్మమగు బ్రహ్మమును నులించులాగొనరింపుము. ఈ
బాలునిఁ బిలిచికొనిపోము. (పరుండును)

అబీస్సు:— హా హా! విధిమాయ నెసఁ రెటుంగుదురు?

సీ. దీనజనావసదీక్ష నేమిటదాయె

నీసాధ్య తరళతరేక్షణమ్మ

మలినాశయుల శిక్ష ముఱవఁజాలని

దాయె నీ మానినీమణి నేమబలము

కల్పనైఘంకల్లులు పలుకనేరనిదాయె

నీలోకమాన్య యహీనజిహ్వ

దుష్టా భండనఁ దుష్టిఁజెందనిదాయె

నీనాతి సంశుద్ధమానసంబు

గీ. ఇట్టి సుగుణాలవాలకు నిట్టిశౌర్య

నిధికి సంకటమిట్టుల నివృత్తిల్లె

శుచ్ఛమానవునకుఁ జిక్కితొలఁగెనుగము

సింగ మీల నొక్కనక్కకుఁ జిక్కునటుల.

అల్పేద:— అబీస్సుభావా! గతమునకు వెతఁజెందుట కూరిసమృతముగాదు ఈనీరమాత హాయిగ నిద్రిం
చనిమ్ము బ్రదికినచో మనభాగ్యము కానిచో జైవయోగ్యము. మనమిచట నిలిచి ధ్వని
సేయుచున్నచో రాణిగారి నెప్పుడీ భంగమగును. అందఱు వెలివెడలి యెల్లవారిని రక్షించు
జైతమును బ్రార్థింతము.

(అబీస్సు, బోరియా, బహదూరు, అల్పేదా వెలివచ్చిచేప ప్రాశ్న నేయుదురు)

సీ. తరణోహ మనియెద సర్వలోకాతీత

శరణముగల మహాకరుణానిధికి

ఆచరించెద నతు లధువిమోచనకర

తోచనామృత శ్రీతసేచకునకు

వందనంబిచ్చెద నావందితవందారు

బృందునకును గుణానందునకును

కరములుమోఁజ్చెదఁ గమనీయగుణగణా

కరునకు ఖలనాశకరునకెలమి

గీ. మ్రొక్కుచిచ్చెద నెవఁడు ముజ్జగంబులనేలు

మోక్షమొయిని, మోక్షయొక్కరమున

మాత్మముగనునిలిచి స్థూలమై వెలివడు

చాని కిచ్చుడు పాపహానికెల్లడు.

(నిష్క్రమము.)

ప్రకటన.

బళ్లారిలో పట్టుగానుండి కీ. శే. కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారిచే రచియింపబడిన యీక్రింద వివరించిన నాటకములన్నియును విక్రయమునకు సిద్ధముగనున్నయవి.

నాటకములవివరము.

1. రామరాజ చరిత్రము	15. కాళిదాసనాటకము
2. సుల్తానాచాందుబీ	16. మానవవిశాచనాటకము
3. శిలాదిత్య	17. మానాపమానము
4. ప్రతాపాగ్నిరీయము	18. చంద్రహాసనాటకము
5. మైసూరురాజ్యము	19. ప్రహ్లాదచరిత్రము
6. చంద్రగిర్యభ్యుదయము	20. ద్రౌపదీమానసంరక్షణము
7. సుఖమంజరీపరిణయము	21. కీచకవధ
8. మనందనీపరిణయము	22. శిరోమణినాటకము
9. యువతీవివాహము	23. బ్రభువాహననాటకము
10. సీమంతిని పరిణయము	24. శ్రీరామజననము
11. మదాలసానాటకము	25. సీతాకల్యాణము
12. రుక్మాంగదనాటకము	26. పాడుకాపట్టాభిషేకము
13. సత్యహరిశ్చంద్రీయము	27. లంకాదహనము
14. గిరిజాకల్యాణము	28. కుశలవనాటకము

ప్రహసనములు.

1. ఆచారమృకథ (కన్నడభాషలో) 2. అన్యాయభస్యపురిమహిమ 3. నాచిపాడ్డి అండ్రి కృతా గర్వ భారతము (పద్యకావ్యము) సభాపర్వమువఱకు
Dramatic History of the world (in English)
వలయువారు ఈక్రింది చిరునామాకు వ్రాయవలయు.

కె. శత్రుఘ్నరావు,

సివిల్ లైన్సు బళ్లారి.

